

hakol

br. 93 ožujak - travanj 2006.

ניסן תשס"ו / אייר תשס"ו

הקול

GLASILO ŽIDOVSKJE ZAJEDNICE U HRVATSKOJ
בטאון קהילת יהודי קרואטיה

Izložba Trst

Prekinuto školovanje

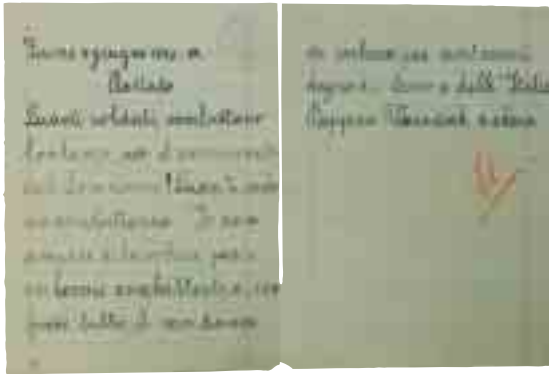
Dati su		Dati su	
1. 1. 1938	1. 1. 1938	1. 1. 1938	1. 1. 1938
2. 1. 1938	2. 1. 1938	2. 1. 1938	2. 1. 1938
3. 1. 1938	3. 1. 1938	3. 1. 1938	3. 1. 1938
4. 1. 1938	4. 1. 1938	4. 1. 1938	4. 1. 1938
5. 1. 1938	5. 1. 1938	5. 1. 1938	5. 1. 1938
6. 1. 1938	6. 1. 1938	6. 1. 1938	6. 1. 1938
7. 1. 1938	7. 1. 1938	7. 1. 1938	7. 1. 1938
8. 1. 1938	8. 1. 1938	8. 1. 1938	8. 1. 1938
9. 1. 1938	9. 1. 1938	9. 1. 1938	9. 1. 1938
10. 1. 1938	10. 1. 1938	10. 1. 1938	10. 1. 1938

L'EDUCAZIONE SPEZZATA

Scuole ebraiche a Trieste e Fiume durante le leggi razziali (1938-1943)

Da martedì 31 gennaio a domenica 30 aprile
in via Carducci 12 a Trieste

ק"ק טריאסטי
COMUNITÀ EBRAICA DI TRIESTE

MIŠLJENJE OVLAŠTENOG REVIZORA O FINAN- CIJSKIM IZVJEŠTAJIMA ZA 2005. GODINU

REVIZIJA UZOR d.o.o.

za poslove revizije i porezno savjetovanje
10000 Zagreb I Vranovinski ogranak 2
Tel: 6331-570 fax: 6331-580
MB: 01461869
žiro račun: 2407000-1100122649

1. Obavili smo reviziju temeljnih financijskih izvještaja Vjerske zajednice ŽIDOVSKA OPĆINA ZAGREB, Zagreb, Pal-motićeve 16 (M.B. 0604607) i (šifra djelatnosti 91310), sa stanjem na dan 31. prosinca 2005. i 2004. godine, koji su sastavljeni sukladno Zakonu o računo-vodstvu i Međunarodnim računovo-dstvenim standardima.

Odgovornost za navedene financijske izvještaje snosi Uprava Židovske zaje-dnice Zagreb, a naša odgovornost svodi se na izražavanje mišljenja o fi-nancijskim izvještajima na osnovi oba-vljene revizije.

2. Reviziju smo obavili po načelima Me-đunarodnih revizijskih standarda. Na-vedeni standardi zahtijevaju planiranje i obavljanje revizije uz prikupljanje do-voljno dokaza koji nam pružaju, u raz-umnoj mjeri, jamstvo da u financijskim izvještajima nema značajnog pogreš-nog iskazivanja. Revizija uključuje ispi-tivanja na temelju testiranja evidencija koje potkrepljuju svote i bilješke uz fi-nancijske izvještaje. Ona također uključuje potvrđivanje značajnih proc-jena i prosudbi odgovornih osoba u pripremanju financijskih izvještaja, te da li su računovodstvene politike prim-jerene politikama Vjerske zajednice Ži-dovske općine Zagreb, odnosno da li

su računovodstvene politike dosljed-no primijenjene i odgovarajuće obra-zložene.

3. Po našem mišljenju temeljni finan-cijski izvještaji u svim materijalno značajnim aspektima realno i obje-ktivno prikazuju financijski položaj Vjerske zajednice Židovske općine Zagreb, na dan 31. prosinac 2005. godine, rezultate poslovanja i pro-mjene u novčanom tijeku za 2005. godinu, sukladno Zakonu o računo-vodstvu, Međunarodnim računovo-dstvenim standardima i ostalim za-konskim propisima objavljenim u Narodnim novinama Republike Hr-vatske, a koji se odnose na vjerske zajednice u Republici Hrvatskoj.

U Zagrebu, 18. siječanj 2006.

DIREKTOR

Marija Živković-ovlašteni revizor

ANALIZA ČLANAKA O ŽOZ U HRVATSKIM MEDIJIMA

➤ Nezavisna hrvatska analitička kuća analizirala je za potrebe Židovske općine Zagreb objave o židovskoj nacionalnoj

manjini u hrvatskom tisku u razdoblju od 1. svibnja 2005. do 15. ožujka 2006. go-dine. Svrha ove op-sežne analize bila je utvrditi kakva je sli-ka o djelovanju i do-gađajima vezanim uz ŽOZ i/ili njoj prid-ruženim subjektima

u određenom vremenskom razdoblju, uz posredovanje medija, odaslana javnosti.

**Analiza je uključila
hrvatske tiskovne medije
i web portale**

Prvi dio analiza odnosi se na kompletan analitički korpus, dok je u drugom dijelu fokus stavljen na objave koje se odnose

na raskol u ŽOZ-u. U analizi su obuhvaćeni svi hrvatski tiskovni mediji te web portali.

Najviše članaka o ŽOZ-u napi-sao je Darko Pavičić, novinar Jutarnjeg lista - 16 članaka samostalno i 2 u koautorstvu, a najveći članak na tu temu napi-sao je Denis Kuljiš u Globusu.

O sukobu i rasko-lu u ŽOZ u pro-matranom raz-doblju objavljeno je u hrvatskom tisku i na web por-talima 220 objava. Prilozi o ovoj temi čine 29 posto od ukupnog broja priloga o židovskoj

manjini. O sukobu u ŽOZ pisalo je 19 hrvatskih novina i 8 web portala. Hrvatski tisak objavio je 189 članaka, a web portali 31 objavu.

Izdanja EPH Grupe (Jutarnji list, Globus, Poslovni dnevnik i od 30. kolovoza prošle godine Slobodna Dalmacija) objavila su o sukobu u ŽOZ 39,69 posto svih članaka objavljenih na tu temu.

**Prvi članak objavio
je Jutarnji list**

O sukobu u ŽOZ novine su počele iz-vještavati 27. lipnja 2005. godine. Prvi članak na tu temu objavio je Jutarnji list. Članak pod naslovom "Židovi tjer-aju rabina Da-Dona iz Zagreba" pot-pisao je Darko Pavičić. U analizi se navodi da je "članak bio najavljen na naslovnici i izuzetno negativno intoni-ran prema ŽOZ. Navedeni članak pokrenuo je čitavu lavinu napisa o sukobu i raskolu u ŽOZ".

Vjesnik je tu temu počeo pratiti 28. lip-nja prošle godine, a Večernji list se uključio 29. lipnja. Jutarnji, Večernji i Vjesnik objavljivali su članke o sukobu u ŽOZ tijekom cijelog promatranog perioda, a te su novine najavljivale članke o sukobu i na naslovnicama - Večernji pet puta, Jutarnji četiri a Vjesnik jednom.

Od 27. lipnja 2005. pa do 15. ožujka 2006. godine - 78 dana (78 različitih ➡

► datuma) objavljivali su članci o sukobu u ŽOZ, što znači da je prosječno u promatranom razdoblju svaki treći dan objavljen barem jedan članak o raskolu. Kulminaciju su članci imali u rujnu

2005. godine kada je objavljeno 69 posto svih članaka o ovoj temi.

Izjavu predsjednika Mesića objavile su sve novine

Novine koje su pisale o sukobima u ŽOZ, možemo podijeliti u tri kategorije: one koje su objavljivale članke o raskolu tijekom cijelog promatranog perioda (Jutarnji list - prvi objavio, Večernji list, Vjesnik, Slobodna Dalmacija, Globus - jedini je u kolovozu izvještavao o sukobu), grupu novina koje nisu bile previše uključene u praćenje sukoba ali su o tome intenzivno izvještavale u rujnu (Glas Istre, Glas Slavonije, Zadarski list i 24 sata) i grupu novina koje su objavile manji broj članaka o promatranoj temi.

Najčešći spominjani subjekti članaka su ŽOZ i Kotel Da-Don, a pri samom vrhu pojavljuju se i Ognjen Kraus, Stjepan Mesić i Ivo Goldstein.

Frekvencija pojavljivanja Stjepana Mesića najvećim je dijelom rezultat

njegovih izjava u rujnu 2005. godine, (u rujnu se Mesić kao subjekt pojavljuje u 62 članka što je 76 posto svih pojavljivanja ovog subjekta u člancima o raskolu) posebice onih koje je objavio Jutarnji list od 5. rujna u članku naslova "Stipe Mesić: Tjerajući rabina, neki se Židovi ponašaju poput nacista". "Tu izjavu predsjednika Republike prenijeli su svi mediji i na nju su se referirali ostali sudionici, što ne čudi budući da se radi o primarno institucionalnim vijestima", navodi se u analizi.

Sama tema raskola u ŽOZ ima negativnu konotaciju

Orijentacija pisanja autora članka najčešće je bila neutralna, ali kuća koja je izvršila analizu u svom komentaru navodi kako "valja napomenuti da tema raskola u ŽOZ sama po sebi ima negativnu konotaciju s aspekta pros-

ječnog čitatelja koji se ne udubljuje u problem, nema dovoljno informacija i najvjerojatnije površno zaključuje da proces neslaganja unutar jedne općenito koherentne zajednice koji je eskalirao do razmjera medijskog skandala ne može biti pozitivan niti za jednu stranu u sukobu". Negativna orijentacija najčešće je rezultat izjava koje su

O sukobima u ŽOZ u promatranom razdoblju objavljeno je u hrvatskom tisku i na web portalima 220 članaka. Tisak je objavio 189 članaka, a web portali 31 prilog. Članci su objavljeni u 19 različitih novinskih naslova.

davali sudionici sukoba, a mediji su ih citirali.

"Uspoređujući udio različitih orijentacija pisanja autora o subjektima suprotstavljenih strana možemo zaključiti da su osobe

S obzirom na žanr među svim člancima o sukobu u ŽOZ prevladavaju izvještaji koji čine 58 posto svih objava. Komentar je idući žanr po zastupljenosti. Ostali žanrovi - osim pisama čitatelja koji su tek dva posto od broja objava - gotovo su podjednako zastupljeni.

vezane uz vodstvo ŽOZ-a nešto češće spominjane negativno i neutralno-negativno no one "druge strane", navodi se u analizi, te dodaje da je "najviše negativnih članaka o subjektima vodstva ŽOZ-a i/ili njoj pridruženim subjektima

objavljeno u Globusu, Jutarnjem listu i Novom listu".

Objavljeno je i 16 intervjua

O sukobu u ŽOZ kao temi u hrvatskim medijima objavljeno je 16 intervjua, od čega su, od vodećih aktera, po dva intervjua dali Ivo Goldstein i Vlado Šalamon, po jedan Ognjen Kraus, Jakov Bienenfeld, Slavko Goldstein, Kotel Da-Don i Goldsteinova strana grupno.

U medijima su objavljena i po dva demantija Ognjena Krausa i Zore

Dimbach. Kao posebni članci objavljene su izjave (rubrike Izjava dana, Izjave...) Stjepana Mesića (4), Ognjena Krausa (2),

Joke Pape (1) i Ive Goldsteina (1). Pisma novinama kao čitatelji uputili su Slavko Goldstein, Jasminka Domaš, Ognjen Kraus i Zora Dimbach.

O sukobu u ŽOZ pisao je 71 autor, 15 članaka je preneseno od HINA-e, a 21 članak je bio bez potpisa.

"Sumirajući rezultate analize možemo zaključiti da je Jutarnji list, pišući prvi, otvorio za Židovsku općinu Zagreb jednu vrlo negativnu temu o kojoj se puno pisalo i o kojoj se još piše. Budući su novine prenosile stavove obiju strana koje su se međusobno, doduše najčešće u rukavicama, optuživale i pobijale navode druge strane,

prosječan čitatelj teško će se na racionalnom nivou moći svrstati na jednu od strana", navodi se u zaključku analize. ■

NOVI ZAGREBAČKI RABIN ZVI ELIEZER ALONIE

Zagrebački Rabin restaurira Toru

■ Što vas je potaklo da nakon Mainza dodete u Zagreb?

U Mainz sam došao obaviti nešto što je u trenutku kad sam stigao bilo na nuli gotovo, naglašavam **gotovo**, kao ono što sam zatekao u Zagrebu. Istina, nešto je ovdje ipak bilo obavljeno, ali kad to usporedimo s godinama koje su na to utrošene, rezultati su vrlo mali. No, kako je moj posao u Mainzu zapravo već bio dovršen, a vodstvo se upravo smjenjivalo, odlučio sam reći „zbogom“. I počeo sam tražiti općinu koja bi mi odgovarala. U toj potrazi naišao sam na Zagreb, ali ono što me u prvi mah od Zagreba odvratilo bili su njegovi problemi. Zahvaljujući medijima svašta sam dotad bio čitao i svašta čuo, ali onda sam ipak rekao: ovo bih svejedno htio čuti iz prve ruke, naime što je na tome istinito. Mnogo se toga onda pokazalo kao istinito, ali i mnogo toga nije.

■ Što na primjer nije?

Kao prvo tvrdnja da je donedavni rabin iz ove općine izbačen. S druge strane, istina je da ova općina nije ortodoksna, već liberalna, ali da je svejedno u njoj služio punih sedam godina i da je sad ogovara. Znači, mnogo toga nije istina, ali je isto tako mnogo toga istina. Ja bih u svakom slučaju kao rabin svojim „kolegama“, kažem to pod navodnicima, ali i onima koji to zaista jesu, savjetovao da se klone politike. Pred njima je zadaća koju valja ispuniti, sve ostalo nije u redu. Uzmimo za primjer situaciju u kakvoj se našla ova općina kad je riječ o stanu za koji vaš donedavni rabin kaže da je „njegov“. Da, ja namjerno kažem pod navodnicima „njegov“. Po mojim informacijama taj mu je stan dat na raspolaganje, ali samo dok je u vašoj službi. Ne postoji papir koji bi mu dopuštao da i poslije toga ostane u tom stanu. Takve sam informacije u svakom slučaju dobio, dalje o tom ne znam ništa. Ja sad ne želim nikoga osuđivati, niti što o tome prosuđivati, jer bi za takvo što trebalo saslušati obje strane. Meni bi kao rabinu bila dužnost pronaći neki srednji put, ali ja ga ne mogu naći, jer o svemu onome što je tomu službeno prethodilo ništa ne znam, pa moram biti oprezan. Kontakti koje imam s mojim prethodnikom svode se na to da

se on trudi da me ignorira, ili da širi o meni ružne glasine. Ja ga ne poznajem, čak ga više i ne želim upoznati, jer s takvim čovjekom ne želim imati posla. Ali taj njegov način već sam po sebi pokazuje odakle dolazi i kamo se zaputio. I svi koji ga slijede na tom putu u istom su loncu. U presoljenu juhu možete sipati šećera koliko vas je volja, ona će svejedno ostati presoljena. Moj bi prijedlog bio da mirno pođe svojim putem i da se drži svoga posla, kakav god bio, ali da pritom ne dira drugoga. Međutim, to što on upravo radi pogađa mnoge ljude koji su mu u prošlosti pomogli. I to, mislim, da nije u redu.

Ali, udalji sam se od teme. Vidio sam da je zagrebačka općina na neki način ostala sama i da ju je svojim djelovanjem pokušao izolirati. Odlučio sam zato da joj pomognem. Kao što rekoh, službeno sam poslao svoju ponudu i onda sam s priličnim brojem glasova primljen.

■ Jeste li već tada biti upoznati s ovim prilično zabrinjavajućim razdorom u Općini?

Vašu zabrinutost zbog ovoga, kako vi kažete „razdora“, ja smatram pretjeranom. O razdoru se zapravo i ne može govoriti. Može se govoriti o ljudima koji su drugačijeg mišljenja ili o ljudima koji su skloni potpaliti vatru u loncu. Ali u suštini je uvijek riječ o ljudima koji će prvi iskočiti iz vlaka kad zagusti. Po mom mišljenju nepotrebno je s tolikom zabrinutošću gledati u budućnost. Treba jednostavno nastaviti s radom. Jer odlaskom mog prethodnika nije otišla i vjera od nas. Ali je zato, da se izrazim otmjeno, s njim nestalo Sveto pismo. Gdje god da je ta nestala Tora završila, riječ je o krađi. A onaj tko za sebe tvrdi da je ortodoks, nikad ne bio smio „posuđivati“ Toru, nego bi je već davno trebao vratiti ovoj općini.

■ Što je po Vašem mišljenju razlog da se slične stvari događaju i u drugim europskim židovskim općinama?

Vidite, zapadno-europske zajednice ne snalaze se baš najbolje s priljevom istočno-europskih zajednica. To više što se mnogi od njih deklariraju kao Židovi, a da to uopće nisu. ➡

➡ Javljaju se, dakle, vrlo različiti aspekti i problemi koje treba riješiti. Mnogi su među njima političke prirode, a mnogi posljedica različitih mentaliteta koji se sukobljavaju. Često su ti opet posljedica života pod višegodišnjim komunističkim režimom ili antisemitizmom, svedeno bilo to na istoku ili zapadu, tako da je katkad najveći problem odgovoriti na pitanje: tko je tu Židov, a tko nije? Mnogi dolazeći s istoka kažu „ja sam Židov“, a u dokaz tome nude fotografiju na kojoj ih vidimo kako se oslanjaju o nečiji grob nad kojim je Davidova zvijezda. To bi im trebalo biti dokaz da su Židovi. Razlog je u tome da su samo kao Židovi mogli i smjeli napustiti zemlju.

■ **Što je utjecalo na Vas da ste postali rabin? Vjera, tradicija ili porodično porijeklo?**

Podjednako vjera i porodično porijeklo. Odrastao sam u ortodoksnoj obitelji i po povratku iz SAD-a, odlučio sam se vratiti ortodoksiji, s tim da sam istovremeno krenuo na studij s namjerom da jednom postanem rabin. To je bio moj cilj.

■ **Kakvi će biti Vaši prvi koraci Zagrebu? I koji su po Vašem mišljenju najvažniji?**

Moji su prvi koraci bili da se upoznam s općinom u koju me zovu, za što sam srećom, po dogovoru, prije nego što ću donijeti konačnu odluku imao vremena tri puna

tjedna. To je u prvom redu značilo otkriti kakav značaj pridaje ova sredina sinagogi, kakvi su njezini rituali i što se ovdje na području religije događalo u prošlosti. Morao sam, nažalost, zaključiti da ima dosta toga što bi još trebalo učiniti i što je ovdje propušteno. Ali me upravo to potaklo da kažem: "Vidi, ovdje ima mnogo posla, to treba obaviti." A sudeći po svemu, ovdje su ljudi koji traže i trebaju nekoga tko će im bez prisile pokazati pravi put. A ja sam hrabar čovjek. Mlad sam duhom i tijelom i volim kad sam okružen ljudima zdrava duha. Shvatio sam da su ovdašnji ljudi u izvjesnom smislu izgubili orijentaciju, pa više ne znaju što je pravo, a što krivo. Zaključio sam tako da bi mi to zapravo morala biti dovoljna motivacija. Ali onda sam još otkrio da se dosta toga ovdje radilo pod pritiskom, ili, opet, da se uopće nije radilo. To je onda razriješilo moju dilemu. Odlučio sam ostati i krenuti sa svime ispočetka, premda sam tada već imao ponudu jedne druge, velike i vrlo bogate zajednice s područja vama susjedne zemlje.

■ **Čime mislite da možete privući i okupiti "odludale ovce" ove općine?**

Upotrijebili ste izraz „odludale ovce“. Ali ovdje nije riječ o odlutalim ovcama ili izgubljenim dušama, već o ljudima koji su izgubili orijentaciju i koji bi se željeli vratiti vjeri, ali samo tako da ih pritom nitko ne prisiljava na neke zakone koji su, doduše, već nekoliko stotina godina na snazi, ali koje bi oni htjeli „modernizirati“ i tako sačuvati svoju slobodu. Mislim da im to mogu pružiti jer nisam čovjek prisile. Bit će mi drago ako dođu u sinagogu, bit će sretan ako će sudjelovati u Službi Božjoj i ako barem nešto znaju o blagdanu koji nam slijedi sutra ili prekosutra, što nam on znači i što se toga dana radi te što iz njega možemo naučiti. Primijetio sam da je sve to njima do sada

bilo, da se blago izrazim, prilično nejasno, jer mnogi nisu znali ni o čemu se pritom radi. I to mi je bio izazov.

■ **Što mislite da je u životu Židova-vjernika, ali i nevjernika, najvažnije?**

Pitate me što je najvažnije za vjernika, ali i nevjernika i na što mora paziti da ne krši Zakon. Da, to se pitanje zapravo mora postaviti obojici. Židovski će vjernik svakako nastojati da ne krši Zakon. Ali ne zato što je bolji čovjek, nego zato što **zna** bolje. S tim da je ovime „da ne krši Zakon“ zapravo sve rečeno. Jer kad uzmete u obzir da

netko zna reći: "Ja se uvijek znam prokrijumčariti u tramvaju", onda zapravo govori o krađi. Židov koji nije vjernik reći će: "Pa to je svedeno, to je sitnica", ali će zato vjernik reći "Čekaj malo, pa to je ipak krađa, to se ne radi!" Ako ćemo to, primjerice, proširiti i reći: "Netko stanuje u nečijem stanu, ali ne plaća najamninu pa čak i ne želi napustiti taj stan, onda je to isto krađa. A ako je taj još i vjernik, onda bi to pogotovo morao znati."

■ **U židovskoj vjeri, za razliku od katolicizma, nema absolucije od počinjenog grijeha. S grijehom treba moći živjeti. Kakvu je to ulogu odigralo u povijesti židovstva?**

Da, mi nemamo odrješenje od grijeha, ali zato imamo Jom Kipur i Rosh Hashana, dva blagdana u kojima poniremo u sebe, razračunavamo se sa sobom, opraštamo jedni drugima i molimo dragoga Boga da nam oprost. S tim da to nisu samo prazne riječi, nego istinsko sagledavanje samoga sebe i pomirenje sa samim sobom, uz čvrstu odluku da tako nešto više nikada nećemo učiniti. Ne, absolucije od grijeha kod nas ➡

➡ Židova nema. Jedna od razlika između naše i drugih vjera jest u tome da moramo razmisliti o svakom činu **prije** nego što ga počinimo, a ne tek poslije njega. Primjerice, širiti o nekome lažne i ružne glasine ravno je umorstvu. Ako to čini ne-Židov, to je sigurno ružno, ali ako to čini Židov, ili još k tome ortodokсни Židov koji se svakog dana moli, onda je to strašno. Zato je jedan od naših najvećih rabina znao reći: „Ja radije šutim i ništa ne govorim, ni dobro ni zlo, jer moglo bi se dogoditi da od onoga dobroga što sam rekao netko nešto sasvim pogrešno izvuče. I zato radije šutim i ne govorim.“

■ Što je to, što je kroz 2000 godina progona, nerazumijevanja, zabrana i antisemitizma održalo židovstvo? Je li zato što su „izabrani narod“?

Izabranim su nas narodom učinili isključivo naši progonitelji! Oni su nas natjerali da smo postali narod knjige, da smo se

trudili osigurati se bogatstvom, da smo nastojali steći što više znanja! Za to su krivi oni! Pa svi su nam zanati bili zabranjeni, sve nam je bilo zabranjeno! Zato smo se i morali obrazovati, zato smo morali učiti, pa zato i jesmo postali pametniji, jer kako preživjeti? Konačno, Bog je svakome pamet podjednako dao, ali druga je stvar što će tko s njom učiniti.

■ Kako vidite budućnost Izraela?

Ja se, kao nepristrani promatrač, mogu samo nadati da će na neki način doći do mira. Pri čemu moram dodati da nema mira koji bi se mogao kupiti. Kupnjom možete možda doći do primirja, ali mir je moguć tek kad su obje strane spremne za njega. To znamo već i iz Biblije u priči o Ezavu i Jakovu. Nije bilo mira dok se nisu sporazumno razišli. ■

Razgovor vodila: Zora Dimbach

Hag Pesah kašer vesameah

➤ Slijedeći tradiciju proslave Pesaha i tradiciju okupljanja za Seder u Židovskoj općini Zagreb, klub se i ove godine doimao projektantskim promašajem (premali prostor) svim članovima koji su se ovom prigodom okupili, želeći proslaviti blagdan u krugu svojih dugogodišnjih prijatelja. Nastavila se i dobra, stara tradicija nenajavljenih dolazaka i pronalazjenja mjesta za stolom onima koji se nisu za to na vrijeme pobrinuli. Uz malo stiske, na koju smo već navikli, svi su se ipak smjestili, da bi zajedno, još jednom, baš kao i svake godine proživjeli Hagadu. Premijerno je službu u sinagogi, a i sam Seder predvodio nadrabini zagrebački, Zvi Eliezer Alonie. Prenoseći čestitke upućene Židovskoj općini Zagreb od strane predsjednika hrvatske Vlade, dr. Ive Sanadera, kardinala Josipa Bozanića, ministra kulture RH i predsjednika Komisije za odnose s vjerskim zajednicama, mr. Bože Biškupića te gradonačelnika Zagreba, gospodina Milana Bandića, te zanimljivim uvodom o mogućnostima vođenja Sedera pridobio je simpatije prisutnih već na samom početku. Uspoređujući židovski zakon i kabalistički pristup simbolici Sedera, na za nas je vrlo neuobičajen način,

uveo prisutne u nastavak službe. Uz prevodilačku asistenciju natporučnika Željka Heimera, decentnim i nepretencioznim objašnjenjima teksta Hagade, ostvario je odličnu komunikaciju s članstvom.

Upravu ŽOZ na Sederu su predvodili predsjednik dr. Ognjen Kraus, potpredsjednici Sanja Zoričić-Tabaković, Saša Cvetković i mr. Jozef Papo; Žak Attias, predsjednik Izvršnog odbora, Duško Štampalija, pročelnik Odbora za vjerska pitanja, Zora Dimbach, pročelnica Odbora za informiranje, Mira Wolf, pročelnica Odbora za baštinu i veći broj članova Vijeća ŽOZ.

Što se članstva tiče, Sederu su prisustvovali oni najmlađi, naši vrtićanci i prvašići, oni malo stariji (pri završetku osnovne škole), naši omladinci, srednja generacija te naši seniori. Visokih uzvanika i gostiju bilo nije jer im vjerojatno nitko nije uputio pozivnice, smatrajući da je Pesah isključivo blagdan zajednice i zajedništva, stvar osobnih odluka i opredjeljenja, a ne prigoda za promociju aktivnosti, organizacijskih (ne) sposobnosti ili pokušaja uvećanja broja Židova ili istomišljenika.

Za odličnu večeru pobrinuli su se rabin Daus iz Berlina i rabin Alonie, osiguravši kašer le Pesah namirnice, te naše domaćice, uz nesebičnu pomoć članova općine u pripremi i posluženju.

Usprkos izostanku „vjernika i sljedbenika tradicije“ inspiriranih uspješnicama Arnolda Schwarzenegera (*Terminator* i *Brisač*), začudo je i ove godine Židovska općina Zagreb okupila svoje „nevjernike“ i sve one koji su komplotom rukovodstva i podmićivanjem ipak pristigli na ovaj isključivo vjerski događaj. Jedina razlika u odnosu na prethodnih šest godina, bila je nevjerojatna sličnost sa Sederima predvođenim kontinuirano u proteklih dvjesto godina u najboljoj tradiciji Židovske općine Zagreb od strane aškenaskih rabina.

Zanemarujući sve prethodno opisano i napisano, ono što će većina ponijeti s ovog Sedera je osjećaj dostojanstva, zajedništva, obiteljskog ugođaja i dobrog raspoloženja. Konačno smo proslavili blagdan bez trzavica, animoziteta, osobnih promocija, veličanja zasluga. To je naša najveća vrijednost. ■

(N.K.)

**HAG PURIM
HAG PURIM
HAG GADOL LAJELADIM
MASEHOT RAAŠANIM
ŠIRIM VERIKUDIM
HAVA NARIŠA
RAŠ RAŠ RAŠ...**

...tako pjevušeći proslavili smo sredinom ožujka tekuće godine u Zagrebu Purim, jedan od najveselijih židovskih praznika. Prisjećajući se priče o Esteri, uz ico (Hamanove uši, veoma ukusne orahnjače i makovnjače, koje su i za ovu prigodu pripremile naše tete sa šanka), te piće, časkanje i naravno dobru muziku u našem klubu, članovi i njihovi prijatelji imali su mogućnost igranja "bogate" tombole.

Odluka uredovnih šefova, bijaše; kako je jedna od pet "micvoť" za Purim darivanje, pa neka bar svaka druga bude dobitna tombola. Pokloni za tombolu počeli su se kupovati i prikupljati već od početka ožujka, a naša Laila Šprajc koordinirala je i marljivo prikupljala i odabirala, te zbrajala i pakirala darove. Ne mogu a da ne spomenem svesrdnu pomoć anonimnih donatora za obogaćivanje tombole, a svakako zahvaljujemo na predivnim keramičkim radovima izrađenim u likovnoj radionici našeg Doma Lavoslav Schwartz, koji su svakako pridonijeli vrijednosti tombole. Uz tombolu, naši najmlađi pobrinuli su se za zabavu i obogaćivanje kulturnog uzdizanja svojih roditelja, članova i prijatelja, te su u vrtiću "Mirjam Weiller" pripremili nekoliko pravih malih remek-djela koja su se prodavala na aukciji. Jedan od glavnih voditelja aukcije bio je Duško Štampalija..., (uz svesrdnu pomoć u dobacivanju humoreska od strane najmlađeg nam potpredsjednika ŽOZ-a Saše Cvetkovića i naravno pod paskom glavnog nam tajnika....) koji je ne toliko vrsnim koliko zabavnim riječima opisivao "Žutu sliku", plavi cvijet, zelenu točku i druge male slikice koje su tehnikom "salvetiranja" naši klinci i klineze vrsnim umijećem pretvorili u oku ugodne slike. Te iste su istini za volju vrtoglavi rastom cijene na aukciji postizale i troznamenskaste cifre.

Najbolja maska bila je Vještica

Naravno, teško bi bilo i zamisliti da na Purimskoj zabavi nije bilo dobrih maski, od kojih neke najvrednije predstavljamo na koricama (u koloru). Kada se atmosfera zahuktala krenuo je izbor za najbolju masku, gdje su, nećete vjerovati, prednjačili

naši najmlađi. I tako uz neke maske koje su u paru čak dobile imena kao npr. "Mi smo oni iznad 50 (što godina, a što kila)", te spidermeni, supermeni, batmeni i svi "meni" koji su zaokupili maštu najmlađe nam generacije.

Najboljom maskom od strane publike (ocjena se dobivala po jačini pljeska i uzvika), naša mala Vještica osvojila je prvu nagradu. Na proslavi Purima bilo je moguće vidjeti mnoga "imena". U društvu novog rabina Zvi Eliezer Alonia, te predstavnika naše nacionalne manjine do predsjednika Općine u pratnji supruge, potpredsjednika i drugih članova Vijeća. ➔

➡ Svi su oni svesrdno ugostili izraelskog veleposlanika Shmuela Meiroma sa suprugom, koji su u našoj maloj zajednici uvijek rado viđeni gosti. Kako je vrijeme odmicalo naši su se članovi i gosti polako se počeli ljuljuškati što od pića (pridržavajući se još jedne purimske micve “napijte se da ne razlikujete dobro od zla”), a neki zaneseni ponovno uhu ugodnim tonovima, proizvedenim od već dobro nam znanog Telefon Blues Banda, pokazali su prisutnim uzvanicima vrsni plesni korak.

Kako je Purim veseli praznik sa stolova u klubu orio se smijeh, vicevi su sipani iz rukava, a dobre volja je tekla u potocima. Iako se svita s purimske zabave relativno brzo povukla u svoje domove (hoću reći da nisu dočekali zoru u klubu, na radost naših dečki s porte) “omladina” kako se još uvijek volimo nazivati, iako smo godišnju granicu za tu priložnu oznaku vremena odavno prešli, nastavila je proslavu Purima u povećem broju do ranih jutarnjih sati u jednom klubu u središtu našeg grada. Kako mi je to već običaj u nekoliko tekstova koje sam napisala za list, svakako bi željela zahvaliti svima prisutnima, te svima koji su pomogli pri realizaciji Purim party 2006.

Nataša Popović

HOMMAGE OSKARU HERMANU

Oskar Herman, rođen 17. ožujka 1886. u Zagrebu, prvi je od predstavnika muenchenskoga kruga hrvatskog slikarstva (Becić, Herman, Kraljević). Herman je svoja djela prvi puta izložio 1908. godine u Zagrebu. Do 1933. godine živio je u Muenchenu, kada bježi pred nacistima i sklanja se u Zagreb. Cjelokupni opus Oskara Hermana obilježava bogatstvo boja i ekspresionistički nemiran potez kista. Mirno i postupno razvijao je svoju viziju svijeta i vlastiti slikarski opus. Oskar Herman preminuo je 18. siječnja 1971. godine.

➤ Izložba odabranih radova slikara Oskara Hermana otvorena je 19. ožujka u prostorijama Židovske općine Zagreb u povodu 120. obljetnice rođenja toga velikog slikara.

Desetak izloženih djela Oskara Hermana odabrano je iz donacije nedavno preminulog dr. Stjepana Steinera, a ova je izložba dio proslave 200-te godišnjice Židovske općine Zagreb.

Prema riječima predsjednika Židovske općine Zagreb Ognjena Krausa, uskoro bi trebala biti organizirana i velika izložba Oskara Hermana u Klovičevim dvorima.

Deset izloženih radova ne mogu pokriti golemu amplitudu Hermanova bogatog opusa, ali svojom neposrednošću i motivskim rasponima ipak dovoljno govore o umjetnosti koja živo traje, kazao je na otvorenju izložbe kritičar Tonko Maroević.

Maroević je dodao da obljetnica rođenja slikara Oskara Hermana (1886.-1974.) ne bi smjela proći nezapaženo u njegovu rodnom Zagrebu jer je, kako je istaknuo, riječ o umjetniku koji je zadužio sredinu svojega djelovanja i potvrdio se u univerzalnim razmjerima, o umjetniku koji je svojim radom obilježio velik dio dvadesetog stoljeća, a svojim izrazom ostvario autentično svjedočanstvo tegoba i zanosa egzistencije.

Nakon otvorenja izložbe u Židovskoj općini u Zagrebu prikazan je dokumentarni film Mire Wolf "Oskar Herman - usamljeni pješak polagana hoda". ■

Sinagoge

- mjesto pobožnosti i društvenosti zajednice

Arhitekt Zlatko Karač napomenuo je kako je za svoje predavanje o "Unutrašnjost naših sinagoga" koristio arhivsku dokumentaciju koja je vrlo rijetka, jer se danas više ne mogu vidjeti originalni interijeri sinagoga.

Podsjetio je da je većina sinagoga u Hrvatskoj srušena tijekom Drugoga svjetskog rata i nakon njega, a one koje su opstale devastirane su neodgovarajućim prenamjenama - postajale su koncertne dvorane, glazbene škole, male industrijske radionice i slično.

projektirane, dok su ostale bile tek prigodno uređeni prostori za okupljanje vjernika, koji nisu imali sinagogalni eksterijer, nego interijer, istaknuo je Karač.

Dodatne teškoće, nastavio je, u proučavanju sinagogalnih interijera leže u tome što ti interijeri, kao mjesta za molitvu, nisu bili fotografirani za razglednice niti za javnu upotrebu.

Zlatko Karač rođen je u Vukovaru 1961. godine i diplomirani je inženjer arhitekture. Dosada je objavio 127 znanstvenih i stručnih radova, među ostalim i o sinagogalnoj arhitekturi u Hrvatskoj, a koautor je sedam knjiga i suradnik enciklopedija. ■

➤ Arhitekt Zlatko Karač održao je 21. veljače u Židovskoj općini u Zagrebu predavanje o unutrašnjosti sinagoga u Hrvatskoj, pod naslovom "Unutrašnjost naših sinagoga".

Karač je u predavanju između ostaloga istaknuo da je poimanje sinagoge, kao mjesta pobožnosti i društvenosti zajednice, a ne kao svetog ili posvećenog prostora, odredilo i način na koji se uređivala unutrašnjost sinagoga.

Obvezni i pozicijom zadani elementi u sinagogi bili su sveti ormar za svitke Tore (*aron ha-kodeš*), ograđeno propovjedno postolje (*bima*) i odvojena galerija za žene sa zasebnim ulazom, rekao je Karač, dodajući da su se ostali dijelovi interijera slobodnije i različito rješavali, ovisno o tome u kojoj su regiji sinagoge bile sagrađene.

Budući da u judaizmu nije dopušteno figuralno prikazivanje Boga, na mjestima gdje je bilo zidnih dekoracija to su bile isključivo apstraktne geometrične sheme sa stiliziranim motivima vinove loze, grožđa, masline i palminih grana, rekao je.

U Hrvatskoj je do Drugoga svjetskog rata bilo 80 sinagoga

Samo 35 od 80 sinagoga, koliko ih je bilo na prostorima Hrvatske, bile su

Sinagoga u Vukovaru

Na svojem zasjedanju održanom 1. studenoga prošle godine, Opća skupština Ujedinjenih naroda odlučila je da datum 27. siječnja bude označen kao Međunarodni dan sjećanja na žrtve holokausta. Židovska općina Zagreb i Istraživački i dokumentacijski centar upriličili su ove godine tom prilikom komemorativni program, a sjećanje je bilo obilježeno i u filatelističkom smislu.

➤ Svi koji su se ikad filatelijom bavili (a malo ih je koji je nisu okusili, barem kao djeca) znaju da se obilježavanja u filatelističkom smislu svode na izdavanje poštanskih maraka (što, dakako, čine države) odnosno na priređivanje posebnih prigodnih žigova. Što se takvih žigova tiče, u uporabi ostaju samo onog datuma koji je na njima označen, a osim datuma u svojem središtu, obično imaju i kakav prigodni motiv, crtež, ilustraciju ili slično. Takve cjeline izdaju pojedina filatelistička društva, ali i mnoge druge organizacije i institucije.

Žigovi se najčešće kombiniraju s tzv. prigodnim omotnicama ili kartama koje su također obogaćene kakvim prigodnim likovnim dodatkom, ali posljednjih desetak godina popularnim je postalo i dotiskivanje postojećih dopisnica koje postoje u ponudi pošte dotične zemlje.

U prošlom broju Ha-kola u tekstu pod naslovom "Obilježen međunarodni dan sjećanja na žrtve holokausta" potkrpala se

pogreška: izdanje kojim je obilježen Međunarodni dan sjećanja nije izdala Hrvatska pošta. Dotisak na dopisnici izdanje je Židovske općine, nastalo u suradnji s filatelističkim novinarom i publicistom Juricom Miletićem. Dotisak na dopisnici čini slika jednog od ulaza u koncentracijski logor Auschwitz iznad koje je tekst 27. SIJEČNJA 2006. MEĐUNARODNI DAN SJEĆANJA NA ŽRTVE HOLOKAUSTA, na hrvatskom i hebrejskom jeziku.

Markovni dio dopisnice poništen je žigom s datumom 27. siječnja 2006. zagrebačke pošte u Jurišićevoj ulici. Prema riječima autora dotiska, slika Auschwitza bila je izabrana jer su ga sovjetski vojnici oslobodili upravo na taj dan godine 1945. Tiskano u iznimno maloj nakladi od samo 50 primjeraka, naišlo je na veliko zanimanje svekolike filatelističke i ine javnosti, a opširniji prikaz o tom izdanju objavio je i zagrebački „Vjesnik“ na sam dan sjećanja. ■

Jurica Miletić

Izraelskom veleposlaniku u Hrvatskoj Shmuelu Meiromu uručena dopisnica

Izraelski veleposlanik u Zagrebu, gospodin Shmuel Meiron podupro je prijedlog o izdavanju zajedničke poštanske marke s Izraelom. U tom smislu, Hrvatski filatelistički savez uputio je molbu Hrvatskoj pošti da izvidi mogućnosti izdavanja takve marke. Praksa izdavanja zajedničkih maraka (u filatelističkoj terminologiji takvo izdanje opće je poznato pod engleskim nazivom joint-issue), posljednjih je godina sve češća. Marke imaju zajednički motiv, ali natpisi su na njima drugačiji, baš kao i nominalne vrijednosti. Dođe li do realizacije, zajedničkom će se izraelsko-hrvatsko markom obilježiti 200. obljetnica Židovske općine Zagreb.(jm)

OD JEDNOSTAVNOSTI DO SAVRŠENSTVA TEK JE KORAK

Ne dođe li do kakve iznenadne promjene, poštanska marka posvećena 200. obljetnici Židovske općine Zagreb u prometu će se naći potkraj ljeta, ali neće biti i jedino izdanje kojim će se ta obljetnica obilježiti u filatelističkom smislu.

Naime, dok je marku pripremila Hrvatska pošta, koja će osim nje u promet staviti i tzv. omotnice prvog dana (na takvim je omotnicama marka poništena prigodnim žigom koji je u uporabi samo tog dana i nikad više, a sama omotnica na svojoj lijevoj strani ima i ilustrativni dodatak koji dopunjuje marku i dodatno pojašnjava povod njezinu izdavanju), pojavit će se i tzv. maksimum-karta na kojoj će baš kao i na marki, biti slika stare zagrebačke srušene sinagoge, ali i poseban prigodni žig, neovisno od onoga kojeg će izdati pošta.

Uz žig, u prometu će biti i dopisnice s dotiskom koji će ponovo prigodni tekst imati na hrvatskom i hebrejskom jeziku, kao plod suradnje Općine i pojedinaca u Hrvatskome filatelističkom savezu. U sljedećem broju Ha-kola moći ćemo već objaviti i pojedinosti o tim izdanjima.

Marku je osmislio Hrvoje Šercar

Što se marke tiče, njezina je izrada u završnoj fazi. Naša ilustracija prikazuje kako će izgledati, a sva je prilika da nekih većih zahvata u njezinu dizajnu neće biti. Kao ljubitelj likovne umjetnosti i kao zaljubljenik u poštanske marke (a ta ljubav traje duže od pola stoljeća), sretan sam da ju je osmislio gospodin Hrvoje Šercar, slikar i grafičar koji se već u nekoliko navrata iskazao u likovnom osmišljavanju naših maraka. Najkraće rečeno, marka izgleda bjelosvjetski! Stara sinagoga iznad svijećnjaka, sve skupa u nježnim nijansama *lososastoljubičaste* boje, siguran sam da će naići na izvrstan prijam kod filatelista i u nas i u svijetu, a istodobno biti izvanredna popuna za svaku zbirku *judaice*.

Ne tako davno, Šercar je dizajnirao blok posvećen 1150. obljetnici Trpimirove darovnice. Marka unutar bloka bila je izabrana za najljepše izdanje poštanskih maraka 2002. godine. Naime, tradicionalno biranje najljepših izdanja hrvatskih poštanskih maraka koje je davno već započeo autor ovih redaka, kao tadašnji urednik filatelističke rubrike zagrebačkog "Večernjeg lista", nastavili su nekadašnji HPT, a kasnije HP, na temelju glasovanja svekolike javnosti i putem pošte i posredstvom Interneta.

Poznati "šercarovski" stil

Tipično „šercarovski“, a sklon sam vjerovati kako je njegova uloga u oblikovanju i davanju identiteta hrvatskim poštanskim markama već toliko značajna da se u određenim segmentima može upotrijebiti kao stilska odrednica, Hrvoje je još jednom ukazao kako je od jednostavnosti do savršenstva tek korak. Bez velikog cifranja, ili biranja kakve žarke ili na bilo koji drugi način upadljive boje, tek nježne nijanse u prvi plan donose motive na marki, a obvezatni natpisi ni na koji način ne remete njezinu skladnost.

Šercar se desetak godina bavi osmišljavanjem maraka

Nije Šercar samo jednom dokazao kako se zna snaći na malim, tipično markovnim prostorima. Možda se njegova prva marka posvećena 750. obljetnici Samobora prije dvanaest godina činila neubičajenom, stiješnjena u nizu nazupčanih fotografija kojem je hrvatsko markovno stvaralaštvo duže vrijeme bilo sklono, ali već markom posvećenom kongresu PEN-a godinu dana kasnije, Hrvoje je potvrdio svoj slikarski *credo*. Naime, na toj se marki pojavila jedna od dubrovačkih kula, nacrtana u prepoznatljivome Šercarovu stilu: pojedini rubovi su „nahećeni“ u strane na kojima ih ne očekujemo, a sve prožeto dahom prigušene romantike koja donosi stvarnost

pomiješanu s naivnošću ili tek privlačnošću nekadašnjih crtača stripova.

Gledajući Šercarove marke, teško je ne prisjetiti se mladog Werthera, djetinjstva, osobito onog nesretnog, ili nekogavnog doba za koje barem vjerujemo da je bilo daleko sretnije od ovoga u kojem živimo. Sve je nalik potrazi za početkom, ali sa stalno nazočnom slutnjom o tragičnom svršetku.

Sam Šercar govori da je gradove, a osobito krovove, na ovaj način započeo slikati slučajno, jednom davno kad je zbog nečije zaboravnosti ostao zarobljen na vrhu zvonika sv. Duje u Splitu. Možda se upravo na njegovim markama opravdavaju Zidićeve riječi:

On je srcem seljak koji o gradovima sanja, sjevernjak koji na jug šalje ljubavna pisma. Zato selo crta iz dvorišta, sjedeći na panju ili valovu, a grad izdaleka - s brda ili oblaka - kao izletnik ili sanjar.

Šercar svoje radove izlaže duže od četrdeset godina, a u markovnoj je proizvodnji tek nešto više od deset. Ipak, dovoljno dugo da opravda nadimak „moderni crtač davnina“. Bez njega, slikarski bi dometi na našim markama bili znatno siromašniji, i brojem nazočnih slikara - njihovih stvaralaca, i brojem uopće zastupljenih slikarskih oblikovanja.

Marka posvećena 200. obljetnici Židovske općine svojom likovnošću uveličat će proslavu. ■

Jurica Miletić

NEĆU DOMA

Prošlo ljetno za moju je obitelj bilo vrijeme donošenja velike odluke: u koji vrtić upisati Malku! Sa nepune dvije godine bila je po dotadašnjim pravilima premala za židovski vrtić. Naš područni vrtić činio nam se dobar: lijepo veliko dvorište, poprilično suvremen pristup djeci bez nepotrebnih ograničavanja i stroghih pravila, gomila djece... Već smo počeli i dolaziti na pripreme u vrtić i sve je već nekako bilo odlučeno.

A onda smo sredinom kolovoza sreli Marinu o doznali da u vrtić Mirjam Weiller primaju od ove godine djecu jasličke dobi. U nekoliko dana naši su se planovi potpuno promijenili i Malka je krenula u židovski vrtić. Pokazalo se to najboljom odlukom koju smo mogli donijeti. Od 16-toro djece u vrtiću brinu tri dode, što je standard koji ni jedan vrtić ni državni ni privatni nema. Tako malo individualci mogu izabrati i aktivnost koja nije ni programu. Posebno me oduševilo što su djeca različite dobi u istoj grupi: veći se uče paziti na male i ponosno ih «štite».

U prva dva mjeseca boravka u vrtiću Malkin je govor rapidno napredovao zahvaljujući upravo komunikaciji s većom djecom. Osim toga govori i *beteavon*, *bevakša*, *toda* pjeva *Maim*, *maim* i *Happy Birthday*, pleše izraelski folklor. I mali i veliku zajedno posjećuju knjižnicu, kazalište lutaka, dom Lavoslava Schwarza, a snimila je i film!

Prije upisa smo se bojali da Malka bude okružena pretežno židovskom djecom, i time zakinuta za kontakte s nežidovima. Pokazalo se da o tome nema ni govora: židovska djeca čine možda polovicu djece u vrtiću, roditelji ostalih su katolici, muslimani, pravoslavci i ateisti. Čini mi se da je time u vrtiću Mirjam Weiller veća raznolikost nego u državnim vrtićima. Individualnim pristupom ovaj vrtić nudi i mogućnost djeci usporenog razvoja da se druže s vršnjaci. U razgovoru s nekim roditeljima rekli su mi da se boje za sigurnost djece u ovom vrtiću jer je na meti ekstremista. Meni se čini pak najčuvanijim vrtićem s obzirom na policajca pred zgradom, portire u zgradi i potpuno ograđeno dvorište. U vrtiću vlada domaća atmosfera, dode Marina, Lea i Sanja su glavne, ali tu su i Inga, s kojom Malka pjeva «Pjevaj mi pjevaj sokole», Saša kojeg možete zateći kako s klincima petkom mjesi hale ili služi dečkima kao boksačka vreća, Teta Marija i Teta Biba.

U to što Malki znači vrtić i cijeli ŽOZ možete se uvjeriti svakog dana oko 13.30 kad ćete ju čuti kako viče «NEĆU DOMA!».

MAMA PETRA

O NAMA

Mi smo dječji vrtić „Mirjam Weiller“. Nalazimo se u centru grada, Palmotićeve 16, u sklopu Židovske općine Zagreb.

PROGRAMI

Naš je vrtić poseban jer se uz osnovni program predškolskog odgoja kroz zabavu i igru, putem priča, glazbe, filmova i likovnog izričaja, na djeci primjeren način prezentira tradicija i običaji židovske kulture, povijest i vjera.

Pored redovnog programa provodimo i sljedeće aktivnosti:

- „mali glumci“
- „let's play and learn“
- izraelski folklor
- priprema za buduće školarce

Roditelji mogu za svoju djecu odabrati i dodatne programe:

- zdravstveni fitness
- glazbena kultura

Osnovni cilj i zadaća našeg vrtića je da u toplom, obiteljskom okružju potiče cjelovit razvoj svakog djeteta poštujući njegovu osobnost.

Vrtić pruža djeci sigurnost i osjećaj pripadnosti te različita iskustva kroz igru, priču, glazbu i likovni izraz.

Svakodnevni boravak djece odvija se u više prostorija - igraonica/učionica, dvorana za tjelovježbu te dvorište.

Smještaj vrtića omogućava nam zajedničke šetnje gradom, posjete knjižnicama, kazalištima i muzejima.

Organiziramo rekreativne tečajeve sportskih aktivnosti (tenis, plivanje, skijanje, klizanje), jednodnevne izlete u prirodu te ljetovanje u vlastitoj zgradi na Jadranskoj obali.

IZ ŠKOLSKE GODINE 2005./06. IZDVAJAMO:

- posjeti domu za starije osobe „Domu zaklade Lavoslava Schwarza“ za židovske blagdane
- posjeti knjižnici Medveščak (dječjem odjelu i njihovoj igraonici)
- posjeti kazališnim predstavama
- šetnje okolicom i upoznavanja zagrebačkih znamenitosti
- uspješno završenu školu skijanja na Sljemenu
- snimili smo film „Čudesna Hanuka“
- organizirali smo izložbe dječjih radova u prostoru Židovske općine
- crtež jednog našeg prijatelja iz skupine uvršten je u izložbu „Volim svoju obitelj“ Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti RH
- snimanja HRT-a za emisiju Prizma
- u goste su nam dolazila djeca iz OŠ Lauder - Lea Deutsch
- aukcija naših originalnih radova na Purim-partiju

PLAN DO KRAJA ŠK.GOD. 2005./06.

pored redovitih i svakodnevnih aktivnosti izdvajamo:

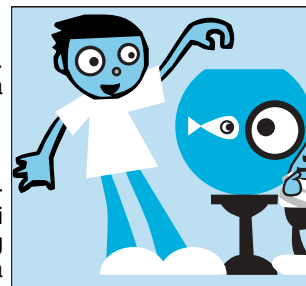
- škola plivanja
- izlet u Eko-selo
- posjet Zagrebačkom kazalištu lutaka
- sadnja biljaka «Biblijskog vrta» u našem dvorištu
- otvorena vrata vrtića povodom „Dana vrtića Grada Zagreba“ gdje će ponovo prikazati naših film „Čudesna Hanuka“ u auditoriju ŽOZ-a

Ako vam se sviđaju naše aktivnosti ili biste željeli doći vidjeti što radimo naći ćete nas na adresi: Dječji vrtić „Mirjam Weiller“, Palmotićeve 16, Zagreb, tel: 01/ 4817-174, mob: 098/ 286-929, e-mail: d.v.mirjam.weiller@zg.htnet.hr

Da li znate da naš vrtić prima djecu u dobi od dvije godine do polaska u školu?!

Molbe za upis djece možete predati tijekom cijele godine, svakim radnim danom od 09.00 do 15.00 h.

DOBRO DOŠLI!

Omladinci Židovske općine iz Rijeke Purim su proveli kao gosti tršćanske Židovske općine

Proslava Purima u vili Morpurgo u Opicini

➤ Bilo je rano poslijepodne u subotu 18. dana mjeseca ožujka kad se sastalo petero članova Omladinskog kluba ŽO Rijeka na Trgu Riječke rezolucije gdje nas je čekao auto kojim ćemo ići na proslavu Purima u vilu Morpurgo. Tamo nas je na druženje pozvala tršćanaka Židovska općina. Spremivši stvari u *gepek*, za volan je sjela Nataša Špigl, a pored nje kao suvozač i čitač cestovnih karata sjeo je Filip Kohn. Na zadnje, ali ne manje važno sjedalo, sjeli su Alen Wortmann, Daria Starčević te Leo Bing. Ubrzo je nastalo uzbuđenje; ta nakon 30 dugih godina omladinci riječke Židovske općine negdje idu, i to u tako velikom broju - bilo je to i nama teško povjerovati. Motor je grmio, a kilometri ceste, livade, drveće i kuće promicale su i ostajale za nama - dakle, bila je to zaista stvarnost. Približavajući se granici, toliko smo se zadubili u zamišljanje i maštanje kako ćemo provesti prvu pravu proslavu Purima u životu da smo promašili skretanje za Kozinu i gotovo završili u Ljubljani. Srećom ljubazni carinici su nas upozorili da se moramo vratiti oko 500 m i skrenuti na pravi put.

Uzbuđenje je sve više raslo...

Došavši u Italiju uzbuđenje je bilo u porastu. Proslava je trebala početi tek u 21 sat, tako da smo imali puno vremena i odlučili smo obaviti manji *šoping* i prošetati se malo Trstom.

Oko 6 poslijepodne sjeli smo u auto i krenuli prema Opicini. Bili smo vrlo zadovoljni šetnjom nakon duge vožnje te, naravno, uspješnim *šopingom*. Jedva se izvukavši iz Trsta našli smo putokaz

prema Opicini i skrenuli; za četvrt sata bili smo u centru Opicine.

Nedugo zatim sreli smo se s najvećim problemom: kako naći vilu Morpurgo?! Znali smo adresu i broj, ali ipak smo imali problema. Spustio se sumrak i sve kuće su nam izgledale isto, poneke čak i zastrašujuće onako u polumraku. Lutali smo od centra Opicine do ulice Prosecco; od ulice Ferrovia do centra i nazad pa sve to u krug nekoliko puta, dok nismo upitali prolaznike i napokon našli traženu adresu u Via Alpini. Oduševljeni što smo konačno našli vilu Morpurgo, iskricali smo se pred vratima i pozvonili. Filip Fišer nas je očekivao i bio jako zadovoljan što smo došli.

U Opicinu su stigli i gosti iz Ljubljane

Upoznavanje i pozdravi bili su vrlo topli kao da se već dugo znamo. Filip Fišer nas je uveo u kuću i pokazao nam naš smještaj. Ostavili smo stvari u sobama. Naravno, kao i obično, razdvojili su muškarce i žene u posebne sobe. Budući da je bilo još dva sata do početka svečanosti, svi skupa smo otišli u šetnju kako bi upoznali mjesto u koje smo došli, pala je noć i bilo je vrlo ugodno šetati u grupi od petero ljudi. Dok smo šetali, govorili smo kako će se tko maskirati i s užitkom se smijuckali. Kad smo se vratili iz šetnje, sreli smo omladinu iz Ljubljane i Trsta, odmah se upoznali i prepoznali kao svoji. Pripreme za proslavu Purima su bile više nego vidljive, zasvirala je muzika i znali smo što to znači - glavna proslava počinje. Ušli smo u dvoranu primijetivši netom upoznate Slovence. Odmah smo spojili stolove pa nas je bilo 11 za istim stolom: 5 Riječana i 6 Ljubljančana. U

ostalim dijelovima dvorane bilo je tri-desetak Talijana.

Zabava je počela!

Svi su bili vrlo ljubazni i susretljivi te su nas primili kao svoje. Zabava je počela.

Naši i njihovi omladinci su se izuzetno dobro zabavljali. Rekviziti su nam bile puhalice, konfeti i papirnate trake. Bio je to «sukob» židovskih omladinaca tri židovske općine i tri države. Papirnate kuglice su letjele posvuda iz trubica koje služe i kao bacači kuglica. Kad bi vojnici dosadilo pucati iz trubica ili bacača kuglica, trubili su na juriš ili povlačenje. Svi su se odlično zabavljali, toliko da uopće nisu primjećivali kako vrijeme prolazi.

Približavali smo se vrhuncu večeri uz tombolu i ples. Na tomboli, naravno, nismo ništa dobili. Čim je ples počeo, riječki omladinci su krenuli na podij pridruživši se Talijanima i Slovincima pa su im demonstrirali što znači fraza "KREPAT, MA NE MOLAT". Fascinirao nas je rabin Jicik Charig kako i koliko može plesati; začudo nismo ni mi zaostajali. Nakon jedan i pol satnog maratona sjeli smo se odmoriti i pripremiti se za večeru. Za večeru je bila kosher *pašta šuta*, doduše bez mesa, ali vrlo, vrlo ukusna toliko da nas je pola uzelo *repete*. Poslije večere smo svi skupa zaplesali nekoliko židovskih i talijanskih plesova, a nakon toga Talijani su odlazili pa smo ih s tugom ispratili, pozdravili i obećali da se vidimo opet u Rijeci, Ljubljani ili Vili Morpurgo. Muzičari su odnijeli instrumente pa je u dvorani nastao tajac.

Nakon proslave, otprilike 1 sat poslije ponoći, ostale su riječka i slovenska ➡

➡ omladina. Pošto smo znali da ujutro neće biti vremena, započeli smo razgovor o budućim planovima, projektima i susretima. Nataša je predložila da se organizira seminar o židovskom načinu života, o kosher ishrani i uopće o kosheru, o židovskoj povijesti i tako dalje. Nakon kraćeg razgovora zaključili smo da ćemo nastaviti ujutro. Umorni i zadovoljni otišli smo na počinak.

Ujutro poslije doručka završili smo diskusiju o sadašnjim i budućim projektima i planovima.

Posjet izložbi "Prekinuto školovanje" i sinagogi u Trstu

U 10 sati smo krenuli prema Trstu i otišli na izložbu "Prekinuto školovanje" u Trstu. Izložba je vrlo lijepa, a naši omladinci su je gledali s velikim interesom. Sa izložbe smo izašli vidno oneraspoloženi onim što smo vidjeli. Za kraj posjeta tršćanskoj Židovskoj općini Filip Fišer odveo nas je u tršćansku sinagogu. Kad smo došli ispred sinagoge, zastali smo i ostali otvorenih usta - veličina sinagoge je izazivala divljenje! Ušavši u sinagogu zaista smo bili fascinirani što od veličine što od ljepote ornamenata i pozlaćene kupole. Zahvaljujući dobroti i ljubaznosti Filipa Fišera vidjeli smo i dio sinagoge za svakodnevno korištenje - čitanje Tore, učenje, za kraj nam je pokazao mikve - obredno kupalište.

Prije nego što smo ušli u auto, srdačno smo zahvalili Filipu F i zamolili ga da prenese pozdrave predsjedniku općine Andreji Marianiju, rabinu Jiciku Charigu i ostalima.

U autu smo komentirali izlet u Opičinu i Trst te smo razmjenjivali utiske. Svi smo bili vrlo zadovoljni izletom i proslavom kao i ostalim što smo vidjeli. Puno smo razgovarali i dogovarali se kako bi uspjeli pokrenuti još omladine da nam se pridruži. Nadamo se da će nas opet pozvati. Nismo zaboravili zahvaliti ni predsjedniku omladinskog kluba koji nas je sve okupio i prenio nam poziv u tršćansku Židovsku općinu. ■

Za omladinsku sekciju

Filip Kohn

Purim u Židovskoj općini Osijek

➡ Obilježavanje Purima u Židovskoj općini Osijek, tradicija je koja seže do granica mojeg sjećanja. Nastavila se i ove godine s još više gostiju, još više programa, još više zabave nego do sada.

U prostorima Židovske općine Osijek s nama su se zabavljali i brojni novinari, gosti i prijatelji Općine koji svake godine dolaze u sve većem broju.

Naši članovi i gosti zabavljali su se uz ples, igrokaz i muziku

Za dobar ugođaj najviše su se pobrinuli članovi Nedjeljne škole i plesne grupe naše Općine, a organiziran je već i tradicionalni igrokaz, ovoga puta pod budnim okom gostiju iz osječkog Dječjeg kazališta.

Uslijedili su solo nastupi mladih muzičara, onih s muzičkom naobrazbom i onih s muzičkim entuzijazmom, kako na prvim instrumentima tako i na onima za igru uz tradicionalne židovske melodije, razne popularne pjesme pa i poneku improvizaciju.

Program je završio slobodnom izvedbom plesne škole i svih onih koji su se u tom trenutku tako osjećali. A čitav smisao postojanja naše Općine, kao čuvara židovske tradicije i običaja mogao se najviše vidjeti na licima najstarijih članova i onih najmlađih, koji su se svi pridružili plesu i zabavi.

Proslava Purima bila je jedan od trenutaka kada se možemo opustiti i uživati, zadovoljni jer možemo vidjeti da je budućnost Židovske zajednice u Osijeku u dobrim, sada još vrlo mladim, ali očigledno i vrlo vrijednim rukama.

Novinari su ovoga puta izrazili i želju, pa i dobili priliku za intervjuiranjem malih glumaca i izvođača, a jedan od tih intervjuja objavljen je i na stranicama JDC-a. Već sutradan dobili smo i ponudu za novi nastup ove glumačke skupine.

Čak je i Ženska sekcija - pomagač u trenucima kada je to najteže, a to je spremanje prostorija poslije zabave - nekako lakše prihvatila svoj dio posla. I jedino pitanje ostaje, kako sada dočekati sljedeću priliku, sljedeći veseli praznik? ➡

Sljedeći susret bit će uskoro u Vukovaru

➡ No ako ste sada pomislili da mi samo sjedimo kod kuće od Purima do Purima, naravno da se varate. Eto već sada mogu najaviti naše ovogodišnje okupljanje prije Pesaha u Vukovaru. U proteklih su nekoliko mjeseci članovi Židovske općine Osijek imali priliku za organizirane posjete općinama u Subotici, u Somboru za Hanuku i u Novom Sadu na tradicionalnom Šoletu.

Iskreno se nadamo da će ovi organizirani posjeti također postati nova tradicija (s nekim općinama kao što je Novi Sad to je već slučaj), a da ćemo i mi imati priliku ugostiti druge na obilježavanju Pesaha u Vukovaru.

I samo kada vidite ponovne susrete starih prijatelja koji se nisu vidjeli i po dvadeset godina, jasno vam je zašto je članstvo u tim židovskim općinama opet u porastu. Nadam se da ćemo svojim primjerom, i mi iz Židovske općine Osijek, biti inicijatori te ideje i da će i kod nas, u Hrvatskoj, općine izabrati jedan dan za koji ćemo se svi okupiti.

Ja vam obećavam da će Židovska općina Osijek na takva okupljanja doći, a jednako tako vas očekujemo u Vukovaru. A ako ste zbog nekog razloga spriječeni, ili vas informacija nije dosegla na vrijeme, budite sigurni da će se događaj ponoviti i iduće godine, a tada vas očekujemo bez izgovora. ■

Do sljedeće prilike, Shalom iz Osijeka.

Damir Lajoš, predsjednik ŽOO

U prošlom broju Ha kola u tekstu o Đurđi Belić Peternel, nepažnjom smo napisali da je gospođa Peternel bila "jedina živuća dobitnica izraelskog državnog priznanja Pravednik među narodima". Zbog te greške Uredništvo Ha kola ispričava se svim živućim dobitnicima ovog visokog izraelskog priznanja, čije osjećaje nismo željeli povrijediti.

RUDOLF ROTER - HRVATSKI NOVINAR, PRAVEDNIK MEĐU NARODIMA

➡ Sveučilište u Dubrovniku i dubrovačka Udruga antifašista priredili su u ožujku stručni skup posvećen životu i djelu novinara Rudimira Rudolfa Roter, koji je zbog toga što je tijekom Drugoga svjetskog rata u svojem domu od progona skrivao svog kolegu, sarajevskog novinara Alberta Koena i njegovu obitelj, proglašen Pravednikom među narodima.

počela česta "čišćenja terena" praćena ubojstvima, pljačkama te odvođenjima u koncentracijske logore.

Koen je ubijen 1944. u Lici

Koen je 1942. godine s obitelji napustio Pelješac, ali su ubrzo nakon toga uhićeni i dovedeni u talijanski logor na Rabu. Koen je ubijen u svibnju 1944. godine

Rudolf Roter (1897. - 1959.) u svojem je domu u Potomju na Pelješcu 1941. i 1942. godine skrivao od progona talijanskih fašista Koena i njegovu obitelj.

Roter je većinu svog novinarskog rada proveo kao urednik na Radio Dubrovniku, u Dubrovačkom vjesniku, "Slobodnoj Dalmaciji" i nekadašnjem "Jutarnjem listu". Gimnaziju je završio u Splitu, Filozofski fakultet

u Zagrebu, a od 1928. stalno je bio zaposlen u sarajevskom listu "Večernjoj pošti".

Roter je Koena skrivao na Pelješcu

Drugi svjetski rat Roter je zatekao u Sarajevu, odakle se odmah sa svojom obitelji i obitelji Abrahama Koena preselio u rodno Potomje na Pelješcu, izlažući sebe i svoju obitelj velikoj opasnosti.

Roter je svog kolegu i njegovu obitelj skrivao sve do 1942., kad su pod zapovjedništvom talijanskog pukovnika Rocchija, zapovjednika poluotoka Pelješca,

Rudolf Roter preminuo je 1959. godine, a u prosincu 2004. memorijalni centar holokausta u Jeruzalemu Yad Vashem proglasio ga je Pravednikom među narodima, što je priznanje koje se dodjeljuje nežidovima, koji su pod cijenu vlastitog života za vrijeme Drugoga svjetskog rata spašavali Židove.

tijekom napada na partizansku bolnicu u selu Krečanima u Lici.

Rudolf Roter preminuo je 1959. godine, a u prosincu 2004. memorijalni centar holokausta u Jeruzalemu Yad Vashem proglasio ga je Pravednikom među narodima, što je priznanje koje se dod-

jeljuje nežidovima, koji su pod cijenu vlastitog života za vrijeme Drugoga svjetskog rata spašavali Židove.

Roterovu ulogu u zaštiti Koena i njegove obitelji potvrdila je Yad Vashemu i Koena kći Mira (67).

Rudolf Roter jedini je hrvatski novinar koji je dobio to ugledno priznanje.

O životu i djelu toga uglednog dubrovačkog novinara govorili su na skupu profesori i studenti Sveučilišta, novinari, ali i njegovi suvremenici te predstavnici Židovske općine Dubrovnik i Udruge antifašista. ■

ŠEKS: STRAVIČNI ZLOČINI OSTAJU TRAJNIM SIMBOLOM MRŽNJE

Spomenik i Memorijalni centar posvećen europskim Židovima ubijenima za vrijeme nacionalsocijalizma otvoren je u Berlinu 10. svibnja 2005. godine u nazočnosti cjelokupnoga njemačkog državnog vrha.

“Spomenik žrtvama holokausta treba podsjećati na najgori od svih nacionalsocijalističkih zločina, uništenje europskih Židova”, izjavio je tada na svečanosti otvorenja predsjednik Bundestaga Wolfgang Thierse.

“Niti jedna druga nacija na svijetu nije spomenik žrtvama najvećeg zločina vlastite povijesti smjestila u samo srce grada”, dodao je te kazao kako očekuje da će spomenik izazvati “buru emocija”.

Predsjednik Središnjeg vijeća njemačkih Židova Paul Spiegel pohvalio je gradnju spomenika ali je izrazio i kritiku glede nedostatka “i najmanjeg simbola koji bi upućivao na počinitelje zločina”.

➤ Predsjednik Hrvatskog sabora Vladimir Šeks u ožujku je tijekom službenog posjeta Berlinu obišao spomenik i Memorijalni centar posvećen europskim Židovima ubijenima za vrijeme Drugoga svjetskog rata.

“Duboko impresioniran viđenim, moram ustvrditi kako su sjećanja na događaje prije 60 godina i danas živi dio europske povijesti”, upisao je tom prilikom predsjednik Sabora u Knjigu dojmova Memorijalnog centra, dodajući da “stravični zločini koji su počinjeni ostaju trajnim simbolom ljudske nesnošljivosti i mržnje, vječnim spomenikom tragičnih posljedica fašističke i nacističke ideologije”.

“Ono što je čovjek postavio kao branu toj ideologiji, kao jamstvo da se nešto slično neće ponoviti, univerzalno je načelo i civilizacijska vrijednost suvremenog svijeta - demokratski poredak koji jamči poštovanje, uvažavanje, zaštitu i promociju ljudskog života i prava svakog čovjeka” napisao je Šeks.

Spomenik je otvoren 2005. godine

Spomenik i Memorijalni centar posvećen europskim Židovima, vrijedan 18 milijuna eura, otvoren je 10. svibnja 2005. godine, gotovo sedamnaest godina nakon što se pojavila prva ideja o gradnji takva centra u samom srcu glavnoga grada Njemačke - nedaleko od Brandenburških vrata i zgrade Reichstaga, na prostoru nekadašnje “ničije zemlje” između Istočnog i Zapadnog Berlina.

Prvobitnu ideju o gradnji spomenika inicirala je 1988. građanska inicijativa okupljena oko publicistice Lee Rosh, a gradnju spomenika, po nacrtima američkog arhitekta Petera Eisenmana, odobrio je 1999. godine Bundestag nakon višegodišnjih rasprava.

Ispod samog spomenika smješteno je tzv. mjesto informacija na kojem se, između ostalog, nalazi popis s imenima 3,5 milijuna ubijenih Židova koji je ustupio Memorijalni centar holokausta Yad Vashem iz Jeruzalema. ■

Jedan od skandala vezanih uz nastanak spomenika ubijenim europskim Židovima izbio je kada se doznalo da poseban premaz koji spomenik štiti od grafita proizvodi tvrtka Degussa, čija je podružnica za vrijeme Drugoga svjetskog rata proizvodila smrtonosni “Ciklon B” koji je služio za ubijanje zarobljenika u nacističkim koncentracijskim logorima.

Proslava Purima

➤ Za Purimsku zabavu u JOB-u su se članice ženske sekcije posebno potrudile i pripremile brojne slane i slatke specijalitete. Koordinatorice su bile Silvana Mitrev i predsednica ženske sekcije. Posebnu pohvalu zaslužuje Ljilja Atijas, koja je pojedinačno na proslavi gostima poslužila svoje ruskitas.

Ženska sekcija je u saradnji sa socijalnom službom organizovala i pripremu i raspodelu šlahmones poklon paketića za starije članove zajednice. Tu su bili ruskitas Mace Gacin, kinde i dr. U tom poslu učestvovala su Jelena Baruhović, Ana Vizi, Biljana Mičić, Maca Gacin, predsednica ženske sekcije i iz socijalne službe Nina Atijas.

U terminu čajanke predviđene za sledeće predavanje Danijele Danon 2. aprila, dobili smo nepredviđeno uglednu gošću gospođu Barbaru Spektre, direktorku i osnivača Paideia Instituta u Stokholmu, člana Katedre Yellin koledža za obrazovanje, i jednu od osnivača Schechter Instituta u Jerusalimu.

Na predlog Dine Šosberger, koja je i sama prošle godine bila u Paideia, vrlo rado smo prihvatili da zajednički dočekamo gospođu Spectre u ženskoj sekciji JOB. Došla je u pratnji svog supruga rabina Phil Spectre. Na čajanci 2. aprila Barbara Spectre je vrlo dinamično održala predavanje o "Rešavanju misterije Hagade" i ideji slobode. Pored ženske sekcije JOB bili su prisutni i omladinci, što je uz zanimljivo predavanje, donelo osveženje našim druženjima. Predavanje je naišlo na veliki odziv što je dokazalo da saradnja više generacija može i treba da bude, vrlo uspešna. ■

V. L.

Sefardska Sinagoga Beograd
Mirjana Lehner Dragić, akademska slikarica

ŽENSKA SEKCIJA

JEVREJSKE OPŠTINE BEOGRAD

➤ Od kraja februara, do početka aprila ženska sekcija bila je vrlo aktivna - u toku je ciklus predavanja Danijele Danon o Etici judaizma. Sredinom marta proslavljen je Purim, a za starije članove zajednice pripremile smo i dostavile šlahmones. Na čajanci 2. aprila gostovala je kao predavač gospođa Barbara Spectre iz Instituta Paideia u Stokholmu, a početkom aprila započela je podela garderobe iz donacije World Jewish Relief-a.

U okviru ciklusa o Etici judaizma rabin Isak Asijel je na čajanci 26. februara govorio je o zapovestima iz Tore, kojih treba da se pridržavaju čak i Jevreji koji sumnjaju u Boga. Posebno je istakao da se dobrota čoveka ogleda u stalnom, svakodnevnom činjenju dobrih dela, da stalno treba smanjivati jaz između bogatih i siromašnih davanjem, koje treba da je u srazmeri sa imovinskim stanjem, kao što je ranije bilo u nas i kao što je u svetu. Na tome

se zasniva i pomoć koju dobijamo od JOINT-a.

Danijela Danon je 5. marta govorila o takođe vrlo aktuelnoj temi - ogovaranju - Lašonara, koje po jevrejskim zakonima može naneti nepopravljivu štetu, sličnu ubistvu i zabranjeno ga je čak i slušati.

Oba predavanja su bila vrlo zanimljiva i poučna. ■

Zaprešićka nakladnička kuća "Fraktura", nedavno je u prijevodu Xenie Detoni objavila još jednu knjigu mađarskog i židovskog Nobelovca.

IMRE KERTESZ: "ENGLESKA ZASTAVA"

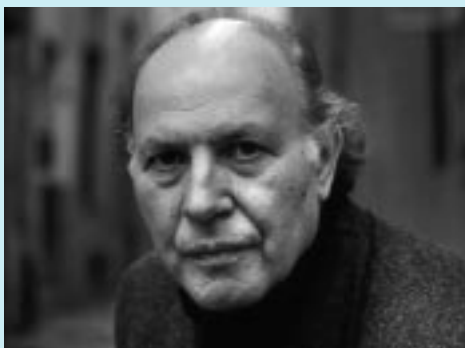
➤ Sve tri pripovjetke u ovoj Kerteszovoj knjizi - "Engleska zastava", "Tragač" i "Zapisnik" - svaka na svoj način iz perspektive pojedinca pokazuju vrijeme i doba komunističke represije.

"Engleska zastava" tako govori o mađarskoj revoluciji 1956. godine, no u središtu pozornosti je čovjek koji traži načine kako da preživi u totalitarnom sustavu.

"Tragač" je prema mišljenju književnih kritičara, jedna od ponajboljih Kerteszovih priča, u kojoj je pojedinac u potrazi za samim sobom i mogućnosti da sam sebi razjasni svoju prošlost i sadašnjost. Glav-

Auschwitz, a nakon toga u Buchenwald gdje je dočekao i oslobođenje. Po završetku Drugog svjetskog rata vraća se u Budimpeštu gdje je prvo radio kao novinar, zatim kao neovisni pisac i prevoditelj. Svoj najvažniji roman o vlastitom stradanju, o holokaustu, i sudbini čovjeka u beznadnom svijetu "Čovjek bez sudbine" započinje pisati 1960. godine, a objelodanjuje ga tek 1975. godine. Taj je roman međutim ostao bez odjeka u Mađarskoj. O tom iskustvu Kertesz je napisao roman "Fijasko" objavljen 1988. Treći dio njegove tetralogije o stradanju je ro-

Imre Kertesz dobitnik je Književne nagrade Brandenburga 1995. godine, Leipziške književne nagrade 1997. godine, Herderove nagrade 2000. godine, Ehrenpreis Robert-Bosch-Stiftunga u 2001. i Hans Sahl-Preis u 2002. godini. Za cjelokupn spisateljski rad ovjenčan je Nobelovom nagradom za književnost 2002. godine.

ni junak ove priče odlazi u Buchenwald, gdje je tijekom Drugog svjetskog rata bio zatočen u koncentracijskom logoru i gdje vidi da se sve tijekom vremena promijenilo, čak i on sam, iako je sve ostalo isto.

Treća priča, "Zapisnik" govori o represiji i strahu prilikom prelaska granice.

Sve tri priče pokazuje Imru Kertesza u punom sjaju, kao vrsnog pripovjedača, iako on u svim svojim djelima uvijek priča jednu te istu priču, baveći se samo jednim problemom - mogućnosti života u svijetu poslije holokausta.

Imre Kertesz rođen je 1929. godine u Budimpešti. Godine 1944. deportiran je u

man "Kadiš za nerođeno dijete", posvećen djetetu koje si je junak uskratio u svijetu poslije holokausta, a svoju tetralogiju o stradanju zaključio je romanom "Likvidacija" 2003. godine. Od ostalih važnijih djela vrijedi izdvojiti prozna djela "Izviđač" iz 1977. i "Engleska zastava" iz 1991. o mađarskoj revoluciji 1956. godine. Posebno je zanimljiva njegova dnevnička proza "Dnevnik s galije" objavljena 1992. godine i "Drugačiji ja: kronika metamorfoze" iz 1997. godine. Njegovi značajni eseji i predavanja sakupljeni su u knjigama "Holokaust kao kultura", "Trenutci šutnje dok vod za smaknuća puni" i "Izgubljeni jezik". ■

➤ Teško je zamisliti da je na nemirnom srednjoistočnom području ikada bilo mirnog života. Na razmeđu svih podjela koje su proteklih desetljeća razdirale Jeruzalem rastao je i stasao jedan od najzanimljivijih suvremenih pisaca. Potječe iz židovske obitelji koja je u prošlostoljetnoj Europi na svojim leđima iskusila sav užas antisemitizma. No i odrastanje u Svetoj zemlji pokazalo se većim iskušenjem za sve humane postulate koji čovjeka čine trezvenim intelektualcem. Nakon redaka i redaka ispisanih o ljudima s kojima je odrastao i živio zaključuje da se u Izraelu događa sukob "ispravnog s ispravnim", sukob dvaju povijesnih iskustava koja su oba jednako u pravu.

O svim tim prijemima piše staloženo i nadasve duhovito, bez poruge i sarkazma uz veliku dozu razumijevanja za čovjeka i njegove slabosti. Stoga je za razumijevanje izraelsko-palestinskih sukoba nužno početi s čovjekom koji je iz njega izrastao i nadrastao ga. ■

Snežana Babić Višnjic

ZASTAVE IZRAELA

Piše: Željko Heimer

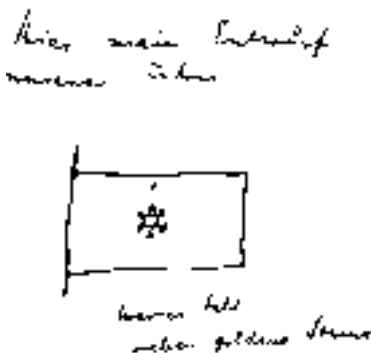
2. Simbolika izraelske zastave

➤ Izraelska zastava usvojena je ubrzo nakon uspostave Države Izrael 1948. godine, no sama zastava je zapravo pola stoljeća starija, usvojena je kao zastava Svjetske cionističke organizacije (WZO) na Prvom kongresu u Baselu, 1897. godine. Kako je došlo do usvajanja ovih simbola i koje je njihovo značenje?

Iako ćemo gotovo svugdje naići na tvrdnju da je zastava WZO usvojena u tom obliku već na Prvom kongresu, priča je znatno složenija. Iako je već tada ideja o zastavi bila na raspravi i iako su tada već udareni temelji njezina izgleda, zastave koje su se upotrebljavale u prvim desetljećima nakon Prvog kongresa nimalo ne sliče onome što je danas izraelska zastava.

Wolffsohna je inspirirao talit, molitveni šal

Cionistička tradicija pripisuje dizajn cionističke zastave Davidu Wolffsohnu. Prema pričanju, Wolffsohnu je ideja sinula upravo na Kongresu, kada je Herzl raspravljao o predloženoj zastavi Organizacije. Herzlova ideja bijele zastave sa sedam zlatnih zvijezda (Slika <2-1>) nije bila baš gorljivo prihvaćena i rasprava se

Slika <2-1> Herzlova skica za zastavu iz rukopisa „Židovske države“, 1896.

razbuktala, kada je Wolffson uzeo riječ i rekao: “A zašto bismo izmišljali našu zastavu? Evo je ovdje!”.

U tom času je podigao svoj *talit* (molitveni šal), naravno, bijele boje s plavim prugama uz rub. [2-1] Ipak sam Wolffsohn u svojem dnevniku navodi da je o zastavi razmišljao i ranije te da se nije radilo o trenutku prosvjetljenja. [2-2]

Bijela zastava s plavim prugama i Davidovim štitom prvi se put pojavila 1882. godine

No, to i nije prvi put da je istaknuta zastava u principu jednaka današnjoj izraelskoj zastavi. Već je 1885. godine u Rišon Le-Cionu, prvom cionističkom naselju u tadašnjoj Palestini osnovanom 1882. godine, istaknuta bijela zastava s plavim prugama i Davidovim štitom (*Magen David*) u sredini. [2-3] Slika <2-2>.

Slika <2-2> Zastava iz Rišon Le-Ciona iz 1885, crtež iz arhiva municipalne policije 1920.

Slika <2-3> Morris Harris sa svojom zastavom (fotografija iz 1948. godine).

Wolffsohn navodno nije poznao tu činjenicu niti je čuo za tu zastavu. Postoji i treća priča o prvoj cionističkoj zastavi, koju je osmislio Morris Harris i koja je istaknuta prvi put po povratku delegata organizacije *Havevi Cion* (Ljubav prema Cionu) s baselskog Kongresa u New York. Slika <2-3>.

Havevi Cion, čiji je član bio i Harris, skupljala je novac u svrhu otkupa zemlje u Palestini za osnivanje židovskih naselja kao što je bio Rišon Le-Cion. Harrisova majka Lena sašila je jednu veliku zastavu kao i dvanaest manjih cionističkih zastava za tu prigodu. [2-4] U svakom slučaju na Drugom cionističkom kongresu u Baselu 1898. godine koristila se zastava koja kombinira *talit*, zlatni *Magen David* i Herzlovih sedam zvijezda te lava Judeje. Slika <2-4>. Službena proklamacija cionističke zastave uslijedila je tek na 18. kongresu 1933. godine “na temelju dugogodišnje tradicije bijela i plava su boje Cionističke Federacije i boje židovskog naroda”. [2-4]

Slika <2-4> Plakat povodom 50 godina Prvog cionističkog kongresa. 1947.

Plava i bijela boja na izraelskoj zastavi nisu slučajno odabrane

➡ Nije slučajno da su boje plava i bijela tako globalno prihvaćene kao temeljne boje svih zastava židovskih organizacija već u 19. stoljeću. Obično se smatra da se prvi spomen bijele i plave kao židovskih nacionalnih boja nalazi u stihovima austrougarskog židovskog pisca Ludwiga Augusta Frankla (Chrast, Češka, 1810. - Beč, 1894.) između ostalog bio je i tajnik bečke Židovske općine) koji je više od trideset godina prije Baselskog kongresa napisao pjesmu "Boje Judeje" ("Zivei Erez Yehuda" u zbirci "Ahnenbilder", Leipzig, 1864):

"Sve što je sveto bit će u tim bojama:
Bijeloj - kakav je sjaj velike vjere
Plavoj - kao što izgleda nebeski svod."

Pjesma je ubrzo prevedena na kićeni hebrejski i iako nije dokazano da je direktno utjecala na izbor zastava, činjenica je da su je osnivači cionizma morali poznavati. Osim zastave WZO i one u Rišon Le-Cionu, plavo-bijela zastava podignuta je u Bostonu 1891. godine pri otvorenju novih prostorija društva *Bnai Zion* i u listopadu 1892.

godine s natpisom "Makabi" prigodom svečanosti četiri stoljeća otkrića Amerike. [2-1]

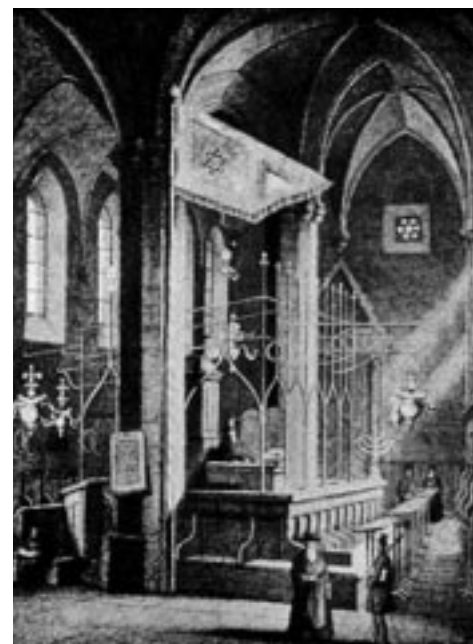
Plave su pruge dio *talita*, molitvenog šala. U Tori se nalazi zapovijed da se u resicama (*cicit*) talita nalaze obojene plave niti. Ove plave niti imaju mnoga simbolična značenja. Rabin Juda ben Ilaj kaže da je Aronov štap bio obojan u plavo, kao što su bile i Mojsijeve zavjetne ploče te da je Bog upravo stoga zapovjedio nošenje plavih resa - da bismo se stalno prisjećali zavjeta i zapovijedi. Drugim riječima, gledanje u plave pruge potiče poštivanje zakona. Plava boja, uz zlatnu i purpurnu, nalazila se i u ruhu velikog svećenika (Izlazak 28:4-43) i u zavjesama zavjetnog šatora (Izlazak 26). Rabi Meir podsjeća da je plava boja i boja nebeskog svoda.

Povijest Davidova štita

Za razliku od religijske pozadine *talita*, povijest Davidova štita drugačija je. Dok povijest drugih židovskih simbola seže u biblijsko doba (svijećnjak *menora*, lav Judeje, ovnujski rog *šofar*, palmin list *lulav*), *Magen David* nije nikada bio isključivo židovski simbol. Davidov štit (ili

Slika <2-5> „Kćerka Ciona“, novogodišnja čestitka, Njemačka, oko 1910. godine.

Slika <2-6>
Zastava židovske zajednice u Pragu, 16. st.

Slika <2-7>
Današnja zastava praške četvrti Jozefov.

kako se pogrešno, ali često pojavljuje "Davidova zvijezda") inače se naziva heksagram odnosno šesterokraka zvijezda, a sastoji se od dva međusobno isprepletena jednakostranična trokuta. Sholem kaže da je motivacija za široko usvajanje heksagrama kao vjerskog simbola zapravo svojevrсна imitacija kršćanstva. [2-6] Naime, u vrijeme emancipacije Židovi su osjetili potrebu za jednostavnim simbolom svoje vjere koji bi bio paralelan kršćanskom križu. U 19. stoljeću židovske zajednice u Europi grade monumentalne sinagoge koje žele ukasiti znakom kojim bi se razlikovale od kršćanskih crkava, a koji bi nedvosmisleno simbolizirao židovstvo. Tako je ovaj simbol koji nema direktne veze sa židovskom vjerom dospio ne samo na i u sinagoge te vjerske predmete nego ➡

➡ je počeo ukrašavati i ostale predmete koje su Židovi koristili u svjetovnom životu. Sholem tvrdi da je upravo nevjerski karakter *Magen Davida* bio taj zbog čega su ga cionisti prihvatili.

Heksagram - čest motiv koji nije vezan samo uz judaizam

Heksagram se navodno nalazio na prsenu kralja Salomona, pa ga se nalazi i pod imenom "Salomonov pečat" (pod tim imenom se, primjerice, na ovim prostorima naziva heksagram na uskršnjem kruhu u pravoslavnom kršćanstvu). Od davnina se smatralo da taj znak ima magična svojstva i da štiti od zla. Isti se znak bez ikakve veze sa židovstvom pojavljuje na primjer u Indiji. Muslimani ga također nazivaju Salomonovim pečatom te je čest motiv u islamskoj umjetnosti. Svojedobno se kao simbol koristio na zastavi Nigerije (1914. - 1960.), a koristili su ga i etiopski carevi koji su se smatrali potomcima kralja Salomona i kraljice od Sabe. Peterokraka varijanta Salomonovog pečata i danas se nalazi na zastavi Maroka. Tako se heksagram pojavljuje i u sinagogama u rimsko doba, zajedno s drugim dekorativnim elementima kao što su pentagrami, pa čak i svastike. No ti elementi u antičkim sinagogama imali su čisto ukrasnu funkciju iako su očito imali već i tada prastaru mističnu pozadinu.

Davidov štit prvi put se pojavljuje na zastavi židovske općine u Pragu u 14. stoljeću

Kao židovski simbol heksagram se prvi put pojavljuje kojih tisuću godina kasnije - na zastavi židovske općine u Pragu 1354. godine. Slika <2-6>. Te godine češki kralj Karlo IV. Luksemburški dozvolio je praškim Židovima da imaju svoju zastavu, a oni su na nju postavili upravo Davidov štit. Zastave koje se i danas može vidjeti u staroj-novoj sinagogi u Pragu inačice je te zastave iz 16. stoljeća, a i suvremena zastava praške četvrti Josefov crvena je sa zlatnim *Magen Davidom*. Slika <2-7>.

Razvojem tiskarstva židovski tiskari u Pragu, Amsterdamu i u Italiji počinju uključivati Davidov štit u svojim kolofonima, pa se tako taj simbol popularizira širom Europe. U pečatu bečke židovske općine Davidov štit pojavljuje se 1655. godine. Ubrzo se isti znak pojavljuje u ornamentima u sinagogama i na drugim predmetima. U 19. stoljeću počinju ga koristiti cionističke grupe kao što su *Bilu* i *Havevi Cion*, a nalazimo ga i u zaglavlju prvog broja Herzlovih novina *Die Welt* 1897. godine. [2-7] Slika <2-8>.

Snažna poruka Magen Davida

Magen David je pravi primjer promjenjivog značenja simbola. Općenito simboli sami po sebi nemaju inherentno značenje, već nose poruku koju mu pridajemo dogovorom. Snažna poruka

Slika <2-8> Naslovnica Herzlova „Die Welt“-a, 1897.

koju "Davidova zvijezda" ima danas ne ishodi iz njezinog originalnog povijesnog značenja. U početku zvijezda nije imala gotovo nikakvo ni vjersko, ni političko ni socijalno značenje. A upravo je veliku snagu dobila između ostalog i zbog nacističke zloupotrebe tog znaka u Drugom svjetskom ratu.

Cionistička zastava koja kombinira *talit* kao izrazito vjerski predmet te Davidov štit koji je sasvim sekularan uravnotežuje cionističke ideale. Tako zastava Izraela nije ni vjerska zastava, ali nije baš ni sekularni predmet.

Britanski mandat u Palestini - Židovi bez službene zastave

U vrijeme britanskog mandata u Palestini, Židovi nisu imali službenu zastavu.

Cionistička se zastava koristila neslužbeno, uz neodobravanje britanskih vlasti te uz proteste palestinskih Arapa. Kad je 1932. godine jedna grčka broderska kompanija registrirana u Londonu koja je imala brod registriran u Haifi, zatražila da podigne cionističku zastavu, ministarstvo trgovine odgovorilo je da se zastava ne može koristiti na krmi (umjesto nacionalne pomorske zastave broda), ali da bi se možda mogla koristiti na jarbolu kao zastava tvrtke. Britanski Admiralitet je pak zaključio da budući da se radi o zastavi političke stranke, ona se ne može koristiti ni kao zastava tvrtke te njezina upotreba nije odobrena. [2-8]

Visoki povjerenik za Palestinu pisao je Ministarstvu kolonija 1935. godine raspitujući se o svojim ovlastima pri nadzoru i ograničavanju isticanja zastava. To se najviše odnosilo na cionističke zastave

Slika <2-9> Pečati s Davidovim štitom i Salomonovim pečatom

na useljeničkim brodovima. Visoki povjerenik htio je imati kontrolu na zastavama koje se ističu barem u teritorijalnim vodama Palestine. Ministarstvo vanjskih poslova odgovorilo je da država ima pravo ograničiti upotrebu zastava za koje smatra da nisu prikladne zbog bilo kojeg razloga, no da to pravo ima samo u unutrašnjim vodama, kao što su luke, a ne i u teritorijalnim vodama unutar 3 milje. Posljedica toga bila je Lučka naredba br. 2 od 1936. godine kojom se zabranjuju druge zastave osim nacionalne zastave broda, signalnih zastava i službenih vojnih i diplomatskih zastava. Kako postoji mnoštvo fotografija brodova s cionističkom zastavom, čini se da ovu naredbu nije bilo lako provoditi. [2-8]

Drugi brodari snalazili su se upotrebom varijanti cionističke zastave kojoj se nije moglo zamjeriti da nije zastava ➡

➡ brodarske tvrtke. Parobrod *Emanuel* fotografiran je 1934. u *National Geographicu* u luci Southampton u Engleskoj sa zastavom Palestine britanskog mandata na krmi (britanska crvena pomorska zastava s bijelim diskom u kojem je crni kružni natpis Palestina) te sa zastavom koja se sastoji od dvije pruge jednake širine, plava iznad bijele preko kojih je Davidova zvijezda, gornjom polovicom u plavom polju žute boje i donjom polovicom u bijelom polju plave boje, te unutar zvijezde crveno slovo H. Slika <2-10>. ■

Zahvala:

Autor osobito zahvaljuje g. Dovu Guttermanu iz Haife, g. Zviju Rudderu iz Jeruzalema i dr. Peteru Diemu iz Beča koji su ljubazno pružili svoje savjete i materijale pri pripremi ovog teksta.

Slika <2-10> Zastava sa parobroda *Emanuel*, 1934.

Reference:

- [2-1] Alec Mishory: „The Flag and the Emblem“, 28 Apr 2003, <http://www.israel-mfa.gov.il/MFA/History/Modern%20History/Israel%20at%2050/The%20Flag%20and%20the%20Emblem>
- [2-2] izvadak iz Wolffsohnovog dnevnika, „Flag of Israel“, from Wikipedia, the free encyclopedia, http://en.wikipedia.org/wiki/Flag_of_Israel 04.12.2005.

- [2-3] Encyclopedia Judaica, Keter Publishing House, Jerusalem, 1971. „Ha-Magen David“ http://galim.org.il/m/flags/more/more_israeli1.html 2005. „Sipuro šel degel“ http://galim.org.il/m/flags/more/more_israeli2.html 2005.
- [2-4] Madeline Harris Rabinowitz: „The Birth Of The Flag Of Israel, The Story of Morris Harris- Designer of the Flag of Israel“, 1998, <http://www.flag-of-israel.org/>
- [2-5] „Blue and white: where it all begun: The evolution of the Israeli flag“, Jewish Heritage Online Magazine, Vol. 8.11, Heshvan/November 2005. <http://www.jhom.com/topics/color/flag.htm>
- [2-6] Gershom Sholem: „The Curious History of the Six Pointed Star; How the ‘Magen David’ Became the Jewish Symbol“, „Commentary“, 8 (1949) pp. 243-351.
- [2-7] Dov Gutterman: „Magen David“, Flags of the World, 1999, <http://www.fotw.net/flags/il.html>
- [2-8] David Prothero: „Flag on the SS Emanuel 1934 (Zionist Flags,

Slika <2-11> Granični kamen između židovskog geta i kršćanskog dijela grada u Beču, 1656.

Israel)“, Flags of the World, 2002, <http://www.fotw.net/flags/il/z1934.html>

<p>Ludwig August Frankl: Boje Judeje</p> <p>Kada uzvišeni osjećaji preplave njegovo srce, Ogrne se u boje svoje zemlje Stoji u molitvi omotan u blistavi bijeli plašt.</p> <p>Porub bijelog plašta Okrunjen je širokim plavim trakama; Kao plašt Velikog Svećenika, Urešen trakama plavih vlakana.</p> <p>To su boje moje voljene zemlje, Plavo i bijelo su granice Judeje; Bijelo je sjaj svećenstva, I plavo veličanstvenost nebeskog svoda.</p>	<p>Ludwig August Frankl: Judah's Colours</p> <p><i>When sublime feelings his heart fill, He is mantled in the colours of his country He stands in prayer, wrapped In a sparkling robe of white.</i></p> <p><i>The hems of the white robe Are crowned with broad stripes of blue; Like the robe of the High Priest, Adorned with bands of blue threads.</i></p> <p><i>These are the colours of the beloved country, Blue and white are the borders of Judah; White is the radiance of the priesthood, And blue, the splendours of the firmament.</i></p>
(prijevod prema engleskom tekstu ŽH)	

Izložba "L'Educazione spezzata.

Scuole ebraiche a Trieste e Fiume durante le leggi razziali (1938. - 1943.)"

("Prekinuto školovanje. Židovske škole u Trstu i Rijeci za vrijeme rasnih zakona 1938. - 1943.")

Piše: *Sanja Dukić*

O PREKINUTOM ŠKOLOVANJU ŽIDOVSKJE DJECE U FAŠISTIČKOJ ITALJI

Učenici petog razreda Državne škole za djecu «židovske rase» s nastavnicama Wandom Krieger i Gluseppinom Superina, 1941. (privatni arhiv Giulija Stema).

❖ Dan sjećanja na žrtve holokausta ("Il Giorno della Memoria"), koji se prema rezoluciji Opće skupštine Ujedinjenih naroda održava 27. siječnja, u Trstu je ove godine bio obilježen otvaranjem dviju izložbi u organizaciji pokrovitelja: Zaklade Centro di Documentazione Ebraica Contemporanea (CDEC) iz Milana i Židovske općine Trst.

Prva, otvorena 27. siječnja u židovskom muzeju "Carlo i Vera Wagner", u smanjenom je opsegu prošlogodišnja izložba "Dalle leggi antiebraiche alla Shoah. Sette anni di storia italiana (1938. - 1945.)" ("Od antižidovskih zakona do Shoah. Sedam godina talijanske povijesti 1938. - 1945."), koja je bila postavljena u Rimu pod pokroviteljstvom predsjednika Republike Italije, na temu fašističkih i nacističkih progona Židova u Italiji.

Druga, koja ju tematski nadopunjuje, otvorena je 31. siječnja u muzejskom prostoru Židovske općine Trst, u Via Carducci br. 12, pod imenom "L'Educazione spezzata. Scuole ebraiche a Trieste e Fiume durante le leggi razziali (1938. - 1943.)" ("Prekinuto školovanje. Židovske škole u Trstu i Rijeci za vrijeme rasnih zakona 1938. - 1943.).

Generalna koordinatorica izložbe, recenzentica te autorica talijanskog postava izložbe je Tullia Catalan, povjesničarka s tršćanskog Sveučilišta; a koordinatorica i autorica idejnog koncepta hrvatskog postava izložbe i kataloga je Sanja Dukić.

U realizaciju izložbe uključili su se i gimnazijalci iz Opatije

Esejom na temu povijesnog razvoja Židovske općine Rijeka (od njezina nastanka do 1945. godine) u realizaciju kataloga izložbe uključili su se Andrea Roknić i akademik Petar Strčić. Zanimljivo je da su se u realizaciju izložbe na poziv organizatora

iz Trsta uključili i učenici Gimnazije Eugena Kumičića u Opatiji, školskim projektom na temu povijesti Židovske zajednice Opatija, nastalim u okviru programa o holokaustu i ljudskim pravima.

Pokrovitelji i suradnici na njezinom postavljanju su Hrvatski državni arhiv u Rijeci i Muzej grada Rijeke.

Veći dio arhivske građe po prvi je put predstavljen javnosti

Izložba i katalog hrvatskog dijela izložbe dokumentirani su arhivskom građom iz fondova Državnog arhiva u Rijeci, Bibliografskog centra Zajednice talijanskih židovskih općina u Rimu, Središnjeg arhiva povijesti židovskog naroda -

Eventov Arhiva za Židove bivše Jugoslavije u Izraelu; na usmenom svjedočenju, memoarskoj literaturi i privatnoj arhivskoj građi protagonista. Veći je dio spomenute arhivske građe po prvi put publiciran u katalogu i prezentiran na izložbi.

Izložba govori o provedbi fašističkog antisemitskog zakonodavstva Kraljevine Italije u području školstva, na primjeru židovskih škola u Trstu i Rijeci (1938. - 1943).

Italija je rasne zakone počela smišljati 1935. godine

Rasna politika fašističkog režima Kraljevine Italije postupno se oblikovala od 1935. do 1938. godine, te je u početku bila u vezi s razvojem talijanske kolonijalne politike u Africi.

Tako su se rasni zakoni Kraljevine Italije sve do 1937. odnosili samo na kolonije i "pitanje mješanaca". Posljednjih se mjeseci 1937. godine započelo i s antižidovskim napadom što se

Učenci Državne škole za djecu «židovske rase», 1942.
(privatni arhiv Nevenke Wortmann)

► objašnjava političkim razlozima interesnog približavanja fašističke Italije Trećemu Reichu u kojemu je antisemitsko zakonodavstvo bilo na snazi već od 1935. godine. Potom, čitava je 1938. bila obilježena oštrom antisemitskom kampanjom nacionalnih javnih medija s kojom se htjelo opravdati antisemitsku politiku režima. U tadašnjoj “Kvarnerskoj pokrajini” podržava ju lokalni dnevnik, riječka “La Vedetta d'Italia”.

Italija je Židovima 1938. ograničila građanska prava

Konačno, objavljivanjem antižidovskih odredbi u jesen 1938., među kojima su temeljne bile Odredbe o zaštiti talijanske rase

(*Provvedimenti per la difesa della razza*), od 17. studenoga 1938., fašistički režim Kraljevine Italije utvrdio je zakonsku osnovu temeljem koje su Židovima drastično ograničena građanska prava.

Primjenom antisemitskih odredbi na školstvo, već od rujna 1938., sustavno je provedena tzv. arijanizacija obrazovnog

Izložba govori o provedbi fašističkog antisemitskog zakonodavstva Kraljevine Italije u području školstva, na primjeru židovskih škola u Trstu i Rijeci (1938. - 1943).

sustava udaljavanjem pripadnika tzv. židovske rase. U Kvarnerskoj pokrajini ona je najavljena već početkom kolovoza, u riječkom tisku "La Vedetta d'Italia", objavom zabrane upisa Židova-stranaca u talijanske škole svih stupnjeva i usmjerenja, u školskoj godini 1938./39. Tom je obavijesti bilo najavljeno uvođenje zakonskih odredbi kojima će početi progon Židova u Italiji. Znakovito je da će se fašistički režim najprije okomiti na Židove sa statusom stranaca koji će prema Odredbama, objavljenim početkom rujna 1938. godine, biti prisiljeni napustiti zemlju u roku od šest mjeseci.

U "Kvarnerskoj pokrajini"
živjelo je dvije tisuće Židova.

Za pretpostaviti je da je tim odredbama bio pogođen pretežni dio Židova u Kvarnerskoj pokrajini, budući da podaci

[illegible]

Telegram ministra obrazovanja
G. Bottajia školskom nadzorniku
Kvarnerske pokrajine o zabrani
upisa učenika «židovske rase» u
talijanske škole, u školsku godinu
1938./39., uz mogućnost
položenja škola pri crkvenim
ustanovama. (HR - DARI - 044)

► dobiveni popisivanjem stalno nastanjenih Židova koje vode pokrajinska upravna i policijska tijela od kolovoza 1938., iako nepotpuni i neprecizni, upućuju na zaključak o vrlo velikom broju Židova stranaca, pretežno mađarskog i njemačkog porijekla. Prema spomenutim popisima iz 1938. u Kvarnerskoj pokrajini stalno je boravište imalo oko 2000 Židova.

Fašistička Italija preduhitrla nacističku Njemačku

Istovremeno s isključenjem učenika i studenata, provodilo se i isključenje nastavnika i nenastavnog kadra, pripadnika "židovske rase", iz svih državnih škola. Iako je primjena odredbi u školstvu prethodila onoj na bazi

Istovremeno s isključenjem učenika i studenata, provodilo se i isključenje nastavnika i nenastavnog kadra, pripadnika "židovske rase", iz svih državnih škola.

temeljnih iz studenog 1938., njihovo je područje jedno od manje poznatih aspekata antižidovskog zakonodavstva Kraljevine Italije. Zanimljivo je, s obzirom na radikalnost i sveobuhvatnost njihove provedbe, da je njome fašistički režim preduhitrio nacističku Njemačku, u kojoj će tek nakon krvavih događaja tijekom "Kristalne noći", u noći s 9. na 10. studenoga 1938. godine, biti odbačen princip "numerus clausus" od 1933. i usvojene odredbe općeg isključivanja, slične fašističkim.

Židovi su mogli pohađati nastavu samo u posebnim školama

Prema novoj zakonskoj normativi, Židovima je bio dopušten nastavak školovanja i zaposlenja samo u posebnim školama za pripadnike "židovske rase", pa su one tim povodom osnovane u jesen 1938. godine i u Kvarnerskoj pokrajini, za židovsku djecu iz Rijeke i Opatije: *Scuola elementare di Stato*

per gli alunni di razza ebraica (Osnovna državna škola za djecu židovske rase), *Cosala* (Kozala) i *Scuola media israelitica privata*, (Židovska privatna srednja škola), pri Židovskoj općini Rijeke.

Te su škole polazila djeca u dobi od 6 do 14 godina, kao što su propisivali važeći talijanski zakoni o obveznom školovanju; za one starije učenike i studente, polaznike viših srednjih škola (*scuola media superiore*) i fakulteta, nije više bilo nikakve mogućnosti redovnog polaženja nastave na teritoriju Kraljevine Italije. ►

Učenici Državne škole za djecu «židovske rase», 1942.
(privatni arhiv Nevenke Wortmann)

Isključenje Židova iz obrazovnog sustava najavljeno u novinama

➡ Te je, 1938. godine, početak školske godine bio predviđen za 18. listopada. Naizgled, ništa se novo nije događalo, kao da već nisu bile poduzete sve mjere kojima će biti promijenjen sastav školskih zbornica i razreda u kojima su do jučer židovska djeca, savršeno integrirana, učila zajedno sa svojim školskim kolegama. Njihovo isključenje nije bilo ničim prije najavljeno, još su trajali ljetni školski praznici kada su novine donijele vijest o uvođenju novih zakonskih odredaba.

Tako je osnivanje Osnovne državne škole za učenike "židovske rase" za djecu iz Rijeke i Opatije najavio školski nadzornik Kvarnerske pokrajine putem obavijesti u riječkom tisku te najavio upise u školi "Alessandro Manzoni", u Rijeci (Kozala), u ulici Torquato Tasso br. 11., gdje će škola i nadalje djelovati (u zgradi današnje Osnovne škole "Belvedere"). U školu se u svih pet razreda tada upisalo ukupno 48 djece iz Opatije i Rijeke. S obzirom na smještaj škole, izvan

Uvođenje antižidovskih odredbi u školstvo Kraljevine Italije dovelo je do isključenja židovstva iz kulturnog života te do segregacije djece osnivanjem posebnih škola, prouzročilo je traume i neizvjesnost ugrozivši brojne egzistencije

neposrednog centra grada, za pretpostaviti je da je za najmlađe učenike iz udaljenijih područja, osobito za one iz Opatije, svakodnevni dolazak bio prilično mukotrpan, pa je i pitanje jesu li u nju krenuli baš svi koji su se te školske godine morali upisati u školu. Vjerojatno zbog malog broja učenika, nastava se odvijala istovremeno za polaznike različitih razreda, a ti-

jekom godina izvodili su je nastavnici: Wanda Krieger, Lia Fürst, Michele Brienza, Amedeo Prandi i Giuseppina Superina. Kako bi bio spriječen svaki mogući kontakt s učenicima "arijevske rase", nastava se odvijala u suprotnoj, poslijepodnevnoj smjeni.

Židovsku privatnu srednju školu pohađalo je 45 učenika

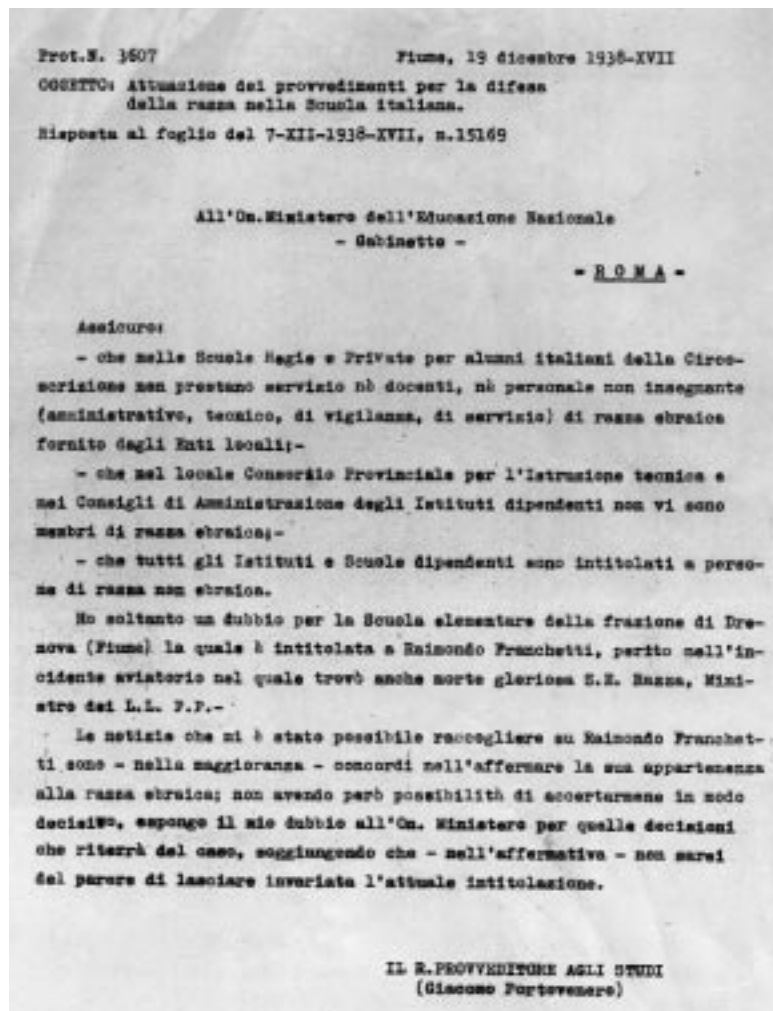
Židovska privatna srednja škola, pri Židovskoj općini Rijeka, počela je raditi 20. studenoga 1938. godine, privremeno u prostorima Općine i djelomično u prostorima Židovskog kulturnog društva ("Circolo di cultura ebraica"); u nju se tada upisalo 45 učenika. Vodio ju je profesor Bruno Permutti, a os-

tatak nastavnog kadra činili su nastavnici otpušteni iz državnih škola.

Kako je arhivska građa koja svjedoči o postojanju tih škola samo djelomično sačuvana, teško je zaključiti do kada su one djelovale odnosno prema poznavanju prilika u fašističkoj Italiji, gdje su takve škole uspostavljene, pretpostavljamo da su i ove riječke djelovale do kapitulacije Italije u rujnu 1943. kada uspostavom nacističke okupacijske vlasti i Operativne zone Jadransko primorje, u koju će biti uključena i Kvarnerska pokrajina, započinju uhićenja i masovne deportacije židovskog stanovništva u nacističke logore smrti.

Uvođenje antižidovskih odredbi u školstvo Kraljevine Italije dovelo je do isključenja židovstva iz kulturnog života te do segregacije djece osnivanjem posebnih škola, prouzročilo je traume i neizvjesnost ugrozivši brojne egzistencije. Osnivanje škola, nastojanje da se vlastitoj djeci pruži barem osnovno školovanje, u godinama u kojima su im sva ostala prava bila zaniijekana, već je više puta ponovljeno, bio je prvi, a po nekima i najkonkretniji odgovor koji su židovske općine dale fašističkim progonima. ■

Dopis školskog nadzornika G. Portovenere Ministarstvu nacionalnog obrazovanja u Rimu o provedenom postupku tzv. arizacije školskih ustanova u Kvarnerskoj pokrajini, iz prosinca 1938. Njime je nadzornik garantirao da je postupak u potpunosti proveden, ali i izrazio sumnju u mogućnost da još uvijek jedna osnovna škola u Rijeci nosi ime osobe židovskog porijekla. Kako za sada to nije u mogućnosti utvrditi sa sigurnošću, ostaje da se slučaj ispita, te ukoliko bude dokazano da je tako, mišljenja je da njeno ime treba promijeniti. (HR - DARI - 044).

Piše: Nataša Barac

Izraelci izabrali

➤ Izraelci su 28. ožujka glasovali na prijevremenim parlamentarnim izborima na kojima je, prema očekivanjima iako s manjim brojem zastupnika u novom 17. sazivu izraelskog parlamenta Knesseta, pobjedila nova stranka centra Kadima ("Naprijed"), koju je u studenome prošle godine osnovao Ariel Sharon.

U novom Knessetu, koji broji 120 zastupnika, bit će 28 zastupnika Kadime, 20 Laburista, 13 predstavnika ultra-ortodoksne stranke Shas, 12 zastupnika ultranacionalističke stranke Yisrael Beiteinu (stranka ruskim imigranata) i 11 zastupnika desničarskog Likuda, koji je ujedno i najveći gubitnik ovogodišnjih izbora. Najveće iznenađenje izraelskih izbora je Stranka umirovljenika koja će u novom Knessetu imati sedam zastupnika. Desničarska Stranka nacionalnog jedinstva - Nacionalne vjere imat će devet, Ujedinjena Torah 6 a Meretz četiri zastupnika. Arapske stranke ukupno su dobile deset zastupničkih mjesta. Manje stranke dobile su po nekoliko zastupničkih mandata.

Novi izraelski premijer tako će postati dosadašnji vršitelj dužnosti premijera i čelnik Kadime Ehud Olmert, koji je tu funkciju preuzeo nakon što je početkom siječnja nakon teškog moždanog udara s političke scene otišao Ariel Sharon.

Politička platforma - određivanje konačnih granica

Kadima je dobila izbore na političkoj platformi određivanja konačnih granica između Izraela i buduće palestinske

države, što će također značiti i daljnje izraelsko povlačenje sa Zapadne obale.

Olmertovim planom o povlačenju sa Zapadne obale bit će pogođeno oko 60.000 židovskih doseljenika, što je puno veći broj od 8.500 doseljenika koji su iseljeni iz pojasa Gaze u povijesnom izraelskom povlačenju prošle godine. Među 2.4 milijuna Palestinaca na Zapadnoj obali, području koje je Izrael osvojio u bliskoistočnom ratu 1967. godine, živi oko 240.000 Izraelaca. Takav potez sigurno neće proći bez problema i bez oštrog protivljenja sa strane izraelske ekstremne desnice, a svoje nezadovoljstvo unilateralnim izraelskim povlačenjem već su objavili i Palestinci.

Olmertova stranka dobila je međutim manji broj glasova od očekivanoga, što drugim riječima znači da će novi izraelski premijer morati voditi stalne političke bitke kako bi dobio i održao potporu za ostvarenje svog povijesnog plana.

Pregovori o koaliciji

Olmert je odmah započeo pregovore tražeći koalicijske partnere, a prema očekivanjima, njih bi trebao naći u redovima Laburista i među manjim strankama - od ultra-ortodoksnih stranaka pa do Stranke umirovljenika.

"Prema tome, Olmert može unutar mjesec dana složiti koaliciju koja će imati 80 zastupnika. Pitanje je koliko daleko ➡

Najveći pobjednici i gubitnici izraelskih izbora

Analitičari smatraju da su najveći pobjednici na ovogodišnjim izraelskim izborima stranka Kadima i Stranka umirovljenika, koja je neočekivano po prvi puta u svojoj povijesti prešla izborni prag i ušla u Knesset.

Kadima je dobila manje glasova od očekivanoga, ali je svejedno zabilježila veliki uspjeh budući da se radi o novoj stranci na izraelskoj političkoj sceni.

Veliki uspjeh zabilježila je i Stranka umirovljenika, stranke krajnje desnice koja većinu svog članstva nalazi u redovima doseljenika s područja bivšeg Sovjetskog Saveza, a vodi ju Avigdor Lieberman. Stranka umirovljenika učestvovala je u prošlom izboru u parlamentu.

Veliki gubitnik izbora svakako je povijesna izraelska stranka Likud, koju vodi Benjamin Netanyahu. Stranka je prvi udar zadobila krajem prošle godine, kada je Ariel Sharon odlučio izaći iz Likuda i oformiti novu stranku. Netanyahu je, priznajući poraz, rekao da namjerava ostati na čelu stranke i "nastaviti svojim putem".

"Birači Likuda jasno su izrazili svoje stajalište - Netanyahu je učinio dovoljno štete državi i može se vratiti u SAD i tamo nastaviti prodavati namještaj", napisao je, komentirajući izborne rezultate, jedan izraelski analitičar.

➡ može ići s takvom vladom”, napisao je Yossi Verter, politički analitičar izraelskog lista Ha'aretz.

Olmert je u svom pobjedničkom govoru kazao da su izbori označili novo poglavlje izraelske povijesti te kazao kako u predstojećim godinama namjerava odrediti konačne granice Izraela, a nije zaboravio ni svog političkog mentora Ariela Sharona.

“U predstojećem razdoblju, krenut ćemo ka određivanju konačnih granica Države Izrael,

židovske države s većinskim židovskim stanovništvom. Pokušat ćemo to postići u dogovoru s Palestincima”, rekao je.

“Spremni smo na kompromise, dati djelove naše voljene zemlje Izraela, preseliti, bolno, Židove koji tamo žive kako bi vama omogućili da stvorite uvjete koji će ispuniti vaše nade i da živimo u državi mira”, poruka je koju je novi izraelski premijer uputio palestinskom predsjedniku Mahmudu Abasu.

“Došlo je vrijeme za Palestince da prihvate postojanje Države Izrael, da prihvate samo dio svojih snova, da zaustave

terorizam, da prihvate demokraciju i kompromis i mir s nama. Mi smo na to spremni. Mi to želimo”, istaknuo je Olmert dodajući, međutim, da neće beskonačno čekati na palestinski odgovor.

“Došlo je vrijeme za Palestince da promijene svoj stav, da prihvate kompromis što je to prije moguće. Ako to uspiju brzo učiniti, sjest ćemo i razraditi plan. Ako to ne bude slučaj, Izrael će preuzeti kontrolu nad svojom sudbinom, i u dogovoru s našim narodom i svijetom i američkim predsjednikom Georgeom Bushom, mi ćemo djelovati. Došlo je vrijeme za djelovanje”, rekao je.

EHUD OLMERT - NOVI IZRAELSKI PREMIJER

➡ Novi izraelski premijer rođen je prije 60 godina u srcu Izraela, u Shoniju, tadašnjem sjedištu Etzela, tajne ultranacionalističke organizacije koja se borila protiv Britanaca i Arapa.

Njegov otac, koji je kratko vrijeme tijekom šezdesetih godina 20. stoljeća bio zastupnik ultradesničarske stranke Herut, bio je poljoprivrednik, a mladi Ehud odrastao je u mitu Izraela koji će se prostirati od Mediteranskog mora do Jordana.

Budući izraelski premijer na sveučilištu u Jeruzalemu studirao je psihologiju i političke nauke, a zatim i pravo.

Izabran kao najmlađi zastupnik s liste Likuda u Kneset 1973. godine, uvijek je bio na strani najekstremnijih koji su željeznom rukom stvarali židovska naselja na Zapadnoj obali i u pojasu Gaze.

On je 1978. godine glasovao protiv sporazuma iz Camp Davida koji su Egiptu dali područja osvojena u ratu 1967. godine u zamjenu za mir. Ehud Olmert je s prezirom odbacio i sporazume iz Osla o palestinskoj autonomiji sklopljene 1993. godine.

Iako se uvijek kretao u krugovima ekstremne desnice, Ehud je oženio Alizu, koja je uvijek glasovala za ljevicu. I jedna zanimljivost, ovaj otac četvero djece jedini je desničar u obitelji.

“Tridesetpetogodišnji Alizin intenzivni rad na uvjeravanju morao je uroditi plodom”, kazao je jednom Olmert uz smijeh, objašnjavajući tako svoju promjenu od političkog “jastreba” u umjerenjaka.

Bez prave karizme, ali sa savršenim osjećajem za korištenje medija, koleričan, ali s pravim osjećajem za prijateljstvo, ambiciozan, ali ponekad pobunjenik - tako Ehuda Olmerta opisuju politički analitičari, a njegovi ga sunarodnjaci ocjenjuju “simpatičnim”.

Samo 12 posto Izraelaca voljelo bi s njime večerati.

Ehud Olmert svoju je političku karijeru započeo u Knesetu kao “Gospodin Čistunac”, osnivajući parlamentarno istražno povjerenstvo o korupciji u nogometu, sportu čiji je fanatični pobornik.

Mladost je proveo u siromaštvu, ali se krajem sedamdesetih godina 20. stoljeća obogatio. Danas, ovaj izvrсни pijanist voli skupa odijela, zrakoplove, cigare i dobru hranu.

U svojoj političkoj karijeri bio je ministar bez lisnice (1988. - 1990.), zatim ministar zdravstva (1990. - 1992.), a 1993. izabran je za gradonačelnika Jeruzalema. Na tom je položaju bio deset godina.

U vladi Ariela Sharona 2003. godine izabran je za zamjenika premijera i ministra trgovine i industrije.

Uvjeren da nikada više neće biti izabran na stranačkoj listi Likuda, uspio je uvjeriti Sharona da u studenome 2005. osnuje novu stranku - Kadima (“Naprijed”). I usprkos odlasku Ariela Sharona s političke scene, Kadima je pobijedila na izraelskim izborima. ■

➡ Olmert je isključio svaku mogućnost pregovora s palestinskom vladom koju vodi teroristički pokret Hamas, sve dok taj pokret ne prizna postojanje Izraela, ne odbaci terorizam i ne prihvati dosada postignute mirovne sporazume.

“Hvala ti, Arik”

“Moje srce je sada u bolnici Hadassah Ein Kerem, s čovjekom koji je sve ovo započeo. Premijer Ariel Sharon, naš premijer. Čovjek koji je imao hrabrosti, volje, tvrdoglavosti, da vidi stvari u drugačijem svjetlu i da učini promjenu”, kazao je u emotivnom govoru Olmert.

“Sharon je trebao biti ovdje da vidi ostvarenje svog sna, ali njegovo tijelo ga je iznevjerilo. Hvala ti, Arik, hvala ti u moje ime, u ime svih zastupnika, članova Kadime, birača, židovskog naroda - šaljem ti topli zagrljaj”, kazao je Olmert. ■

ABAS ČESTITAO OLMERTU

Predsjednik Palestinske samouprave Mahmud Abas čestitao je Olmertu na izbornoj pobjedi, ali je također zatražio da on odustane od svog plana o unilateralnom povlačenju sa Zapadne obale.

“Rezultati izraelskih izbora neće ništa promijeniti ako Olmert ne odustane od svog plana da na unilateralan način odredi izraelske granice”, rekao je Abas.

Abas, koji je na čelo Palestinske samouprave došao prošle godine nakon smrti Jasera Arafata, u više je navrata isticao da želi stvaranje palestinske države koja će u miru živjeti pored Izraela. Njegova je pozicija međutim oslabljena pobjedom Hamasa na palestinskim izborima održanim u siječnju ove godine.

Izraelci su glasovali istoga dana kada je palestinski parlament potvrdio vladu koju je oformio Hamas.

“Dok se izbori održavaju u izraelskom entitetu, podižu se zastave vlade Hamasa”, kazao je na skupu u Gazi novi palestinski premijer Ismail Haniyeh.

Kako Izraelci glasuju?

- Izbori se u Izraelu održavaju svake četiri godine, osim u slučaju prijevremenih izbora.
- Na ovogodišnjim prijevremenim izraelskim izborima, birači su pred sobom imali izbor od 31 stranačke liste.
- Prema ovogodišnjem popisu birača, 5.014.622 Izraelaca imalo je pravo glasa. Oni su mogli glasovati na 8.280 biračkih mjesta diljem zemlje, a birališta su bila otvorena od 7 do 22 sata.
- Stranka u Izraelu mora osvojiti najmanje 2 posto glasova birača, da bi prešla izborni prag.
- Čitavo područje Izraela predstavlja jednu izbornu jedinicu.
- Službeni rezultati moraju biti objavljeni unutar 14 dana od izbora. Predsjednik Moshe Katsav zatim ima rok od tjedan dana da jednom od novoizabranih zastupnika povjeri zadatak sastavljanja nove vlade. Ta osoba, obično čelnik stranke koja je dobila najveći broj zastupničkih mjesta u Knesetu, ima rok od 28 dana da sastavi vladu.
- Novi premijer svoju vladu zatim predstavlja Knesetu, koji joj jednostavnom većinom mora izglasati povjerenje. Apsolutna većina, odnosno 61 zastupnički glas, potreban je za izglasavanje nepovjerenja vladi.
- Do izbora nove vlade, vlada u odlasku obavlja svoje dužnosti i ima sve ovlasti redovne vlade.
- Izraelci su do 2003. godine imali direktan izbor premijera, ali tada je zakon promijenjen.
- Ove godine na izbore je izašlo 63,2 posto birača, što je najmanji postak u povijesti Izraela.
- Arapska manjina (1,3 milijuna osoba), potomci 160.000 Palestinaca koji su ostali u zemlji nakon stvaranja Države Izrael 1948. godine, predstavlja 19 posto izraelskog stanovništva. Arapsku manjinu u Knesetu obično ima desetak zastupnika.
- Oko 200.000 Palestinaca koji žive u istočnom Jeruzalemu, imaju rezidentni status u Izraelu, ali nisu državljani zemlje i ne mogu sudjelovati na parlamentarnim izborima. Oni međutim glasuju na gradskim izborima.

Sharon proglašen trajno nesposobnim

Izraelska vlada na svojoj je sjednici 11. ožujka Ariela Sharona, izraelskog premijera koji je od 5. siječnja nakon teškog moždanog udara u komi, službeno proglasila nesposobnim za obavljanje te dužnosti.

Na istoj je sjednici premijerom jednoglasno imenovan Ehud Olmert.

Sharon je prvi šef jedne izraelske vlade koji je zbog zdravstvenog stanja morao biti proglašen nesposobnim za obavljanje svojih dužnosti.

Ariel Sharon je 5. travnja podvrgnut još jednoj operaciji, koja je prema izvorima bolnice Hadassah u Jeruzalemu, uspješno završena.

Novom kirurškom intervencijom izraelski su liječnici obnovili vrh lubanje koji je odstranjen tijekom operacije nakon moždanog udara.

Izraelski liječnici od samog su početka isticali da je Sharonovo stanje vrlo teško, ali nisu isključivali mogućnost da on ipak dođe k svijesti. Američki stručnjaci s druge strane smatraju da su male šanse da se on oporavi, s obzirom na godine i općenito zdravstveno stanje. Svi se međutim slažu da je teški moždani udar zauvijek udaljio Ariela Sharona s izraelske političke scene na kojoj se nalazio dugi niz godina.

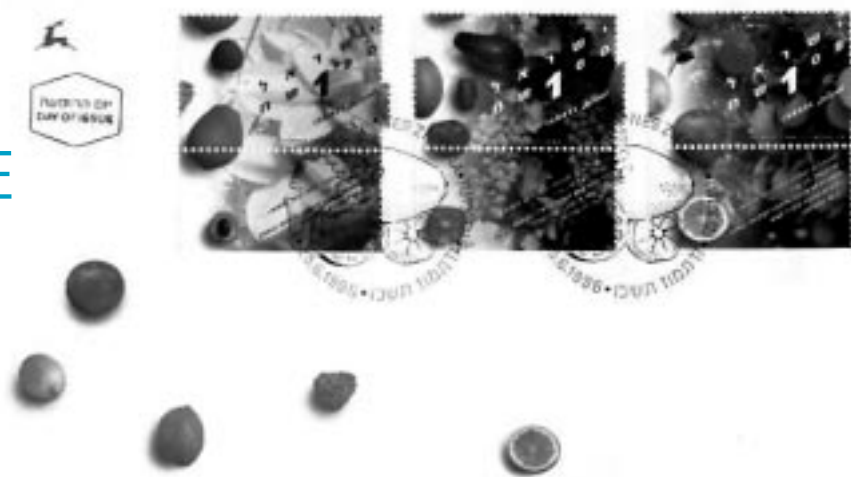

NEKE ZANIMLJIVOSTI O NOVOM SAZIVU KNESSETA

- U novom Knessetu bit će 16 žena, za razliku od njih 18 koliko ih je bilo izabrano na izborima 2003. godine. Najveći broj zastupnica bit će u redovima Kadime (šest zastupnica), a zatim slijede Laburisti (pet zastupnica). Arapske stranke i ultra-ortodoksne stranke nemaju ženskih predstavnika u Knessetu.
- Gotovo trećina novih članova Knesseta bit će novi zastupnici. Najveći broj novih zastupnika članovi su Kadime.
- Većina novih zastupnika Knesseta su aškenaskog podrijetla - 73 od 120 zastupnika su porijeklom Aškenazi, dok je 34 zastupnika porijeklom iz istočne ili sjeverne Afrike. Preostalih 13 zastupnika su Arapi.
- Novi saziv Knesseta imat će 34 zastupnika koji se smatraju vjernicima ili pripadaju ultra-ortodoksima.
- Petnaest posto zastupnika novog Knesseta ima doktorate ili titule profesora.
- Petnaest zastupnika obnašalo je visoke dužnosti u izraelskim sigurnosnim snagama. Među njima je i bivši zapovjednik glavnog stožera izraelske vojske (Shaul Mofaz iz Kadime), bivši zamjenik zapovjednika glavnog stožera (Matan Vilnai iz Laburističke stranke) i bivši zapovjednik Mossada (Danny Yatom iz Laburističke stranke).
- Petnaest zastupnika novi su ili relativno novi useljenici u Izrael, koji su u zemlju došli prije petnaestak godina.

POŠTANSKE MARKE UMJESTO RECEPATA

Piše: Jurica Miletić

➤ Država Izrael bila je proglašena u petak, 14. svibnja 1948. godine, a za manje od 48 sati, kad je već bila napadnuta iz zraka, imala je svoje prvo izdanje poštanskih maraka. Nominalna im vrijednost još nije bila izražena u šekelima, jer je kao dio nasljeđa dotadašnjeg britanskog mandatnog područja, novčana jedinica u zemlji bila funta, koja se dijelila na 1000 milsa. Šekel će se kao novčana jedinica u Izraelu pojaviti tek jedanaest godina kasnije.

Privjesak razvijen do savršenstva

Te prve marke za svakidašnju uporabu u novoosnovanoj državi, u promet stavljene već 16. svibnja, pojavile su se kao niz od devet komada, a tri najviše vrednote (od četvrt, pola i cijele funte) koje su dimenzijama bile veće od ostalih, ubrajaju se u skuplja izdanja, posebice ako imaju i privjesak. Taj famozni privjesak, koji je doduše postojao u markovnoj izdavačkoj politici pošta nekih zemalja i ranije, izraelska je pošta razvila do savršenstva. Riječ je zapravo o donjem rubu arka koji je pretvoren u dodatnu površinu za kakav tekst, ili jednostavno samo za proširenje likovnog dijela same marke. Privjesak u pravilu nemaju sve marke, nego samo one pri dnu arka, koje se svojim zupcima drže za nj. Kadšto, ali mnogo rjeđe, u privjeske su bili pretvoreni bočni rubni dijelovi arka.

Prve izraelske marke bile su pripremane u najvećoj tajnosti

Prve izraelske marke bile su pripremane u najvećoj tajnosti tijekom posljednjih nekoliko mjeseci trajanja britanskog mandata u Palestini, čak i prije nego je bilo odlučeno kako će se buduća država zvati. Stoga, na njima i nema naziva zemlje IZRAEL, već stoji natpis DOAR IVRI odnosno HEBREJSKA POŠTA. U uporabi nisu ostale dugo, ali danas imaju veliku vrijednost.

Taj prvi niz bio je iznimno popularan, a dio popularnosti osim domoljubnim osjećajima, svakako je dugovao i svojoj tematici, jer na svakoj je marki bio poneki novčić iz stare Judeje ili kojega susjednog dijela, pa se izvanredno uklapao u zbirke svih onih koji su skupljali kovanice ili arheološke nalaze na markama.

Recepti i upute za kuhanje na izrael- skim markama

Arheoloških nalaza ima na izraelskim markama i danas, ali vremena su se u mnogočemu promijenila.

Šalama skloniji filatelisti danas poručuju: želite li spraviti kakvo židovsko jelo iz bilo kojeg dijela svijeta, ne trebate kupovati kuharicu. Dovoljno je da kupite neke novije izraelske poštanske marke. Ne samo da ćete na njima naći *falafel*, *couscous* ili *gefilte fish*, već ćete doznati i koji su vam još sastojci potrebni da se latite kuhanja. Štoviše, na markama ćete naći i posude i pribor potrebno za pripremanje dotičnog jela: poseban lonac za kuhanje *couscousa*, ili pak mlinac za *gefilte fish*; spravu za oblikovanje *falafela* da i ne spominjemo.

Hashana. U manjem opsegu, markama se obilježavaju pojedine druge kulture i vjeroispovijesti.

Marka posvećena marokanskom kralju Hasanu II.

Od vremena do vremena, na izraelskim se markama pojavi i kakav strani državnik.

➔ Na omotnicama prvog dana (riječ je o omotnicama na kojima je marka poništena žigom koji je u uporabi bio samo na dan stavljanja marke u promet i na kojima je lijevi dio rezerviran za kakav likovni ilustrativni dodatak), vidjet ćete kako izgleda pita punjena *falafelom*. Izjava je, dakako, pretjerana, ali nije neistinita. Sama izraelska pošta to objašnjava ovako: "Marke s prikazima različitih jela u svijetu nisu novost, pa smo se i mi odlučili na izdavanje takva niza. Prije mnogo godina, primjerice, britanska je pošta izdala karnet s markama na kojima je osim kraljice Elizabete II. bila sva sila recepata za tradicionalna britanska jela. Na drugom kraju svijeta, Japanci su se proslavili izdavanjem dopisnica na kojima su bile slike različitih japanskih jela".

Neki nizovi maraka imaju tipično izraelske teme

U Izraelu doslovce svatko može predložiti temu za novo izdanje poštanskih maraka i svake godine to čine i pojedinci i mnogobrojne organizacije. Prijedloge razmatra posebno povjerenstvo koje o njima obavještava nadležno vladino tijelo, a vlada donosi konačnu odluku što će se na markama pojaviti. Jasno da su teme rijetko originalne. Naime, gotovo svaka zemlja izdaje marke s cvijećem, životinjama ili slavnim ličnostima. Ipak, neki nizovi maraka zbog svoje su teme tipično izraelske: bilo je dosta izdanja sa sinagoga, maraka koje su donosile slike hramove iz različitih dijelova svijeta. Posebnom poštanskom markom u pravilu se obilježava Rosh

Ne tako davno, bio je to pokojni marokanski kralj Hasan II. Prigodni poštanski letak koji se tiska na hebrejskom i engleskom, lijepo je objasnio da je pokojni kralj bio odabran zbog velikih napora koje je uložio u stvaranje međuvjerskog dijaloga, istodobno uvelike respektirajući židovsku zajednicu i njezine vođe u svojoj zemlji. Štoviše, čvrsto je vjerovao u važnost trajnog mira na Bliskom istoku.

Danas se u Izraelu u prosjeku izda četrdeset maraka godišnje, a naziv zemlje IZRAEL na njiima u pravilu je dan na hebrejskom, arapskom i engleskom jeziku. U svijetu filatelista kojih u svijetu ima kudikamo više nego što ljudi u nas obično misle, izraelske su marke iznimno popularne, a do nekih je izdanja i iznimno teško doći. ■

PRILOZI ZA DOM ZAKLADE LAVOSLAVA SCHWARZA

Veljača - ožujak 2006.

Gaon Jakov umjesto cvijeća
na grob

Dr. Steinera100,00 kn

Žuži Jelinek13.800,00 kn

Magda Leitner - Kornhauser -
povodom rođendana

sina100,00 kn

Davor Gavrin730,00 kn

DOBROVOLJNI PRILOZI ZA ŽOZ

OD 31. siječnja 2005.

DO 31. ožujka 2006. god.

I. ZA SOCIJALU - MICVA

Gisela Weinberger

.700,00 kn

Eva Jančikić

.180,00 Kn

NASLJEDNICI ŽELE DA AMERIKA PLATI ZA NJIHOVU KUĆU U ZAGREBU

Piše: *Hilary Leila Krieger*,
The Jerusalem Post

U mnogočemu je priča Agathe Arnstein poznata po tužnom: preživjela žrtva holokausta izgubila je obitelj i imovinu tijekom Drugoga svjetskog rata, preselila se u Izrael i na kraju svog života pokušala dobiti odštetu za ono što je ostavila za sobom te umrla prije nego što su njezini napori urodili plodom.

Ali barem u jednom segmentu, priča Agathe Arnstein je neobična: njezina imovina završila je u rukama američke vlade.

Sada se njezini nasljednici obraćaju SAD-u, a i hrvatskim vlastima, koji su uzeli njezinu zgradu, kako bi dobili dio novaca koji im, kako smatraju, pripada. Dosada, bez uspjeha.

Jugoslavenska vlada zgradu je poklonila SAD-u

Imovina o kojoj se radi je petokatnica u srcu staroga Zagreba, koji je danas glavni grad Hrvatske. Ta je zgrada pripadala Arnsteinovoj teti prije rata, a ta je teta nakon svoje smrti za sobom ostavila dvije nećakinje. Nakon holokausta, nećakinja Agatha Arnstein se odlučila preseliti u Izrael. Tadašnja vlada - komunističke Jugoslavije - kazala joj je da može dobiti sve potrebne dokumente da napusti zemlju samo ako se odrekne prava na svoju imovinu.

Jugoslavenska vlada odlučila je 1951. godine tu zgradu dati SAD-u da ju koristi kao konzulat. (Jugoslavenska vlada je Arnsteinovoj sestri, koja je ostala u

Hrvatskoj, u zamjenu dala drugu imovinu).

Prema ugovoru između Hrvata i Amerikanaca, "SAD su prihvatile imovinu kao dar" i "SAD su postali vlasnici te poklonjene imovine, od dana kada je potpisan ugovor".

Prema web stranici američkog ministarstva vanjskih poslova, koja se odnosi na Hrvatsku, "godine 1951. vlada Jugoslavije donirala je zgradu danas poznatu kao Hebrangova 2 američkoj vladi te je dvije godine kasnije konzulat preseljen u tu zgradu. Tamo se konzulat nalazio pedeset godina".

Američka vlada zgradu je prodala Francuskoj

Prema onome što su uspjeli doznati jedina kćerka Agathe Arnstein, Marina Umschweif i njezin odvjetnik Avraham Doron, američka vlada nije platila nikakav novac da bi dobila tu zgradu, a nije ni plaćala najamninu. Ali SAD su izgleda uspjele prilično zaraditi na prodaji te imovine prije nekoliko godina kada su zgradu prodali Francuskoj, koja sada u njoj ima svoje veleposlanstvo.

Prema pisanju hrvatskog tiska iz tog vremena, Francuska je za povijesnu zgradu platila oko 2,5 milijuna eura.

► Doron tvrdi da barem dio tog novca pripada njegovom klijentu.

“Amerikanci su dobili poklon koji je ustvari ilegalno oduzet židovskim izbjeglicama. Oni su to dobili besplatno i na tome su zaradili novac”, kazao je.

Doron je kontaktirao s američkim veleposlanstvom, koje je dalo naslutiti da će slučaj biti prebačen američkom ministarstvu vanjskih poslova. Odvjetnik kaže da još uvijek čeka na odgovor iz Washingtona.

SAD: Obitelj se za pomoć mora obratiti Izraelu i Hrvatskoj

U međuvremenu, poslao je pisma adresirana na 11 američkih židovskih senatora. Jedino je senatorica iz Kalifornije, Dianne Feinstein poslala odgovor. Ona je Doronu napisala da je kontaktirala s američkim ministarstvom vanjskih poslova u ime obitelji i dobila sljedeći odgovor:

“Dijelimo vašu zabrinutost u vezi rješavanja dugogodišnjih nesuglasica u vezi s imovinom u istočnoj Europi. Mi smo u velikoj mjeri ohrabivali nove demokracije u toj regiji da usvoje zakone za povratom imovine koji će dati odštetu onima čija je imovina oduzeta za vrijeme komunističkih vladavina. Hrvatska je takav zakon donijela 1996. godine”.

U priopćenju se zaključuje: “Iako suosjećamo s činjenicama opisanim u pismu gospođe Arnstein, SAD ne može pružiti pomoć u ovom slučaju”. Umjesto toga, gospođi Arnstein se savjetuje da se obrati izraelskim i hrvatskim vlastima.

Glasnogovornik američkog ministarstva vanjskih poslova Terry Davidson koristio je sličan jezik kada je s njim kontaktirao novinar lista The Jerusalem Post. “Suosjećamo s činjenicama u ovom slučaju”, rekao je, ali je obitelj za pomoć usmjerio na Izrael i Hrvatsku. “Mi stvarno u ovom trenutku ne možemo pružiti nikakvu pomoć u tom slučaju”.

Odvjetnik: SAD imaju i moralnu odgovornost

Doron smatra da američka vlada neće biti isključena iz “moralnog” dijela ovog

slučaja, jer on namjerava pokrenuti sudski postupak.

“Američko ministarstvo vanjskih poslova je vrlo ljubazno”, kaže Doron. “Ali oni vam - na lijepi način kažu - idite do vraga”.

Doron kaže da ni hrvatsku vladu nisu pogodili naponi ove obitelji. Odvjetnik u Hrvatskoj proveo je nekoliko mjeseci obrađujući taj slučaj, ali došao je do zaključka da Arnstein neće moći dobiti ikakav novac jer je imovina bila pod američkom kontrolom dugo vremena.

Dužnosnica u hrvatskom veleposlanstvu (u Izraelu) kazala je da nije upoznata sa slučajem Arnstein, ali je dodala da je čula nekoliko sličnih priča Židova koji su bili prisiljeni odreći se svoga hrvatskog državljanstva i privatne imovine prije nego što im je bio dozvoljen odlazak u Izrael. Ona je novinara Jerusalem Posta usmjerila na hrvatsko ministarstvo pravosuđa. Glasnogovornik hrvatskog ministarstva pravosuđa nije odgovorio na više zahtjeva i pisama upućenih elektroničkom poštom.

Francusko veleposlanstvo u Hrvatskoj također nije odgovaralo na telefonske pozive.

Svjetski židovski kongres obećao pomoć

Doron kaže da nije dobio zadovoljavajuće odgovore ni od židovskih organizacija. Iako ih je s nekoliko kontaktirao, kaže da je jedino Svjetski židovski kongres odmah odgovorio i poduzeo akcije u vezi s tim slučajem.

Bobby Brown, direktor Svjetskoga židovskog kongresa za međunarodna pitanja, kazao je da se njegova organizacija nada da će pomoći ne samo kćerki i unucima Agathe Arnstein, već i svim hrvatskim Židovima u sličnim okolnostima. Svjetski židovski kongres u kontaktu je s Hrvatskom kako bi se oformio zajednički odbor za povrat imovine.

Ukupno je oko 30.000 Židova - ili oko 80 posto židovske populacije prije Drugoga svjetskog rata - ubijeno u Hrvatskoj tijekom holokausta, prema Svjetskom židovskom kongresu. Danas oko 2.000 Židova živi u Zagrebu.

“Brojke su male, ali njihova simbolična važnost je velika”, kaže Brown. “To je posljednja prilika da pravda bude zadovoljena”.

Agatha Arnstein nije dočekala povrat svoje imovine

Za Agathu Arnstein, ipak, posljednja je prilika već propuštena. Ona je preminula u listopadu prošle godine, u 88. godini života, a da nije dobila ni novčića od svoje imovine.

“Sramota je da moja majka nije dobila nikakvu odštetu”, kaže Umschweif, ističući da je gđa. Arnstein posljednje godine svog života provela u kolicima i da joj je novac mogao dobro doći da izgradi lift kako bi mogla doći do svog stana “te da živi u boljim uvjetima”.

“To nas boli, ali možda će barem njezini unuci nešto dobiti”, nastavlja Umschweif, koja je i sama rođena u oduzetoj zgradi u Zagrebu prije nego što ju je njezina majka odvela u Izrael. Ona je tada imala dvije godine.

Umschweif kaže da SAD smatra odgovornima da njezinoj obitelji plati odštetu. Iako su hrvatske vlasti bile te koje su poklonile imovine njezine obitelji, ona ističe da su Amerikanci za to dobili milijune eura.

A SAD moraju biti svjesne povijesti te zgrade, dodaje.

“Nemoguće je da nisu znali da je to bila (privatna) imovina”, izjavila je. “Bilo je točno napisano komu je zgrada pripadala”.

U zemljišnim knjigama Hrvatske točno se navodi američko vlasništvo nad imovinom i prethodno upis na ime njezine majke i pratetke, kao i kasnija nacionalizacija.

Što se tiče SAD-a, Umschweif kaže: “To je demokratska zemlja, simbol demokracije i mi očekujemo da u najmanjoj mjeri barem nešto učine”. ■

(prijevod članka objavljenog u izraelskom listu “The Jerusalem Post”, 8. ožujka 2006. godine)

Tjedan židovske knjige u Londonu

➤ Od zanimljivih predavanja i susreta s raznim protagonistima međunarodne kulturne i književne scene organiziranih unutar tradicionalnog “Tjedna židovske knjige” krajem veljače i prvih dana ožujka u Royal National Hotelu, nadomak Britanskog muzeja u Londonu, izabrala sam par susreta o kojima bih rado izvijestila čitatelje “Ha-kola”.

Osim mogućnosti razgledavanja i kupnje iz bogatog izbora knjiga na štandovima, rafinirana i izborom razmažena londonska židovska i ostala knjiška publika cijeli je tjedan nekoliko puta dnevno punila veliku dvoranu s programom susreta, predavanja, razgovora, kreativnih radionica itd. Činilo mi se da ih je tema **‘Marx u dvadeset i prvom stoljeću’** privukla u rekordnom broju.

BBC: Marx najpoznatiji i najutjecajniji filozof svih vremena

Prvi je govorio istaknuti povjesničar, autor nekoliko ključnih povijesnih djela 20. stoljeća, **Eric Hobsbawm**. Svoje izlaganje otpočeo je tvrdnjom da je rijetko kada povijest ponovila takav uspjeh kakav je

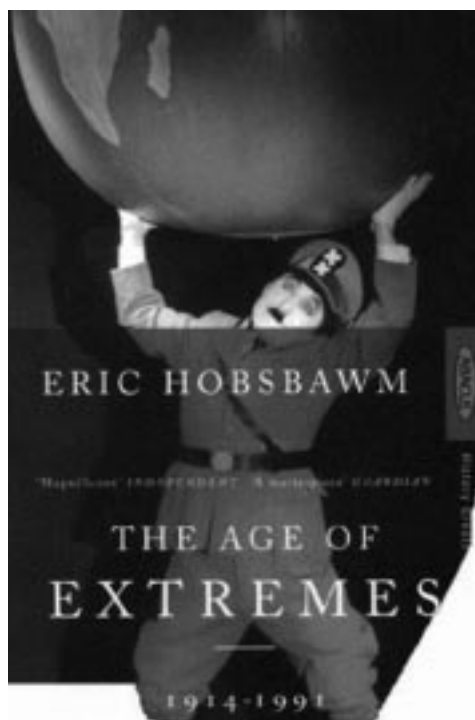
marksizam doživio u prošlom stoljeću, ali da se moglo očekivati da će se 15 godina poslije propasti Sovjetskog Saveza Marxa morati spašavati od povijesnog zaborava. Međutim, čak i da se ništa ne poduzme, pokazalo se da o zaboravu nema govora. Naprotiv, nedavno je jedna anketa BBC-ja pokazala da je Marx najpoznatiji i najutjecajniji filozof svih vremena, da vodi ispred Freuda, Darwina, Adama Smitha, Bertranda Russela, Wittgensteina itd. (premda se o prvoj trojici ne može govoriti kao o filozofima). Hobsbawm je takav rezultat ankete zaintrigirao te je prije samog predavanja na Internetu na pretraživaču Google “potražio” Karla Marxa. Google je izbacilo ništa manje nego 39 milijuna jedinica za Marxa, dva puta više nego li za Freuda.

Marx odavno nagovijestio globalizirani svijet

Kako takav interes danas objasniti, pita se retorički Hobsbawm i nastavlja da je to logično - Marx je nagovijestio globalizirani svijet još godine 1848., te da je do stotinu i pedesete Marxove obljetnice kapitalizam ispunio njegovu pretkazivanja.

Kad je Marx radio svoje analize, kapitalizam je bio u početnoj fazi, SAD su bile nova zemlja pred unutarnjim razvojem i s velikom budućnosti, dok su danas glavna svjetska sila zainteresirana za globalizirani svijet. Razgovarajući nedavno sa Sorosom o problemima kapitalizma, Hobsbawm ga je uspio uvjeriti kako su Marxove analize sada relevantnije nego ikada, jer je jedino Marx dao univerzalni odgovor globaliziranom svijetu.

Marx je u početku na kapitalizam gledao kao na progres, sustav daleko bolji od feudalnog koji je nadomjestio, ali je smatrao da će do pravog napretka doći tek kad nestane nacionalizma i nacija, tj. potrebe za protekcionizmom. Fascinirala ga je budućnost, društveni i klasni odnosi i njihove promjene. Nema sumnje da je vjerovao kako će njegove ideje prije ili kasnije transformirati cijeli svijet. Držao je da je revolucija od godine 1848. daleko manje važna za općeniti napredak nego li izum električne struje. Kapitalizam se kao društveni sustav trebao uspješno širiti dok sam sebe ne poništi ulaskom u sljedeću fazu, socijalizam, no nije bilo govora da bi do njega moglo doći samo u ➡

➡ jednoj zemlji, posebno ne u Rusiji koja je bila nerazvijena i privredno zaostala. Do socijalizma se trebalo stići globalno, tek iza faze kapitalizma, a ne njegovim preskakanjem. Jednom kad se stigne do te faze neće više biti potrebe za postojanjem nacionalnih država dok će svijetom upravljati jedinstvena globalna vlada.

Hobsbawm: Marx je anticipirao postignuća kapitalizma

Hobsbawm smatra da je Marx anticipirao sve što je kapitalizam postigao, a prvenstveno da je revolucionirao društvenu kritiku. Samog sebe Marx nije smatrao marksistom, no u njegovo vrijeme tako su se nazivali neki sposobni ljudi koji su odlazili u Rusiju s ciljem razvijanja kapitalizma. Najvećom tragedijom za Marxovu teoriju smatra se to da su ga u 20. stoljeću prihvatile nerazvijene zemlje i nazadni režimi. Većinom su to bili izolacionistički sustavi, a Marx je, naprotiv, propagirao globalizaciju. Njega je fascinirala vitalnost kapitalizma koji se stalno obnavlja i koji je često sa samim sobom u kontradikciji.

Danas je očito da se globalni kapitalizam suprotstavlja demokraciji te da se tržište kreće prema vremenu bez granica čije brisanje ugrožava ključne demokratske institucije koje će konačno razoriti. Demokracije ne dozvoljavaju protok radne snage preko svojih granica i protive se emigraciji, a bez slobodnog kretanja radne snage ne može se govoriti o globalizaciji, već o protekcionizmu.

Otvoreno je pitanje hoćemo li biti u stanju stvoriti svijet s one strane globalnog tržišta. Osnovni uvjeti koji u 21. stoljeću operiraju unutar kapitalizma su nejednakost, bilo da se radi o spolnoj, rasnoj ili vjerskoj, napetosti između razvijenih i nerazvijenih, sukobi koji izbijaju kao krize koje se niti mogu nastavljati u nedogled, niti ih se može održati na sadašnjoj razini. No bez velike katastrofe *status quo* se teško može promijeniti, a ljudska psihologija teško može pojmiti jedinstvenost svijeta. Čini se da smo u stanju graditi novo samo na ruševinama staroga.

Stravična vizija kloniranja zbog interesa ili profita

U 19. stoljeću Marx je analizirao mehanizam međunarodne krize kapitalizma 21. stoljeća. Objasnjavao je da je država u kontradikciji s globalizacijom i da mora odumrijeti. Neograničena stopa privrednog rasta isto tako ne može ići u nedogled niti ju se može održavati na istom nivou. Globalna tržišna privreda nije u stanju funkcionirati unutar izolacionističkih sustava, niti unutar zaštićenih granica socijalnih demokracija u kojima država više nije u stanju nadoknađivati niti štiti od fluktuacija svjetskih potraživanja i trendova. Kao njihovu kulminaciju Hobsbawm navodi stravičnu viziju prema kojoj će se radi nečijeg interesa ili profita ljude klonirati. Na globalnom će tržištu klonovi postati potrošna roba koja će prodavati ili kupovati druge klonove. Tako sa svojih 89 godina Hobsbawm najavljuje kraj povijesti.

SARA PARETSKY

Sa zanimanjem sam očekivala susret s proslavljenom autoricom 14 detektivskih romana, **Sarom Paretsky** čiji je nastup na JBW-u bio organiziran povodom izlaska

njezina posljednjeg romana '**Fire Sale**' (**Rasprodaja vatre**) u Londonu.

U dvanaest romana Sare Paretsky, glavna protagonistica je privatna detektivka Victoria Ifigenija Warshavsky, skraćeno VI, koja putem rješavanja ubojstva i tražanja za motivima zločina oslikava društveno političku pozadinu Chicaga, da bi u svakom romanu razotkrila jedan vid isprepletene korupcijsko-političko-mafijske sprege u pozadini poslovnih ili političkih *dealova*.

"Blacklist" - vrijeme antikomunističke histerije u SAD-u

Na primjer, u predzadnjem njenom romanu **Blacklist** (**Crna lista**) Warshavsky istražuje događaje iz pedesetih godina 20. stoljeća, vremena antikomunističke histerije u Americi, kad je senator McCarthy pod isprikom istrage protuameričke djelatnosti proganjao pripadnike antinacističke lige, mnogobrojne židovske intelektualce i sve liberalne građane. Te događaje, iz ne tako davne američke povijesti, Paretsky gleda iz perspektive gubitka građanskih sloboda u Americi poslije tragedije 11. rujna. Od tada su na brzinu provedeni zakoni u ime patriotizma i protiv terorizma koji omogućavaju da se u američkim zatvorima može završiti bez optužnice, ili uopće nestati, kao i to da obična ili Federalna policija ima apsolutno pravo i mogućnost uvida u privatni život svakog građana na kojega se zbog bilo čega eventualno posumnja.

Victoria Warshavsky prva privatna detektivka u američkoj fikciji

VI Warshavsky je prva ženska junakinja takve vrste u američkoj fikciji. Neudana je i živi sama, svaki dan trči da bi se održala u fizičkoj kondiciji, ima između 40 i 50 godina, društveno je angažirana i dobro upućena u političke probleme svoje okoline. Njezin ljubavnik je novinar koji u svakom romanu odlazi u drugu veliku opasnost, bilo da se radi o Kosovu ili Afganistanu, dok se ona na domaćem frontu izlaže ništa manjim opasnostima. Kao lik, Victoria Warshavsky ima duboko ➡

➡ usadeni osjećaj socijalne pravde čije korijene spisateljica objašnjava vlastitim židovskim porijeklom. U svojim romanima ona se ne bavi samo rješavanjem pitanje ubojstva, već i društvenom problematikom, s izrazito razvijenim osjećajem za humor.

Roman "Rasprodaja vatre"

U svom zadnjem romanu, 'Rasprodaja vatre' Paretsky razotkriva beskrupuloznost poslovanja velikog i svemoćnog lanaca supermarketa s jedne strane, a s druge utjecaj religiozne sekte kakve danas posvuda niču i utjecajne su posebno među hispano emigrantskim stanovništvom. Detektivka Warshawsky često se sukobljava s velikim i moćnim igračima političke ili financijske elite, no za razliku od stvarnosti, u svim njezinim romanima pravda ipak prevlada.

Sara Paretsky uzor je bio Raymond Chandler

Razgovor sa Sarom Paretsky otkrio je zanimljivu, pomalo nesigurnu, spontanu, suvremenu i nepretencioznu ženu liberalnih nazora. Publika sastavljena od njezinih odanih čitatelja i čitateljica postavljala joj je drugačija pitanja nego li ostalim piscima i susret s njom nije bio ni

najmanje konvencionalan. Pitanja su se većinom odnosila na nju samu. Zanimalo ih je u kolikoj je mjeri Warshawsky autobiografski lik? Kako teče njezin radni dan i, konačno, kakvu budućnost ima VI ili zašto je počela pisati tek tako kasno u životu.

Počela je pisati kasno jer je nakon završenog fakulteta radila u nekoj korporaciji. U to vrijeme Chicago je bio jako raso podijeljen grad, bilo je to napeto vrijeme previranja, a te je godine tri ljetna mjeseca koje je proveo u Chicagu, Martin Luther King stanovao preko puta. Pratila je događaje i u njima sudjelovala i to nemirno ljeto definiralo ju je kao pisca. Postala je svjesna koliko smo svi bespomoćni, u kolikoj mjeri nas eksploatiraju institucije vlast. Vrlo kasno je pronašla svoj glas pa je svjesna što to znači biti nemoćan i bez mogućnosti izražavanja. Pojam socijalne pravde kotira visoko na listi njezinih vrijednosti, a pogotovo danas kad je ponovo na snazi regresivna politika protiv žena. Kao ženi trebalo joj je mnogo više vremena da stekne samopouzdanje jer je to proces koji dugo traje.

Što se tiče žanra koji je izabrala, uzor joj je bio Raymond Chandler kojemu se uvijek divila. Kad je imala 23 godine napisala je prvu priču u kojoj je junakinja bila ženski detektiv u stilu Chandlerova privatnog detektiva Marlowa. U to su se vrijeme prve žene zaposlile u policiji što je tada dovelo do pobune u redovima policije. Moramo se podsjetiti da je od tada prošlo tek 20 godina.

Spisateljica i njezina junakinja imaju sličnosti

Postupak stvaranja pozadine za VI trajao je 8 godina. U vezi svoje junakinje potvrdila je da neke svoje osobne podatke dijeli sa svojom junakinjom koja je naravno fiktivna, ali poput nje same svakodnevno trči sa svojim psom. Paretsky je odrasla u južnom djelu Chicaga, tamo gdje je nekoć bila moćna američka čelična industrijska zona u koju bi dolazili novi emigranti kad bi stigli u Ameriku, tu je uvijek bilo mnogo uličnih konfrontacija zbog pristizanja uvijek nove grupe. Dovoljno da ste tamo bili

tjedan dana, već ste postali starosjedilac. U to okruženje Paretsky je smjestila porijeklo svoje protagonistkinje te se u **Rasprodaji vatre** VI Warshawsky vraća u južni Chicago u kojem danas vlada krajnje siromaštvo. Ti su problemi dobro poznati spisateljici jer je danas dragovoljno angažirana na tamošnjim komunalnim projektima. Nezaposlenost je veća od 40 posto, zbog crkvenog utjecaja broj adolescentnih trudnoća je zapanjujuće velik. Paretsky je tamo nedavno odvela novinare jedne francuske ekipe, ali su ih okružile bande nasilnika i skoro su i ona i televizijska ekipa izgubili glave. Nisu ih napali zato što se radilo o francuskoj ekipi, nego zbog toga što su im htjeli oteti kamere. Razne religiozne sekte imaju velik utjecaj jer je crkva jedini preostali čimbenik koji još pruža nekakvu društvenu koheziju. U ovom trenutku ➡

Kathleen Turner kao VI Warshawski

➡ Sara Paretsky na svoju zemlju gleda s prilično pesimizma, ali se nada boljim vremenima.

Chicago je književnom svijetu dao Saru Paretsky i Saula Bellowa

Zanimljivo je da od dva izvanredna čikaška pisca, oboje duboko uronjenih u tematiku svoga grada, ona, Sara Paretsky, orijentirana je liberalno lijevo, dok je drugi, Saul Bellow pred kraj života završio gotovo na krajnjoj desnici. Upitana o tome, Paretsky potvrđuje da su neko vrijeme čak stanovali u istoj ulici, Bellow na desnoj ona na lijevoj strani, no Bellow ju nije pozdravljao, kaže, jer je za njega bila samo pisac žanra. Chicago je jaki intelektualni centar usprkos siromaštva na svojoj južnoj strani te ona drži da je to grad u kojem se ljudi osjećaju živi i angažirani.

Poslije izlaska njezina romana **Crna lista** mnogi su joj sugrađani zamjerili kritičnost i političku konotaciju, za razliku od njezibih čitatelja u Europi koji su reagirali pozitivno. Nakon jedanaestog rujna Amerika više nije ista. Sigurnosti u kakvoj se živjelo više ne postoji, a djelovanje sadašnje administracije izazvalo je neočekivane reakcije. Paretsky drži da sadašnja administracija namjerno stvara klimu nesigurnosti i straha. Ona sama je aktivistkinja i zauzima se za ljudska prava, ali nije sigurna koliko daleko može ići. Sada jako pazi da ne završi u zatvoru. Ne zna kakve su akcije najdjelotvornije. Pisanje je jedino čime misli da nešto može postići.

Sara Paretsky: Rasprodaja vatre (Fire Sale) Hodder&Stoughton, London, 2006.

Ostali naslovi njenih djela: *Blacklist; Total Recall; Hard Times; Windy City Blues; Tunnel Vision; Guadian Angel; Burn Marks; Blood Shot; Bitter Medicine; Killing Orders; Deadlock; Indemnity Only.* ■

© Vesna Domany Hardy

SUSPENZIJA ZBOG ANTISEMITSKIH IZJAVA

Gradonačelnik Londona Ken Livingstone u veljači je suspendiran s dužnosti na četiri tjedna, počevši od 1. ožujka, jer je prema mišljenju stegovnog povjerenstva osramotio svoj ured usporedivši židovskog novinara s čuvarom nacističkoga koncentracijskog logora.

Tri člana "Adjudication Panela", neovisnog tijela zaduženoga za ocjenu ponašanja predstavnika lokalne vlasti, jednoglasno su zaključila da je gradonačelnik Ken Livingstone (60) pokazao "nepotrebnu neosjetljivost" i "bez razloga uvrijedio" Olivera Finegolda, izvijestitelja londonskog dnevnog lista "Evening Standard".

Ponašanje londonskog gradonačelnika je "neprihvatljivo"

Predsjedavajući David Laverick rekao je kako su članovi povjerenstva smatrali da nije prigodno udalжити gradonačelnika iz njegova ureda, ali su bili zabrinuti jer Livingstone nije shvatio da je njegovo ponašanje neprihvatljivo i da time nanosi štetu svom uredu.

"Njegov predstavnik ima pravo kada kaže da stvari nisu trebale tako daleko otići i doći do suspenzije, ali gradonačelnik mora preuzeti odgovornost za to što je učinio", rekao je Laverick.

"Upravo su njegove izjave pokrenule cijelu priču", dodao je.

Livingstone je odmah uputio kritiku na račun neovisnoga tijela, koje ga je kaznilo ističući da je to "udar na srce demokracije".

"Izabrane političare mogu smijeniti samo birači ili ako prekrše zakon", rekao je londonski gradonačelnik te je izjavio da je na odluku neovisnoga povjerenstva uložio žalbu.

Livingstone, koji zbog svojih socijalističkih stajališta nosi nadimak "Crveni Ken", ponovo je izabran za gradonačelnika Londona u lipnju 2004. godine.

Livingstone se odbio ispričati

Laburistički gradonačelnik glavnoga grada Velike Britanije u veljači je prošle godine usporedio novinara, koji ga je htio intervjuirati po završetku jedne večernje priredbe s "bivšim njemačkim ratnim zločincem". Novinar je na to odgovorio da je Židov i da se osjeća uvrijeđenim. "Onda me podsjećate na čuvara koncentracijskog logora. Radite ovaj posao samo zato što ste za to plaćeni", uzvratilo je na to Ken Livingstone.

Unatoč zahtjevima političara, među kojima i premijera Tonyja Blaira, predstavnika židovske zajednice i preživjelih žrtava holokausta, londonski se gradonačelnik odbio ispričati.

Vodeća organizacija britanskih Židova objavila je da je Livingstone "sam kreirao svoj pad", jer se uporno odbijao ispričati.

Novinar "Evening Standarda" Oliver Finegold nedavno je na dvije stranice objavio članak u kojem opisuje kako su njegovi preci početkom 20. stoljeća iz Rusije stigli u London.

"Moji preci ne bi mogli vjerovati kada bi saznali da je gradonačelnik grada u kojem su pronašli utočište mene napao s takvim bijesom", napisao je Finegold.

"Ne mogu vjerovati da je prošla godina dana od tog incidenta, a da se Livingstone još uvijek nije ispričao", istaknuo je Finegold.

SRPSKI ŽIDOV NISU PLAKALI ZBOG MILOŠEVIĆEVE SMRTI

Židovi na području bivše Jugoslavije nisu plakali zbog smrti Slobodana Miloševića, čovjeka kojeg većina promatrača smatra glavnim krivcem za niz ratova koji su potresli područje Balkana devedesetih godina 20. stoljeća.

➤ Bivšem jugoslavenskom i srbijanskom predsjedniku sudilo se od 2001. godine zbog genocida i drugih ratnih zločina pred Međunarodnim sudom za zločine počinjene u bivšoj Jugoslaviji u Den Hagu. Milošević je pronađen mrtav u svojoj ćeliji 11. ožujka, a preminuo je od posljedica srčanog udara u 64. godini života.

Novinar Aleksandar Lebl, dugogodišnji član židovske zajednice u Beogradu, kazao je da je reakcija 3.000 srpskih Židova na Miloševićevu smrt bila slična reakciji drugih građana Srbije. Većina srpskih Židova je danas asimilirana, sekularna i živi u mješovitim brakovima.

“Općenito govoreći”, rekao je Lebl, “ne kao Židovi već kao građani, većini Židova nije se sviđala Miloševićeva politika i njegovo djelovanje, koje je dovelo do raspada Jugoslavije - zemlje koju je većina Židova voljela - do ratova i etničkog čišćenja, do pojave nacionalizma, ksenofobije, sankcija i gospodarskog raspada”.

Neki Židovi, u Srbiji kao i u drugim dijelovima bivše Jugoslavije, izrazili su svoje frustracije smatrajući da je Miloševićeva iznenadna smrt bila svojevrsna prevara pravde, a neki su kazali kako strahuju da će sjećanje na Miloševića sada biti polazna točka za ekstremne nacionaliste.

“Veliki broj Srba smatrat će ga mučenikom”, kaže povjesničar arhitekture Rudi Klein, rođen u Srbiji, a danas predaje na sveučilištima u Budimpešti i Tel Avivu.

“Haški sud, s druge strane, bit će smatran urotničkim”, dodaje. “To će označiti porast teorija zavjere, koje će za sve okriviti Zapad, posebice Amerikance - a to je drugi faktor vrijedan žaljenja”.

Čelnik bosanskih Židova Jakob Finci slaže se s ovim mišljenjem.

“S bosanskog stajališta, svima je žao što suđenje Miloševiću nije završilo presudom. Sada će Milošević postati mučenik, pravi srpski heroj kojeg je ubio Zapad”, kaže Finci.

Milošević “će ostati upamćen kao netko tko je prouzročio puno nereda, smrti i katastrofa u ovom dijelu svijeta i sjećat ćemo ga se kao pravog zločinca našeg doba”, rekao je Finci.

Od početka krize u bivšoj Jugoslaviji, početkom devedesetih godina 20. stoljeća, Židovi u bivšoj Jugoslaviji našli su se u nezgodnoj situaciji.

Njihova dotada vrlo povezana zajednica postala je podijeljena kada su Slovenija, Hrvatska, Bosna i Hercegovina i Makedonija postale nezavisne države nakon niza ratova koji su za sobom ostavili stotine tisuća mrtvih i milijune raseljenih osoba.

Ti ratovi predstavljali su i izazov za osjećaj identiteta i lojalnosti lokalnih Židova, a Židovi u Hrvatskoj i Srbiji bili su na neki način prisiljeni podržavati akcije - i etničke osjećaje - nacionalističkih snaga.

Miloševićeva brutalna politika, u međuvremenu je, izolirala i ekonomski uništila Srbiju. Između 300 i 400 mladih Židova iz Srbije otišlo je u Izrael, Sjevernu Ameriku ili neke treće zemlje.

Tijekom Miloševićeva režima neki srpski Židovi zauzeli su osobna politička stajališta, a velik ih se broj suprotstavio Miloševiću. Službene židovske organizacije zauzele su stav da javno ne zauzimaju politička stajališta iz straha od odmazde i manipulacije.

Srpski Židovi su se, međutim, javno pridružili uličnim prosvjedima 2001. godine koji su smijenili Miloševića s vlasti. ■

(objavljeno na internet stranici
“Global News Service of the Jewish People”, 14. ožujka
2006. godine)

Francusku javnost i židovski svijet u veljači je potresao teški antisemitski incident - ubojstvo 23-ogodišnjeg francuskog Židova Ilana Halimija.

UBOJSTVO ILANA HALIMIJA

➤ Ilan Halimi pronađen je 13. veljače, njegovo tijelo bilo je prepuno porezotina i opekotina, a preminuo je na putu u bolnicu. Bio je otet tri tjedna ranije, nakon što mu je muslimanska skupina namjestila djevojku koja ga je zavela. Halimi je pristao sastati se s njom nakon što su se upoznali preko interneta. Ubrzo nakon što je otet, njegova je majka otišla na policiju i kazala da su ga oteli antisemiti. Izvori iz francuske židovske zajednice izjavili su da je policija bila obaviještena da su tri mlada

Židova u posljednjih nekoliko mjeseci uspjela pobjeći nakon sličnih otmica.

Policija je Halimijevoj majci Ruth kazala da prekine sve telefonske razgovore s otmičarima, da bi ih na taj način prisilili da koriste elektroničku poštu, kojoj se lakše može ući u trag.

Ilan je bio izložen stravičnom mučenju

Policija nije znala da je tijekom pet dana kada su otmičari bezuspješno pokušavali kontaktirati s Halimijevom obitelji, Ilan bio izložen užasnom mučenju. Jedan od otmičara je, nakon uhićenja, rekao: "Palili smo na njemu cigarete zato što je Židov".

Nekoliko dana nakon što je Ilan Halimi pronađen, pariški glavni tužitelj Jean-Claude Marin kazao je novinarima da je ubojstvo kriminalni čin i da "niti jedan element dosadašnje istrage ne može povezati ovo ubojstvo s antisemitskom izjavom ili djelom".

Izveštaji o Halimiju u Francuskoj nisu spominjali da je on Židov, a Ilanova majka optužuje vlasti da su ignorirale antisemitski faktor u ovom slučaju.

"Da Ilan nije bio Židov, ne bi bio ubijen", kazala je. Njezine su izjave prenijeli francuski mediji, a francuske vlasti počele su nakon toga mijenjati službenu priču.

"Ubili su ga zato što je bio Židov"

Francuski ministar unutarnjih poslova Nicolas Sarkozy kazao je na konferenciji za novinare, održanoj nakon što je Ilan preminuo, da je "ubojstvo imalo antisemitske motive. Oteli su ga i ubili zato što je bio Židov".

Sarkozy je međutim istaknuo da su otmičari bili motivirani pohlepom. "Oni su vjerovali, ja ih citiram, da Židovi imaju novaca. To se zove antisemitizam", rekao je francuski ministar.

Prema njegovim riječima, ta je skupina djelovala nekoliko godina, a u više su navrata pokušali iznuditi novac od više poznatih osoba francuskog javnog života, poput na primjer, osnivača "Liječnika bez granica", Ronya Braumana.

Velike demonstracije u Parizu i drugim francuskim gradovima

Velika pariška sinagoga bila je premala da bi primila sve one koji su željeli odati posljednju počast Ilanu Halimiju. Dva sata prije vjerskog obreda, policija je okružila područje oko sinagoge i pretraživala svakoga tko je želio ući u sinagogu. Na vjerskoj službi među tri tisuće okupljenih bili su i francuski predsjednik Jacques Chirac sa suprugom Bernadette i francuski premijer Dominique de Villepin.

Na dirljivoj ceremoniji, jedan je osmogodišnjak pored velike Ilanove fotografije pročitao: "Dignut ću oči prema planini, ali odakle će meni doći pomoć?" ➡

➡ Na velikim demonstracijama, održanim u Parizu dva dana nakon vjerske službe, sudjelovalo je stotinu tisuća ljudi, među kojima i ministri francuske vlade i političari svih stranaka, a slične demonstracije održane su i u drugim francuskim gradovima. To je bio svojevrsan znak protesta javnosti protiv antisemitizma.

“Danas moramo demonstrirati, moramo dignuti glas i kazati da u Francuskoj svatko od nas ima pravo živjeti u dostojanstvu, bez obzira na vjeru ili boju kože”, kazao je francuski ministar vanjskih poslova Philippe Douste-Blazy.

Dan nakon velikih demonstracija, predstavnici židovske zajednice u Francuskoj izrazili su ipak nezadovoljstvo zbog činjenice da je većina demonstiranih bila židovskog podrijetla.

“Željeli smo vidjeti čitav francuski narod na ulicama. Svatko u Francuskoj mora znati da se tako nešto može dogoditi bilo kome, ako se dogodilo jednom Židovu”, rekao je glasnogovornik francuske židovske zajednice. Halimijeva obitelj nije sudjelovala u demonstracijama.

“Da smo barem odgovorili na telefonski poziv”

Majka Ilana Halimija optužuje francusku policiju da nije učinila sve što je trebala kako bi spriječila ubojstvo njezina sina. Francuska policija, smatra Ruth Halimi, ignorirala je antisemitske motive, a njoj i članovima njezine obitelji zabranila je javljanje na telefonske pozive otmičara.

“Da Ilan nije bio Židov, ne bi bio ubijen”, kazala je Ruth.

Obitelj i prijatelji posjećuju stan u 12. arondismanu u Parizu u kojem je Ilan živio sa svojom majkom i dvije sestre Yael i Anne-Laure, pokušavajući pružiti utjehu članovima ožalošćene obitelji.

Halimiji su u Francusku došli iz Maroka

Obitelj je stigla u Francusku iz Maroka prije 25 godina. Ruth kaže da je Ilan nedavno počeo govoriti o tome kako se želi preseliti u Izrael.

“Samo je prije toga želio raditi i zaraditi nešto novaca za put”, priča Ruth slomljena glasa.

“Posljednji put svog sam sina vidjela prije nego što je krenuo na sastanak. Želio je izaći s prijateljima, ali oni su otkazali izlazak pa je pristao sastati se s tom ženom. U subotu navečer je nazvao i rekao da je otet i kazao nam da provjerimo elektroničku poštu”, nastavlja Ruth.

Obitelj je pronašla skeniranu fotografiju Ilana, koji je imao zavezane oči i uperen pištolj u glavu.

Otmičari su tražili veliku svotu novaca

“U poruci je stajalo: 450.000 eura ili zovite mrtvozornika”, otkriva Ilanova sestra Yael.

Obitelj je zatim obavijestila policiju koja je pokrenula istragu. Tri tjedna otmičari su pregovarali s Ruth, Ilanovim ocem, njegovom bivšom djevojkom te s istaknutim članovima židovske zajednice. Koristili su elektroničku poštu i mobilne telefone, koji su doveli policiju do otmičara, ali oni su uspjeli izbjeći uhićenje.

“Osam dana prije nego što je Ilan ubijen, policija je pokušala uhititi jednog osumnjičenika u internet cafeu, ali jednostavno nisu uspjeli”, priča Ilanova majka.

Ruth kaže da je policija obitelji kazala da prestane telefonski komunicirati s otmičarima kako bi ih na taj način prisili da koriste elektroničku poštu.

“Da smo odgovorili na telefonske pozive, možda bi Ilan bio živ”, kažu članovi njegove obitelji.

AUSTRIJA OSUDILA KONTROVERZNOG BRITANSKOG POVJESNIČARA

▶ Britanski revizionistički povjesničar David Irving u veljači je na jednodnevnom suđenju u Beču, nakon što je priznao krivnju, osuđen na tri godine zatvora zbog nijekanja holokausta.

Irving, desničarski britanski povjesničar, pred sudom u Beču priznao je svoju krivnju zbog nijekanje holokausta 1989. godine te je priznao da nije bio u pravu kada je rekao da u zloglasnom koncentracijskom logoru Auschwitzu nije bilo plinskih komora. Kazao je da je u međuvremenu promijenio svoje stajalište te je priznao da su nacisti u Drugom svjetskom ratu ubili šest milijuna Židova.

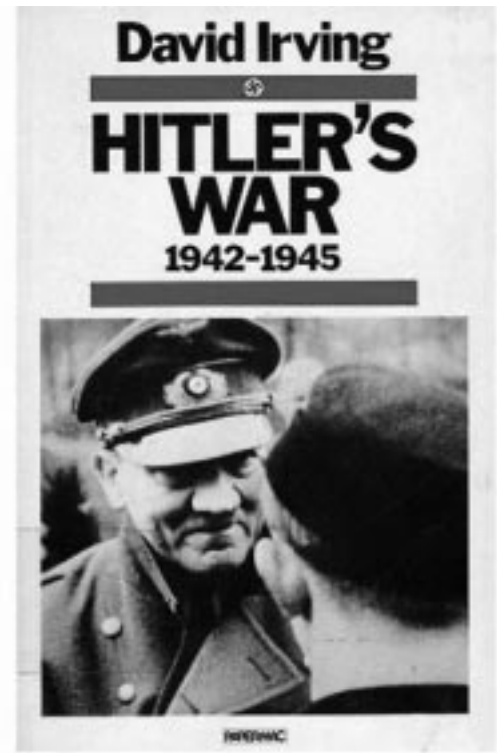
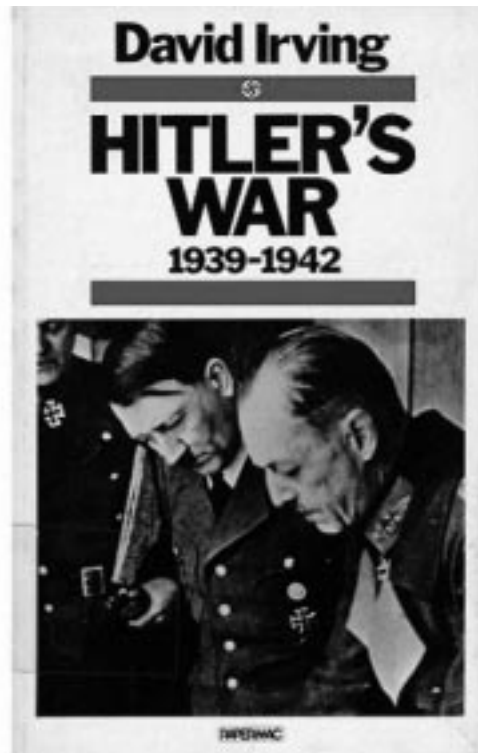
"Priznajem krivnju"

"Priznajem krivnju u pogledu te optužbe", izjavio je pred predsjednikom sudskog vijeća Peterom Liebetreuom, pojašnjivši kako danas shvaća da je njegova tvrdnja iz 1989. godine da "u Auschwitzu nije bilo plinskih komora bila pogrešna".

Irving (67) je u bečku sudnicu došao s primjerkom jedne od svojih najkontroverznijih knjiga - "Hitlerov rat" - u kojoj izražava dvojbe oko stvarnog opsega holokausta.

Prema austrijskom zakonu koji brani umanjivanje ili nijekanje holokausta u javnosti, prijela mu je zatvorska kazna u trajanju do deset godina.

"Pogriješio sam kad sam izjavio kako nije bilo plinskih komora u Auschwitzu", rekao je tijekom iskaza pred sudom, ali je istodobno ustrajao na tvrdnji da su njegova povijesna istraživanja bila "ozbiljna" te istaknuo da nikada nije negirao holokaust, već samo dio teza o njemu.

Pritom je pokušao opravdati "logiku" svojih tadašnjih uvjerenja, rekavši kako ga je na tezu o nepostojanju plinskih komora u Auschwitzu navela činjenica da je taj logor preživjelo 100 tisuća ljudi.

"Ni na koji način nisam nijekao da su nacisti ubili milijune ljudi. To nije bilo nijekanje holokausta, već samo (jedne tvrdnje) u priči o holokaustu", istaknuo je, dodavši kako je mišljenje promijenio nakon što je u Argentini pronašao dokumente koji proturječe njegovim tezama. Autor nekih od tih dokumenata, rekao je Irving, bio je arhitekt "konačnog rješenja" Adolf Eichmann.

Irving je uhićen prošle godine

Prije početka ročišta, Irving - koji je u zatvoru u Austriji od uhićenja u studenome prošle godine - ocijenio je "apsurdnim" to što mora ići na sud zbog "nečega što je izgovorio prije 17 godina".

Britanski povjesničar uhićen je tijekom rutinske prometne kontrole na temelju naloga izdanog još 1989. godine zbog dvaju govora u Austriji u kojima je, kako ga tereti optužnica, nijekao da su nacisti ubili šest milijuna Židova. Tada je tvrdio da u koncentracijskim logorima Trećeg Reicha, a osobito u Auschwitzu, nije bilo plinskih komora i da su uzrok smrti većine umrlih u njima bile razne bolesti poput tifusa.

Irving je također izjavljivao da su plinske komore koje se "pokazuju turistima u Auschwitzu lažne", jer su ih "poslije rata izgradili Poljaci", dok je Hitler zapravo bio prijatelj i zaštitnik Židova, a "Kristalnu noć" nisu izveli nacisti već "nepoznate" maskirane osobe.

Suđenje Irvingu održalo se usred velike afere oko slobode govora u Europi, izazvane objavom karikatura muslimanskog proroka Muhameda u europskim medijima. ■

(članak objavljen u "Slobodnoj Dalmaciji", 27. veljače.
Članak prenosimo u prijevodu i opremi "Slobodne Dalmacije")

ZATVORSKI EKSKLUZIV - RAZGOVOR S BRITANSKIM POVJESNIČAROM DAVIDOM IRVINGOM KOJI POKAZUJE ZAŠTO JE OSUĐEN U AUSTRIJI NA TRI GODINE ZATVORA

"BRANIM HITLERA, ON JE USTVARI BIO SLAB LIDER"

NEGATOR HOLOKAUSTA

Mislim da je Hitler ustvari bio slab lider koji je dopustio onima ispod sebe da rade takve stvari. Ja sam zatvoren zbog vrijeđanja jedne religije u isto vrijeme dok ljudi koji crtaju karikature proroka Muhameda "paleći" islamski svijet, šecu na slobodi. S nekim problemima s kakvim su se susretali Židovi u nacističkoj Njemačkoj mogli bi se suočiti i u Americi.

Britanski povjesničar David Irving osuđen u Austriji na tri godine zatvora zbog izjava koje su negirale postojanje holokausta, ne krije šokiranost činjenicom da je lišen slobode. Neobrijan i ne baš pokajnički raspoložen, u ćeliji bečkog zatvora Josefstadt progovorio je o posljedicama izjava iz 1989. godine koje su mu zagorčale život presudom izrečenom u ponedjeljak.

Zašto potežu okidač

- Sloboda govora je pravo da se kažu stvari koje oni koji ih osporavaju, ne žele čuti. Sloboda govora je također pravo čovjeka da bude u krivu. To pravo je meni oduzeto - kazao je 67-godišnji David Irving, razočaran što je osuđen iako se u nakani izbjegavanja zatvorske kazne odrekao izjave iz 1989. kada je negirao postojanje holokausta i došao u sukob s austrijskim zakonom.

Zatvorski susret s novinarima ipak je iskoristio za nove kontroverzne izjave, predviđajući probleme američkih Židova.

- Američki Židovi drže moć u businessu, medijima i zabavnoj industriji. Oni su vrlo pametni ljudi, ali za dvadeset ili

Odbili mu knjige o Auschwitzu

Irving je spomenuo i kako je iz zatvorske biblioteke naručio knjige o Auschwitzu, no to mu je zasad odbijeno.

Zato najavljuje kako na stolicu u ćeliji namjerava napisati čak tri knjige, jer se osjeća "čist u glavi", no priznaje kako ga muči što ima problema sa srcem, što mu je supruga u Engleskoj bolesna, pa nije siguran hoće li ga moći posjećivati njegova 12-godišnja kći.

trideset godina s nekim problemima s kakvima su se susretali Židovi u nacističkoj Njemačkoj, mogli bi se suočiti i u Americi. Ja stvarno vjerujem da bi se to moglo dogoditi - izjavio je David Irving nakon što je za doručak pojeo kruh i crni čaj u zatvoru Josefstadt.

Zajedno s ubojicama i pljačkašima

Ironično Irving prepričava i susrete s drugim zatvorenicima osuđenima za ubojstva, pljačke, silovanja ili zbog trgovine drogom.

- Kad me pitaju zbog čega sam ja u zatvoru, kažem: Zbog izražavanja mišljenja prije 17 godina. Na to oni samo kažu: Oh! - kaže David Irving, povjesničar koji kontroverzne izjave odašilje i iz zatvora.

- Židovi ne vole kada se kaže da su i oni dijelom bili krivi za to što im se dogodilo. Ja znam zašto nisam voljen. Ali Židove ne vole 3000 godina. Ja to znam. To je pogreška u našem ljudskom mikročipu, ali ona je tu - nastavio je David Irving, pokušavajući nadalje objasniti svoje kontroverzne stavove o Židovima koji su ga stajali slobode.

Prije nekoliko godina rekao sam Danielu Goldhagenu, autoru knjige "Hitler's Willing Executioners" da bih ja, da sam bio Židov, upitao sebe ne tko poteže okidač, nego zašto. Mislim da je to pitanje milenija.

Upitan nakon takvih stavova, je li onda odbacivanje izjava iz 1989. zbog kojih je osuđen, bio samo pokušaj izbjegavanja zatvora, Irving je kazao: - Moja je ➡

➡ pozicija bila čista od tada. Prihvaćam da su postojale plinske komore i da su ubijeni milijuni ljudi.

Tvrd pri svojem stavu koji ga je odveo u austrijski zatvor, David Irving je ostao kad je u pitanju Hitler. Nastavio ga je,

naime, u neku ruku braniti pokušavajući skidati s njega krivnju za masovna ubojstva.

- Nisam jedini povjesničar koji brani Hitlera. Mislim da je on ustvari bio slab lider koji je dopustio onima ispod sebe da rade takve stvari - nepokolebljiv je i iza rešetaka David Irving.

Naglasio je i kako je on zatvoren zbog vrijeđanja jedne religije u isto vrijeme dok ljudi koji "crtaju karikature proroka Muhameda 'paleći' islamski svijet" šecu na slobodi.

Politički zatvorenik

- Ja sam politički zatvorenik. Austrija je uhvaćena u škripac. Ironično je da je tjeralica za mnom raspisana 8. studenoga 1989. na dan kada je pao Berlinski zid. U Austriji je tada podizan novi zid protiv slobode govora - veli David Irving, ne čudeći se ni mogućnosti o kojoj ga je obavijestio odvjetnik Elmar Kresbach da bi moglo biti zatraženo i povećanje njegove kazne na čak deset godina zatvora. ■

Michael LEIDIG

KOMENTAR - "SLOBODNA DALMACIJA"

UM KOJI POZIVA NA "SLOBODU GOVORA"

NACI-HUŠKAČ IZ BEČKOG ZATVORA

"Za 20 ili 30 godina Židovi u Americi mogli bi se suočiti s problemima s kakvima su se susretali u nacističkoj Njemačkoj..." Židovi ne vole kad se kaže da su i oni dijelom krivi za to što ime se dogodilo..." Da sam Židov, upitao bih sebe ne tko poteže okidač, nego zašto..."

Sramotne izjave

Ovako danas u ćeliji bečkog zatvora Josefstadt, zbori britanski povjesničar David Irving nakon što je nedavno osuđen na tri godine zatvora zbog javnog negiranja holokausta.

U mnogim medijima ovih se dana uz Irvingovo ime veže epitet "kontroverzan", makar ničeg kontroverznog u njegovim budalaštinama nema: ove sramotne izjave potpuno su jasan, a nimalo kontroverzan primjer civilizacijske svinjarije. Jer, da bi se bilo kontroverzan, nije dovoljno izvaliti prvu glupost koja vam padne na pamet: po toj bi logici većina ljudi na svijetu bila kontroverzna. Ne, da bi se bilo kontroverzan, potrebno je nešto više od naci-huškanja i prizivanja novog holokausta.

Svaljivanje krivnje na žrtve jedna je od najbjednijih "fora" što je ljudski rod smislio, kao kad Irving veli da

"Židove ne vole 3000 godina". Uzmimo sad bilo koju opacinu na primjer: recimo, silovanje. Činjenica je da muškarci siluju žene (najmanje) 3000 godina. Čujemo li to Irvinga kako govori: "Da sam žena, upitao bih se ne tko poteže okidač, nego zašto".

Demonški razlozi

Bizarno je kakvi se sve umovi pozivaju na "slobodu govora", kao da ta sintagma znači blagoslov za zločinačke ideje. Da nije žalosno, bilo bi smiješno da se na slobodu govora pozivaju oni koji bi (Židovima i drugima) ukinuli ne samo slobodu govora nego i ordinarno pravo na život.

Negiranju holokausta najslićnije je negiranje abecede ili tablice množenja. Ako negirate abecedu, rušite sustav jezika. Ako negirate tablicu množenja, rušite sustav matematike. Ako negirate holokaust, rušite sustav civilizacije. Jer, holokaust je najniža točka na koju je ova civilizacija spala, od Isusa naovamo, i upravo se u odnosu prema holokaustu ogleda ljudskost pojedinca i društva. Tamo gdje te ljudskosti nema, nema ni ljudskih, nego samo demonskih razloga za postojanje.

Damir Pilić

PRVA STALNA IZLOŽBA MUZEJA HOLOKAUSTA U BUDIMPEŠTI

➤ Muzej holokausta u Budimpešti najveći je takav muzej u srednjoj Europi i muzej koji morate posjetiti ako vas put nanese u glavni grad Mađarske.

Tema nedavno otvorene prve stalne izložbe fotografija, filmova i izvornih dokumenata na računalima i zaslonima koji reagiraju na dodir je "gubitak", odnosno postupno oduzimanje prava i sloboda Židovima, osnutak geta i logora smrti.

Direktor muzeja Gabor Szekely kazao je da će izložba prvih dana biti besplatna za posjetitelje te je istaknuo kako je cilj da sva djeca u Mađarskoj, koja će imati besplatan ulaz, tijekom svog školovanja barem jednom posjete muzej.

Izraelski predsjednik Moshe Katsav otvorio je 15. travnja 2004. godine ovaj muzej posvećen uspomeni na šesto tisuća Mađara, među kojima je bilo 437.000 Židova, koji su tijekom Drugoga svjetskog rata pobijeni u nacističkim logorima smrti.

Duga povijest Židova u Mađarskoj

Židovi u području današnje Mađarske žive već više od 1700 godina, o čemu u Židovskom muzeju u Budimpešti svjedoči i replika židovskog groba s islesanom menorom iz 3. stoljeća naše ere.

Moderna povijest judaizma u Mađarskoj vraća nas u 11. stoljeće kada su se Židovi iz Moravske i Njemačke naselili na tom prostoru. Deseci tisuća sefard-

skih Židova spas su od otomanske okupacije potražili unutar granica ugarskog carstva. Kada je ugarsko carstvo potpalo pod Habsburšku monarhiju 1686. ➡

➡ godine, započeo je val pogroma, a veliki broj Židova bio je tada ubijen ili protjeran.

Židovi se na područje Mađarske vraćaju tek krajem 18. stoljeća, ohrabreni tadašnjom politikom tolerancije. Od 18. do 20. stoljeća u Mađarskoj su živjele dvije različite židovske zajednice - jedna moravskog i njemačkog podrijetla, koja je živjela u zapadnim dijelovima zemlje i Budimpešti, i druga, koju su većinom sačinjavali hasidi, koja je živjela na sjeveroistoku Mađarske.

Godine 1840. Židovi u Mađarskoj bili su prvi koji su dobili pravo slobode trgovine unutar Habsburškog carstva. U to doba

Muzej holokausta u Budimpešti

**Adresa: Dohany utca 2
1077- Budapest**

**Muzej je otvoren svakoga dana,
osim subote, od 10 do 14 sati**

u Mađarskoj je živjelo oko 340.000 Židova.

Mađarski Židovi dobili su 1867. godine puna građanska prava, prema zakonu o emancipaciji. Početak 20. stoljeća bio je, međutim, označen jakom asimilacijom mađarskih Židova tako da se 1900. godine 72 posto mađarskih Židova izjasnilo Mađarima.

U razdoblju između dva svjetska rata, Židovi su, prema službenim podacima, predstavljali samo 6 posto mađarskog stanovništva, iako su polovica svih trgovaca, obrtnika i bankara u Mađarskoj bili Židovi. Godine 1940. Židovi su bili vlasnici 40 posto imovine u Budimpešti.

Tijekom Drugoga svjetskog rata dvije trećine mađarskih Židova je deportirano.

Danas u Mađarskoj živi oko 100.000 Židova, većinom u Budimpešti. ■

MAĐARSKA NUDI KOMPENZACIJU ZA OBITELJI ŽRTAVA HOLOKAUSTA

➤ Mađarska vlada u ožujku je donijela odluku da rođaci Židova ubijenih tijekom holokausta imaju pravo podnijeti zahtjev za novčanom naknadom.

Predsjednik CLAIMS-a Israel Singer pozdravio je tu odluku mađarske vlade ističući da će novčana naknada pomoći velikom broju mađarskih preživjelih žrtava holokausta koji danas žive u teškim materijalnim uvjetima.

Singer je međutim istaknuo da novac, bez obzira na iznos, ne može kompenzirati ljudske gubitke.

Zahtjevi moraju biti podneseni do 31. srpnja 2006. godine. Novčani iznos u visini od 400.000 forinti (oko 1.800 američkih dolara) bit će podijeljen bračnim drugovima, braći i djeci žrtava holokausta.

Mađarska je 1997. godine predložila da plati odštetu u visini od 150 američkih dolara za one koji su tijekom rata izgubili roditelje te 70 američkih dolara za Židove koji su tijekom holokausta izgubili svoju braću ili sestre.

Pod pritiskom CLAIMS-a, mađarski je parlament 1999. godine bitno povećao te novčane iznose, ali je isplatu uvjetovao time da su zahtjevi za odštetom trebali biti podneseni prije prvobitnoga krajnjeg roka odnosno do kraja 1997. godine.

Mađarski čelnici, koji su se u ožujku sastali s predstavnicima CLAIMS-a, također su obećali da će pokrenuti pitanje povrata privatne imovine otete Židovima tijekom Drugoga svjetskog rata. ■

BEČ PLANIRA IZGRADNJU CENTRA SIMONA WIESENTHALA

Službenici sveučilišta u Beču nedavno su objavili da planiraju izgradnju novog centra za istraživanje holokausta u znak sjećanja na poznatog lovca na naciste Simona Wiesenthala, koji je preminuo prošle godine.

Izgradnja centra, koji bi se trebao zvati Bečki Wiesenthalov institut za istraživanje holokausta, trebala bi biti završena do 2009. ili 2010. godine, a stajat će 14,5 milijuna eura, kazao je voditelj projekta Anton Pelinka.

“Institut će dati vrijedan okvir za arhivu i ostavštinu Simona Wiesenthala”, kazao je Pelinka, dodajući kako je Wiesenthal želio da svi dokumenti i drugi vrijedni podaci koje je skupio tijekom nekoliko desetljeća budu sačuvani u glavnom gradu Austrije.

Centar bi se trebao prostirati na 3 tisuće četvornih metara, a u njemu će biti smješteno 8.000 dokumenata, uključujući i podatke o pokretima otpora iz Drugoga svjetskog rata, doku-

mente o austrijskoj židovskoj zajednici te stotine tisuća mikrofilмова s dokumentima o povijesti židovskog naroda.

To će pojačati austrijske napore u borbi protiv antisemitizma i rasizma, istaknuo je Pelinka.

Wiesenthal je preživio pet nacističkih koncentracijskih logora i sedam drugih zatvora, a svoj je život posvetio potrazi za osumnjičenim nacističkim ratnim zločincima i postao glas koji je predstavljao šest milijuna Židova ubijenih u Drugome svjetskom ratu.

Uz njegovu pomoć 1.100 nacističkih ratnih zločinaca izvedeno je pred lice pravde.

Wiesenthal je preminuo 20. rujna prošle godine u Beču, a pokopan je u Izraelu.

Grad Beč i austrijska vlada pomoći će u izgradnji i financiranju budućeg centra posvećenoga uspomeni na neumornog lovca na naciste. ■

IN MEMORIAM

LEA URBAN

Lea (Tea) Urban, kćerka sarajevskog i zagrebačkog nadrabina dr. Hinka Urbaha preminula je 15. ožujka u Varšavi u 98. godini života. Lea Urban rodila se 1908. godine u Tuzli, gdje je dr. Urban započeo svoju bosansku karijeru u doba Austro-ugarske monarhije. Kasnije je dr. Urban premješten u Zemun (1909. godine), a zatim 1928. godine u Sarajevo. U razdoblju od 1946. do 1948. Hinko Urban bio je zagrebački nadrabini.

Lea Urban u Beogradu je magistrirala germanistiku, a tridesetih godina prošlog stoljeća predavala je njemački jezik u Smederevskoj Palanci i u Sarajevu.

Tijekom ljetovanja na Rabu 1935. godine, upoznala je poljskog odvjetnika Iliju Rubinowa za kojeg je iste godine i udala u gradu Vilnius. Taj je grad, sukladno odredbama pakta Ribentrop-Molotov, pripao SSSR-u i Židovi su u njemu živjeli mirno. Međutim u lipnju 1941. godine, Vilnius je priključen Litvi i svi su Židovi odvedeni u geta i logore, a među njima su bili i Lea i njezin suprug. Lea je tijekom rata kao robovska radnica radila u tvornici oružja AEG u Rigi, a nakon oslobođenja 1945. preselila se u Poljsku gdje je radila kao profesorica njemačkog sve do 1967. godine kada su je komunisti, nakon izbijanja Šestodnevnog rata na Bliskom istoku, optužili da je “cionistkinja” i izbacili je s popisa nastavnika.

Lea je u to doba živjela zahvaljujući odšteti koju je dobila od tvrtke AEG. Nakon pada komunizma, Poljska joj je dodijelila “medalju borca za slobodnu Poljsku nakon komunizma” i ponovno je počela predavati njemački jezik.

Lea je bila članica varšavske židovske općine, a prije smrti svoju je imovinu ostavila sinagogi u Varšavi.

NOVO ARHEOLOŠKO OTKRIĆE O POBUNI ŽIDOVA PROTIV RIMLJANA

Podzemne komore i tuneli, od prije dvije tisuće godina, iz razdoblja židovske pobune protiv Rimljana, otkriveni su nedavno u arapskom selu Kfar Kana, sjeverno od Nazareta, priopćili su u ožujku izraelski arheolozi, dodajući kako ovo otkriće baca novo svjetlo na židovsku pobunu protiv Rimljana.

Prema mišljenju stručnjaka, Židovi su pripravili zalihe i izgradili skrovišta kamo su se sklonili tijekom pobune 66. - 70. godine. Podzemne prostorije povezane kratkim tunelima predstavljale su ustvari njihov skriveni dom pod zemljom.

Yardenna Alexandre iz Izraelske uprave za antikvitete smatra da ovo otkriće pokazuje da su Židovi planirali pobunu, što je suprotno dosadašnjem mišljenju da je pobuna protiv Rimljana počela spontano.

“Pobuna nipošto nije bila spontana”, rekla je Alexandre, te dodala: “Židovi su sigurno pripremali pobunu i imali su podzemna skloništa ovdje i na drugim mjestima.”

Podzemne prostorije u arapskom selu Kfar Kana u Izraelu, sjeverno od Nazareta, izgrađene su od građevnog materijala uobičajenog za ono doba i nalazile su se odmah ispod podova tadašnjih kuća što je obiteljima omogućivalo izravan pristup skloništu. Druga skloništa iz vremena pobune isklesana su u stijenama.

Profesor arheologije Zeev Weiss, koji nije izravno sudjelovao u tom otkriću, rekao je kako nam ono “može dati dodatne informacije o tadašnjem načinu života u Galileji i pripremama Židova za pobunu protiv Rimljana.”

Židovska pobuna protiv rimske vlasti završila je 70. godine kad su Rimljani zauzeli Jeruzalem i srušili Drugi hram. ■

Visoka tehnologija - pomoć za Pesah

Visoka tehnologija ove je godina stigla do najortodoksnijih Židova koji se striktno drže simbolike jednog od najvećih židovskih praznika - Pesaha.

Židovima u Izraelu i u svijetu na nekoliko desetaka internetskih stranica nudi se opcija simbolične prodaje hrane koja se tijekom jednotjedne proslave Pesaha ne samo da ne smije jesti nego se ne smije ni nalaziti u njihovim kućama.

U znak sjećanja na izlazak židovskog naroda iz egipatskog ropstva, kada tijekom četrdeset godina lutanja pustinjom nisu mogli čekati da im se digne tijesto s kvascem za kruh, Židovi tijekom Pesaha jedu maces - beskvasni kruh.

Sve ostalo, što se ne treba ni jesti ni držati u kući sada za mali novac mogu iz svojih kućanstava prodati putem interneta, uz napomenu da su spremni povoljno otkupiti te zalihe kad prođe blagdansko razdoblje.

Na internetskim stranicama također je navedeno da postoji i mogućnost transakcije uz pomoć vjerskog posrednika.

OBNAVLJAJU SE ZLOGLASNA VRATA AUSCHWITZA

Ulazna vrata zloglasnog nacističkog koncentracijskog logora Auschwitz u Poljskoj bit će obnovljena 61. godinu nakon Drugog svjetskog rata.

Vrata nad kojima stoji natpis “Arbeit macht frei” (rad oslobađa), koji je postao simbol pakla nacističkih koncentracijskih logora, trenutačno se obnavljaju u muzeju.

Poljski politički zatvorenici bili su prisiljeni izliti vrata u srpnju 1940. godine, ubrzo nakon što su u logor počeli stizati prvi zarobljenici.

U koncentracijskom logoru Auschwitz ubijeno je više od 1,5 milijuna žena, djece i muškaraca, većinom Židova. Od 1940. kada je logor otvoren do 27. siječnja 1945., kada je oslobođen, samo je 667 logoraša uspjelo pobjeći, a od toga je njih 270 ponovno uhvaćeno i pogubljeno.

Poljski parlament odlučio je 1947. “zauvijek sačuvati područje bivšeg koncentracijskog logora kao mjesto međunarodnog mučeništva”. Nekadašnji logor upisan je 1979. na UNESCO-ov popis svjetske baštine, a danas se na prostoru nekadašnjeg logora nalazi memorijalni centar koji na godinu obide nekoliko stotina tisuća posjetitelja.

Nacisti su u Poljskoj u razdoblju od 1939. do 1945. otvorili sedam koncentracijskih logora u kojima je bilo zatočeno 7,5 milijuna osoba. Gotovo 6,7 milijuna ljudi izgubilo je živote u tim logorima: veliki dio ubijen je u plinskim komorama, zatočnici su umirali od iscrpljenosti, gladi, bolesti, teškog rada i mučenja.

IZRAEL PODUZEO KORAKE ZA SKRAĆENJEM VOJNOG ROKA

Izraelska vlada nedavno je poduzela prve korake za skraćanjem vojnog roka za muškarce s dosadašnje tri na dvije godine.

➤ “Država Izrael je jaka i stoga si možemo dozvoliti da skratimo vojni rok”, kazao je vršitelj dužnosti izraelskog premijera Ehud Olmert članovima vlade.

Izraelska vlada dala je zeleno svjetlo prijedlozi- ma javnog odbora za smanjenjem vojnog roka. U prvoj fazi, do 2007. godine, vojni rok za muškarce trajat će četiri mjeseca manje nego dosada, a u dru- goj fazi, do 2010., vojni rok će biti i dodatno skraćen.

Daljnja skraćenja vojnog roka ovisit će od tadašnje sigurnosnoj situaciji u zemlji, odlučila je izraelska vlada.

“Čini mi se da je dvogodišnji vojni rok nešto s čime se možemo nositi”, istaknuo je Olmert.

Izraelci u dobi od 18 godina započinju služiti vojni rok koji za muškarce traje tri, a za žene dvije godine.

Vojni rok tradicionalni je obred zrelosti za većinu Izraelki i Izraelaca.

Vojna tradicija se u Izraelu smatra jedin- stvenom snagom koja se nalazi iznad vrlo burne politike u zemlji. Visoki vojni dužnosnici često izravno s bojnog polja odlaze u vladu.

Prema izraelskom zakonu, arapski držav- ljani Izraela ne služe vojni rok. Isto tako, od služenja vojnog roka

mogu biti isključeni ortodokсни Židovi ili pacifisti.

Izraelski parlament Knesset trebao bi uskoro razmotriti odluku vlade o smanjenju vojnog roka. ■

Vojna tradicija se u Izraelu smatra jedinstvenom snagom koja se nalazi iznad vrlo burne politike u zemlji.

TKO ŽELI KUPITI POTPISE RABINA, CLINTONA I ARAFATA?

➤ Na američkoj internetskoj stranici ne- davno se pojavila prava poslastica za ljubitelje povijesti - prodaje se program Bijele kuće s datumom od 13. rujna 1993. godine, na kojem se nalaze potpisi tadašnjeg američkog predsjednika Billa Clintona te njegovih gostiju - Yitzhaka Rabina i Jasera Arafata.

Bivša savjetnica Billa Clintona u Bijeloj kući Melinda Bates, koja je sudjelovala u organizaciji povijesnog susreta na travnjaku Bijele kuće i skupila potpise sudionika, nudi taj dokument na dražbi specijalizirane internetske stranice, po početnoj cijeni od 50.000 američkih dolara.

“Kao posebna pomoćnica predsjednika, morala sam organizirati taj događaj. Svečanost je zabilježena slavnom fotografijom na kojoj se vidi predsjednik Clinton, raširenih ruku, između Rabina i Arafata, ispred Bijele kuće”, objašnjava Melinda Bates.

Dokument su potpisali i supruga Yitzha- ka Rabina, Lea te supruga američkog predsjednika Hillary Rodham Clinton.

Clinton, Rabin i Arafat potpisali su 13. rujna 1993. u Bijeloj kući “dokument na- čela” koji je predviđao prekid neprija- teljstava i krvoprolića, ali dramatični kli- maks tog susreta, smatraju analitičari, svakako je bilo povijesno rukovanje Ra- bina i Arafata. Ta je fotografija obišla svijet i danas je jedna od najčešće objavljivanih fotografija. ■

Nacistička prošlost jedne od najvećih njemačkih banaka

DRESDNER BANKA SUOČAVA SE SA SVOJOM PROŠLOŠĆU

Kao suradnica nacističkog režima, Dresdner banka je bila uključena u najgore zločine režima. Počelo je tako da su židovski djelatnici banke izgubili svoja radna mjesta, banka je zatim počela primjenjivati "otvorenu antisemitsku politiku prema osoblju".

Na kraju Drugoga svjetskog rata postojala je velika podvojenost oko toga kako će se Nijemci suočiti sa svojom odgovornošću zbog dvanaestogodišnjeg nacističkog barbarstva.

Prvi njemački kancelar Konrad Adenauer, vrlo je rano dao naslutiti svoju spremnost da započne pregovore s Izraelom o materijalnom obeštećenju. Godine 1952. usprkos jakim protestima u Izraelu, potpisan je Luksemburški sporazum o odšteti. Poboljšanje odnosa između dviju država također je značilo da je Njemačka, tajno, Izrael opskrbljivala oružjem.

Njemačke tvrtke nisu bile spremne preuzeti svoj dio odgovornosti

Dok je politička sfera prihvatila odgovornost za nacističke zločine i pokušala se poboljšati, uglavnom samo u materijalnom području, njemačko gospodarstvo i dalje se nije bilo spremno suočiti sa svojom prošlošću. Kao slika u ogledalu njemačkog naroda, gospodarstvo je bilo zaposleno ponovnom izgradnjom zemlje, zarađivanjem novaca i bilo je

sklonije tomu da prošlost ostavi u prošlosti. Ta je logika imala velik broj sljedbenika.

Sada, 60 godina nakon kraja Drugoga svjetskog rata, posljednje preživjele žrtve i počinitelji zločina su u poznim godinama. Generacija koja je osjećala krivnju više ne igra veliku ulogu u njemačkom društvu. Procesi protiv ratnih zločinaca morali bi se odvijati u staračkim domovima. Ali sada je došlo vrijeme da se njemačke tvrtke suoče sa svojom ulogom tijekom Trećeg Reicha.

Dresdner banku osnovao je židovski bankar Gutmann

Posljednji i jedan od najistaknutijih primjera je Dresdner banka, koju je jednom davno osnovao židovski bankar Eugen Gutmann. Godine 1933., osam godina nakon Gutmannove smrti, Hitler je došao na vlast. Dresdner banka ubrzo je postala jedna od najvažnijih banaka za naciste i igrala je ključnu ulogu za krug prijatelja šefa SS-a, Heinricha Himmlera.

► Tijekom Drugoga svjetskog rata, poznati slogan jasno je izricao ulogu banke: "Iza svakog njemačkog tenka dolazi Herr Rasche (glavni direktor) Dresdner banke". Nakon 1945. godine banka je pokušala umanjiti svoje uske veze s nacističkim režimom. Rascheu je suđeno na suđenjima u Nuernbergu i osuđen je na sedam godina zatvora, ali je 1950. pušten na slobodu.

Još 1992., kada je slavila 120. godišnjicu svog osnivanja, Dresdner banka je tvrdila da je tijekom razdoblja nacističke vladavine nastavljala raditi "pošteno i humano". Kasnije, banka je sistematski zatvarala oči prema poslovima koje je obavljala tijekom nacističkog razdoblja. Međutim pojavila se nova generacija Nijemaca koju se više nije moglo varati.

Dresdner banka financirala je studiju o svojoj ulozi tijekom rata

Konačno 1997. godine, suočena sa sve većim javnim kritikama, Dresdner banka je odlučila suočiti se sa svojom prošlošću. Skupina od 10 nezavisnih povjesničara počela je istraživati aktivnosti banke za vrijeme nacističkog razdoblja. Saul Friedlander bio je među članovima međunarodnog odbora koji je sa znanstvenicima raspravljao o njihovim nalazima. Klaus-Dietmar Henke iz Instituta Hannah Arendt za istraživanje totalitarizma iz Dresdena vodio je skupinu povjesničara.

Studija, koja će uskoro biti objavljena, postaviti će nove standarde: Dresdner banka davala je neograničeni pristup svim postojećim materijalima, a sama je i financirala taj ogroman posao s više od dva milijuna dolara. Druge banke slijede taj primjer: Commerzbank namjerava svoju istragu pokrenuti sljedeće godine.

Poražavajući nalazi istraživanja o ulozi Dresdner banke

Studija nazvana "Dresdner banka u Trećem Reichu" bit će objavljena u četiri knjige, na 2.400 stranica. A one su poražavajuće. Kao suradnica nacističkog režima, Dresdner banka je bila uključena u najgore zločine režima. Počelo je tako da su židovski djelatnici banke izgubili svoja radna mjesta, banka je zatim počela primjenjivati "otvorenu anti-semitsku politiku prema osoblju", a ukinute se i mirovine bivšim židovskim djelatnicima banke. Istovremeno, židovski vlasnici bili su prisiljeni prodati svoje poslove po vrlo niskim cijenama, ispod tržišne vrijednosti. Na kraju je banka sudjelovala u nacističkom pokoravanju Europe i genocidu nad europskim Židovima.

Studija gotovo u minutu otkriva kako je došlo do suradnje između banke i nacista. Iskorištavajući svoje dobre veze sa

SS-om, Dresdner banka je financirala izgradnju koncentracijskih logora. Banka je također imala račune tvrtki SS-a koje su zarađivale novac iskorištavajući ropski rad.

Građevinska tvrtka Huta, u kojoj je Dresdner banka imala 26 posto vlasništva, izgradila je 1942. i 1943. godine plinske komore u koncentracijskom logoru Auschwitz-Birkenau. Kao i druge njemačke banke, Dresdner banka je također profitirala od genocida.

Autori ove temeljite istrage vrlo su jasno naznačili do koje mjere Dresdner banka "bez ikakve sumnje mogla raditi i u drugom smjeru". Nacistički režim nije vršio pritisak na banku. Ali ekonomske strategije nadglasale su ljudske zabrinutosti.

Banka danas spremna preuzeti svoju odgovornost

Objavom te studije, Dresdner banka prihvaća punu odgovornost za svoju krivnju kao sukrivac za nacističke zločine.

"Mi ovu odgovornost uzimamo vrlo ozbiljno. Moramo se suočiti s našom poviješću. Samo tada možemo nešto iz povijesti naučiti. Studija će biti i stalno upozorenje na našu odgovornost prema državi i demokraciji", rekao je jedan od direktora Dresdner banke, Herbert Walter.

Prije nekog vremena Dresdner banka je osnovala prestižnu nagradu Victor Klemperer za demokraciju, toleranciju i međunarodno razumijevanje "kako bi se mladi ljudi educirali da postanu kozmopoliti, tolerantni građani".

Studija Dresdner banke dobiva veliku pažnju njemačkih medija, a potaknula je vatru i prije objavljivanja. Prva ideja bila je da se u berlinskom Židovskom muzeju predstavi ta studija, ali tomu su se usprotivili predstavnici njemačkih Židova. Oni nisu željeli da taj događaj izgleda kao da se oni "ulaguju" Dresdner banci. I tako je odlučno da studija bude predstavljena u sjedištu Dresdner banke u Berlinu - koja nosi ime Eugen Gutmann, po židovskom bankaru koji je banku osnovao.

(Članak objavljen u izraelskom listu Ha'aretz napisao je Rafael Seligmann, autor knjige "Hitler, Nijemci i njihov Fuierer", objavljene 2004. godine) ■

Peruanski “Židovi iz džungle” dobili rabina

➤ Židovska zajednica iz Tarapota, grada smještena u srcu peruanske džungle, dobila je svoga prvog rabina, zahvaljujući organizaciji Shavei Israel.

Židovska zajednica Tarapota broji nekoliko stotina osoba, a svi su oni potomci marokanskih Židova koji su se u to područje doselili u 19. stoljeću. Marokanski Židovi tada su se smjestili u gradovima peruanskog bazena rijeke Amazone, poput IQUITOSA, a veliki broj ih se uključio u lokalnu trgovinu. Iz tog dijela

Perua, oni su se zatim raširili u druga područja unutrašnjosti zemlje, a jedno od njih bilo je Tarapoto.

“Asimilacija i miješani brakovi zadali su težak udarac marokanskim Židovima koji su ostali u tom području”, kazao je predsjednik organizacije Shavei Israel, Michael Freund.

“Sada su se, ipak, njihova djeca, unuci pa čak i praunuci počeli vraćati svojim židovskim korijenima”, ističe Freund.

Tarapoto - grad palmi

Tarapoto, zvan i grad palmi, nalazi se u području Anda, 600 kilometara sjeverno od peruanskog glavnog grada Lime.

Veliki broj potomaka marokanskih Židova i danas nosi židovska prezimena - poput Ben-Zaken, Ben-Shimon i Cohen.

Zajednica je dobro organizirana, a među članovima veliki je broj intelektualaca - liječnika, odvjetnika, arhitekata i akademika koji predaju na lokalnom sveučilištu. Članovi zajednice redovito se okupljanju na šabat, a zajedno obilježavaju i židovske praznike.

Tijekom posjeta Peruu prošle godine, Freund se sastao s čelnicima židovske zajednice Tarapoto, a oni su ga zamolili za pomoć u ispunjavanju njihove želje - da dobiju rabina koji će ih naučiti više o njihovu židovskom naslijeđu.

Freund je prihvatio izazov i rabin, koji govori španjolski, u veljači je doputovao u Tarapoto. Rabin će početi s tečajevima, vjerskim službama i drugim obrazovnim aktivnostima.

“Nevjerojatno je da čak i u udaljenijim dijelovima zemlje, poput peruanske džungle, židovstvo nastavlja živjeti. Bez obzira kako je daleko židovska duša lutala, činjenica je da će s vremenom pronaći svoj put kući, vratiti se svojem narodu”, zaključio je Freund. ■

(objavljeno u veljači na izraelskoj web stranici IsraelNationalNews.com)

NIJEMCI SU PLANIRALI POBITI ŽIDOVE U TADAŠNJOJ PALESTINI

➤ Njemački povjesničari otkrili su, proučavajući tajne njemačke arhive, da su nacisti tijekom Drugog svjetskog rata planirali provesti holokaust nad Židovima koji su živjeli na području tadašnje Palestine.

Nacisti su tijekom Drugog svjetskog rata u Ateni rasporedili postrojbu čiji bi zadatak bio odlazak u Palestinu, a zatim i ubojstvo oko 500.000 europskih Židova koji su se tamo nalazili, rekao je njemački povjesničar Michael Mallmann, sa sveučilišta u Stuttgartu.

No te se nacističke postrojbe nisu nikada rasporedile u Palestini. Za brzo raspoređivanje bile su odgovorne njemačke snage u Africi kojima je zapovjedao maršal Erwin Rommel.

Mallmann je zajedno sa svojim pomoćnikom Martinom Cueppersom tijekom tri godine proučavao njemačke ratne arhive, a istražili su i arhive Foreign Officea u Londonu.

Rommelov poraz osujetio je nacističke planove

Savezničke snage su krajem 1942. godine porazile Rommela, a taj je poraz spriječio proširenje holokausta na tadašnju Palestinu, tvrde dvojica povjesničara. Da je Rommel pobijedio savezničke snage u pustinji i osvojio Egipat, uslijedio bi prodor u Palestinu, ističu.

Njemački povjesničari također navode da je atenska postrojba trebala djelovati na isti način na koji su djelovale

nacističke jedinice koje su tražile Židove u istočnoj Europi i potom ih ubijali ili slali u koncentracijske logore.

Nacisti su računali na pomoć arapskog svijeta

Mallmann i Cueppers tvrde da su nacisti za provedbu svog plana namjeravali iskoristiti prijateljstvo s arapskim svijetom.

“Najvažniji suradnik s nacistima i apsolutni anti-semit bio je Arapin Haj Amin al Huseini, muftija Jeruzalema”, ističu, te dodaju da je al Huseini bio najbolji primjer kako su Arapi i nacisti postali prijatelji iz mržnje prema Židovima.

Al Huseini se u nekoliko navrata sastao s Adolfom Eichmannom kako bi dogovorili pojedinosti planiranog masakra nad Židovima u Palestini, do kojeg na sreću, nije došlo.

Mallmann i Cueppers o svojim su otkrićima napisali knjigu pod naslovom “Nijemci, Židovi, Genocid”. ■

Vlasti u Tadžikistanu počele rušiti
jedinu sinagogu u zemlji

ZABORAVLJENI ŽIDOVİ TADŽIKISTANA

➤ Vlasti u Tadžikistanu počele su u veljači rušiti jedinu sinagogu u zemlji kako bi napravili prostora za novu rezidenciju predsjednika.

Stoljetna sinagoga, koja se nalazi na zemlji u vlasništvu vlade u glavnom gradu bivše sovjetske republike Dušanbeu, bit će u potpunosti srušena do lipnja, a sve je to, prema riječima glasnogovornika gradske vlasti Shavkata Saidova, "dio planova za izgradnju nove predsjedničke palače".

Gradske vlasti u Dušanbeu već su srušile mikve, učionicu i košer klaonicu koje su se nalazile pored sinagoge.

Tko su "buharski Židovi"?

Židovska zajednica u Tadžikistanu, sastavljena većinom od buharskih Židova, uglavnom se sastoji od starijih i siromašnih članova i nema dovoljno sredstava za izgradnju nove sinagoge.

U Dušanbeu živi oko 280 Židova, dok ih diljem Tadžikistana živi još 480.

Buharski Židovi živjeli su u Uzbekistanu i Tadžikistanu, a manji broj i u Rusiji, Kazahstanu, Turkmenistanu, Kirgistanu i ostalim dijelovima bivšeg SSSR-a.

Postoje mnoge verzije o tome kako su "buharski Židovi" stigli do područja nekadašnjeg Sovjetskog Saveza, a pretpostavlja se da su se tamo naselili nakon što je Asirija osvojila područje današnjeg Izraela 722. godine prije naše ere ili nakon što je Nabukodonosor 586. godine prije naše ere osvojio Jeruzalem. U

pokušaju da se spase, Židovi su tako došli do Uzbekistana i Tadžikistana.

Drugo zanimljivo pitanje, na koje još uvijek nema pouzdanog odgovora, jest kako su buharski Židovi dobili ime. Prema jednoj verziji priče, oni su to ime dobili jer ih je većina živjela na području Buharskog emirata davno prije nego što je Rusija osvojila središnju Aziju. Prema drugoj verziji priče, azijski su Židovi u 1. stoljeću naše ere živjeli u gradu Buhari te su prema njemu i dobili ime.

Jezik "buhori" omogućavao je lakšu komunikaciju

Buharski Židovi dugo su vremena u međusobnoj komunikaciji koristili perzijski jezik, a kasnije taj se jezik postepeno mijenjao. Danas buharski Židovi govore jezikom koji zovu "buhori" a radi se ustvari o dijalektu jezika Tadžikistana. Ovaj jezik omogućava jednostavnu komunikaciju s lokalnim stanovništvom i ublažavao je napetosti u svakodnevnom životu. Jezik "buhori" koristio se u kulturnom i obrazovnom životu buharskih Židova. Taj su jezik ➡

Postoje mnoge verzije o tome kako su "buharski Židovi" stigli do područja nekadašnjeg Sovjetskog Saveza, a pretpostavlja se da su se tamo naselili nakon što je Asirija osvojila područje današnjeg Izraela 722. godine prije naše ere ili nakon što je Nabukodonosor 586. godine prije naše ere osvojio Jeruzalem. U pokušaju da se spase, Židovi su tako došli do Uzbekistana i Tadžikistana.

► koristili i pjesnici i pisci, a na njemu su pisane i vjerske knjige i novine.

Tijekom povijesti buharski Židovi razlikovali su se po svojoj privrženosti židovskoj religiji. Židovski znanstvenik Skikhin-i-Sherazi je u 13. stoljeću preveo toru na jezik buhori, a na tom jeziku i danas pišu suvremeni pisci i pjesnici. Na jeziku buharskih Židova tiskane su i novine.

Razdoblje vladavine Sovjetskog Saveza nije bilo jednostavno za buharske Židove. U to doba sve je bilo rusificirano, a sva izdanja buharskih Židova bila su zabranjena.

Tijekom posljednjih nekoliko godina počele su ponovo izlaziti novine buharskih Židova, a izdane su i knjige na hebrejskom o njihovoj povijesti.

Nakon ruske revolucije buharski Židovi dali su velik doprinos razvoju znanosti, školstva, kulture, umjetnosti i gospodarstva Uzbekistana i Tadžikistana.

“Crni” i “bijeli Rusi” u Izraelu

U Izraelu buharske Židove zovu “crnim Rusima” za razliku od “bijelih Rusa”, termina koji se odnosi na Aškenaze iz Rusije, Ukrajine, Bjelorusije i drugih republika bivšeg Sovjetskog Saveza. “Crni Rusi” dolaze iz područja središnje i istočne Azije, iz bivših sovjetskih republika s većinskim muslimanskim stanovništvom - Tadžikistana, Dagestana, Čečenije i Uzbekistana. “Crni Rusi” u Izrael dolaze iz starih židovskih zajednica koje su dugo vremena bile nevidljive židovskom svijetu, zbog udaljenih područja u kojima su živjeli i zbog represije vlasti.

Buharski Židovi počeli su se naseljavati u Palestinu krajem 19. i početkom 20. stoljeća. Fotografije iz tog razdoblja pokazuju obitelji u tradicionalnoj buharskoj odjeći.

Tijekom razdoblja Sovjetskog Saveza te su židovske zajednice bile izgubljene i odsječene od ostalog židovskog svijeta. S raspadom SSSR-a i velikim imigracijskim valom u Izrael devedesetih godina 20. stoljeća buharski Židovi napuštali su svoje domovine.

Teško iskustvo života u novoj zemlji

U Izraelu njihovo je iskustvo života u novoj zemlji bio na neki način slično onome iskustvu koje su imali i Aškenazi iz bivšeg SSSR-a. Ali s druge strane, njihov je slučaj bio poseban. Oni su često dolazili iz udaljenih područja s manjim obrazovanjem od Židova primjerice iz Rusije ili Ukrajine. Buharski Židovi u Izraelu pate od istih problema kao i svi Židovi iz tog područja: jezična barijera, siromaštvo, određeni stupanj kulturne izolacije od ostalih Izraelaca, nedostatak socijalnih službi namijenjenih upravo njima (kao što su na primjer socijalni radnici koji govore ruski).

Česti su i sukobi između “crnih” i “bijelih Rusa”. Buharski Židovi često tvrde da imaju malo toga zajedničkoga s

Tadžikistan je mala planinska republika smještena u planinama južnog dijela središnje Azije. Zemlja ima nešto više od 7 milijuna stanovnika, a većina ih živi u Ferganskoj zavali i u dolinama na jugozapadu, dok je ostatak zemlje vrlo rijetko naseljen. Tadžikistan je do 1990. godine bio dio SSSR-a. Gospodarstvo Tadžikistana bilo je nerazvijeno i u sklopu SSSR-a, a nakon odcjepljenja situacija se još i pogoršala pa većina stanovnika živi u oskudici, a Tadžikistan je jedna od najsiromašnijih zemalja svijeta.

ruskim Aškenazima: sve dok netko ne povikne: “Vi lijeni Rusi!”, jer u tom trenutku i jedni i drugi postaju samo “Rusi”.

Buharski Židovi u Izraelu su se povezali sa Židovima koji su se doselili iz drugih muslimanskih zemalja - oni naime dijele sličnu povijest i tradiciju. ■

DRAGAN VOLNER

31. srpnja 1920. - 28. veljače 2006.

Virovitica - Zagreb

Zagrebačka židovska općina
izgubila je izuzetno privrženog i
značajnog člana i nekadašnjeg vođu.

Dragan Volner, doživotni počasni predsjednik Židovske općine u Zagrebu, preminuo je u Zagrebu 28. veljače 2006. godine. Bio je višegodišnji član općinskog Vijeća, a 1978. godine izabran je za predsjednika Općine, nakon jednogodišnjeg kratkog mandata dr. Dragutina Kona. Tu je dužnost obnašao punih osam godina, tijekom tri mandata, sve do 1986., kada ga je na tom mjestu naslijedio Slavko Goldstein.

Dragan Volner rođen je 31. srpnja 1920. godine u Virovitici u vrlo pobožnoj, tradicionalnoj obitelji Vilima i Gizele Wollner. Njegov otac je bio vlasnik tvornice leda i piva u Virovitici, a ubijen je tijekom Drugoga svjetskog rata u virovitičkoj bolnici. Majka mu je 1942. godine deportirana u logor u Loborgradu te potom u Auschwitz gdje je i ubijena.

Od rane je mladosti bio aktivan u židovskim naprednim organizacijama. Nakon relativno kratke aktivnosti u kenu Hashomer Hacaira, zajedno s

pokojnim Zlatkom Bienenfeldom, osnovao je virovitički ken Betara, cionističke frakcije pod vodstvom Zeeva Jabotinskog.

Nakon gimnazije završio je Višu oficirsku školu, a partizanskom se pokretu pridružio 1941. godine zajedno sa svojim bratom Zdenkom. Bio je nosilac spomenice 1941. godine i služio je kao ratni komandant 25. brodske brigade. Iz tog vremena potječe i njegov nadimak „Bačuška”.

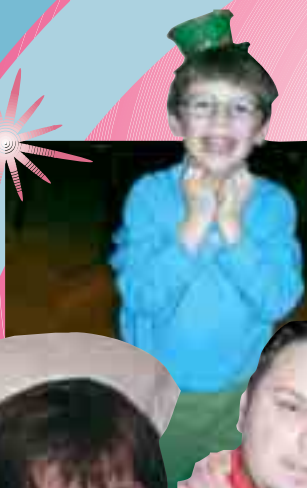
Kraj rata je dočekaao kao major JNA, a kasnije je radio u Vojnopovijesnom institutu, generalštabu u Beogradu i Državnom sekretarijatu za narodnu obranu. Penzioniran je s činom pukovnika.

Prvi poslijeratni zagrebački nadržabin, Dr. Hinko Urbah, vjenčao je 1945. godine Dragana Volnera i Lujzu Hirschl u sinagogi u zagrebačkoj Židovskoj općini.

Moja najranija sjećanja na Dragana Volnera vezana su za same početke mog aktivnog rada u Židovskoj općini. Prva ljetovanja u Pirovcu i početak redovitih dolazaka u židovski Omladinski klub događala su se u vrijeme početka Draganova rada na čelu zagrebačke Općine. Moj djed Miško Begović, tada je bio član Nadzornog odbora Općine, a uskoro nakon početka svojeg predsjedničkog mandata, Dragan Volner mu je ponudio da obnaša dužnost općinskog tajnika nakon umirovljenja Zlatka Blumscheina. Još se i danas sjećam mnogih dragih osoba iz tog vremena. Zasižno još ima vrlo malo čitatelja koji su ih poznavali, pa nije na odmet spomenuti Draganove tadašnje suradnike. Potpredsjednici Općine su bili Dr. Oto Centner, koji je ujedno bio i predsjednik Kuratorija Doma Lavoslava Schwarz, Dr. Dragutin Kon te Vjera Schwarz koja je ujedno bila i predsjednica Ženske sekcije. Omladinski klub su vodili Dr.

18.03.2006.

18th PARTY

Krajolik s kravama,
oko 1970. Gvaš

Hommage Oskar Herman

Krajolik iz Ferramonti Tarsie
1943. Kombinirana tehnika

